

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Karistusõiguse osakond

Keio Laht

**KURITEGUDE AEGUMISEST EESTIS JA VÕRDLUSES TEISTE EUROOPA
RIIKIDEGA**

Magistritöö

Juhendaja
PhD Laura Aiaots

Tallinn
2026

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. KURITEGUDE AEGUMISEST EESTI JA RAHVUSVAHELISES ÕIGUSES NING PRAKTIKAS	7
1.1. Aegumise kui õigusinstituudi õiguslik olemus ja selle teoreetilised lähtealused	7
1.2. Kuritegude aegumise reguleerimisest karistusseadustikus – enne ja nüüd.....	10
1.3. Eesti kuritegude aegumise regulatsiooni mõjutavast rahvusvahelisest õigusest	15
1.4. Kuritegude aegumisest Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas	17
1.5. Aegumise seosest mõistliku menetlusajaga	19
1.6. Kuritegude aegumisest Eesti kohtupraktikas	22
1.6.1. Kuritegude aegumise katkemise alustest	22
1.6.1.1. Kuriteo aegumise katkemine kahtlustatavale või süüdistatavale tõkendi kohaldamisega või tema vara või rahapesu objektiks oleva vara arestimisega	23
1.6.1.2. Kuriteo aegumise katkemine süüdistatava kohtu alla andmisega.....	28
1.6.1.3. Kuriteo aegumise katkemine kohtuliku arutamise edasilükkamisega süüdistatava ilmumata jäämise korral	30
1.6.1.4. Kuriteo aegumise katkemine kohtulikul arutamisel süüdistatava ülekuulamisega	31
1.6.1.5. Kuriteo aegumise katkemine kohtulikul arutamisel ekspertiisi või täiendavate tõendite kogumise määramisega	32
1.6.2. Kuritegude aegumise peatumise alustest	36
1.7. Autori seisukoht Eesti kuritegude aegumise regulatsioonist kui süsteemsest tervikust	37
2. KURITEGUDE AEGUMISEST TEISTES EUROOPA RIIKIDES JA VÕIMALIKUD MUUDATUSED EESTI ÕIGUSES	39
2.1. Kuritegude aegumisest teistes Euroopa riikides	39
2.1.1. Kuritegude aegumisest Saksamaal.....	39
2.1.2. Kuritegude aegumisest Soomes	45
2.1.3. Kuritegude aegumisest Rootsis.....	50
2.2. Autori seisukoht seoses võimalike muudatustega Eesti õiguses.....	53
KOKKUVÕTE	55
STATUTE OF LIMITATION OF CRIMINAL OFFENCES IN ESTONIA COMPARED TO OTHER EUROPEAN COUNTRIES. Summary	58
KASUTATUD LÜHENDID	64
KASUTATUD KIRJANDUS	65
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	66
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	68
KASUTATUD MUUD ALLIKAD	71

SISSEJUHATUS

Kuriteo toime pannud isiku õiguslik seisund ei saa jääda määramata ajaks ebamääraseks. See tähendab, et isikul on õigus mõistliku aja jooksul teada saada, kas mingeid õiguslikke järelemeid tema suhtes rakendatakse või mitte.¹ Nimetatud õiguse tagamiseks on demokraatlikes riikides, sh Eestis, kehtestatud reeglid, mis piiravad kuriteo toime pannud isiku süüdimõistmist ja karistamist, kui teo lõpuleviimisest kuni selle kohta tehtud kohtuotsuse jõustumiseni on möödunud teatud ajavahemik. Kuriteo aegumise regulatsioon on see, mis kuriteo toime pannud isikule sellise õiguskindluse tagab.

Eesti õiguses on süütegude aegumist reguleeritud karistusseadustiku² (KarS) §-s 81. Kuriteo aegumise regulatsiooni moodustavad kuritegude aegumistähtajad, aga ka nende tähtaegade kulgemist mõjutavad alused: aegumise katkemise ja peatumise alused. Kuigi seadusandja ei ole alates karistusseadustiku jõustumisest 1. septembril 2002 muutnud kuritegude aegumistähtaegasid, siis tähtaegade kulgemist mõjutavaid aluseid on muudetud korduvalt. Kui karistusseadustiku jõustumisjärgselt katkes kuriteo aegumine isiku suhtes tema kriminaalasjas mistahes menetlustoimingu tegemisega, siis 15.03.2007 jõustunud muudatustega kehtestas seadusandja ammendava loetelu, milliste menetlustoimingute tegemisega kuriteo aegumine katkeb.³ Muudatuse eesmärgiks oli näidata riigi sisulist tegevust kriminaalasja menetlemisel ehk tuua aegumise katkemine kaasa siis, kui riik ei ole sooritanud kriminaalmenetluses pelgalt formaalset toimingut, nt saatnud isikule kutse, vaid teinud menetluses sisulise toimingut.⁴

Eesti kohtupraktikas on hetkel kehtivaid kuriteo aegumise katkemise aluseid korduvalt kritiseeritud. Kaitsjad on kohtute tähelepanu juhtinud sellele, et karistusseadustikus sätestatud aegumist katkestavad menetlustoimingud on kohati valitud suvaliselt, need ei taga isikute

¹ Sootak, J. Karistusõigus. Üldosa. Tallinn: Juura 2018, lk 129. Erandi nimetatud põhimõttest moodustavad kuriteod, mis ei aegu. Eesti õiguse järgi ei aegu agressioonikuritegu, genotsiidikuritegu, inimsusevastane kuritegu, sõjakuritegu ja kuritegu, mille eest on ette nähtud eluaegne vangistus (vt KarS § 81 lg 2).

² Karistusseadustik. – RT I 2002, 86, 504... RT I, 22.12.2025, 2.

³ Autoriõiguse seaduse, patendiseaduse, kasuliku mudeli seaduse, tööstusdisaini kaitse seaduse, mikrolülituse topoloogia kaitse seaduse, rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse, korruptsioonivastase seaduse, konkurentsiseaduse, karistusseadustiku, relvaseaduse, alkoholiseaduse, maksukorralduse seaduse, väärtomenetluse seadustiku, karistusseadustiku rakendamise seaduse ja elektrituruseaduse muutmise seaduse eelnõu. 931 SE. – <https://www.riigikogu.ee/> (27.04.2026).

⁴ S.t kohaldanud kahtlustatavale või süüdistatavale tõkendit, arestinud tema vara või rahapesu objektiks olevat vara; andnud süüdistatava kohtu alla; lükanud kohtulikku arutamist edasi seoses süüdistatava ilmumata jäämisega; kuulunud kohtulikult arutamisel süüdistatava üle või määranud kohtulikult arutamisel ekspertiisi või täiendavate tõendite kogumise (KarS § 81 lg 5 p 1-5).

võrdset kohtlemist ning on vastuolus riigivõimu omavoli keeluga.⁵ Käesoleva magistritöö kirjutamiseks andis tõuke Riigikohtu 14.03.2025 lahend asjas 1-19-705, kus Riigikohus tõi aegumise katkemise aluseid käsitades välja, et mitmete aegumise katkemise aluste tõlgendamise puhul on oht, et süüdistatavaid koheldakse põhjendamatult ebavõrdselt. Magistritöö autori hinnangul tagas Riigikohus konkreetsetes kaasuses isikute võrdse kohtlemise läbi karistusseaduse kitsendava tõlgenduse. Samas annavad kohtupraktikas tõstatatud probleemkohad kogumis asjaoluga, et Eesti kuritegude aegumise regulatsioonist on seni õiguskirjanduses antud suuremas osas pigem vaid deskriptiivne ülevaade⁶, vajaduse analüüsida, kas kõiki kuritegude aegumistähtaja kulgemist mõjutavaid aluseid on võimalik tõlgendada nii, et oleks kaitstud isikute põhiõigused. Aegumise regulatsioon on süsteemne tervik – seetõttu ei saa selle ühte osa, s.o aegumistähtaja kulgemist mõjutavaid aluseid, analüüsides jätta tähelepanuta süsteemi teist osa: aegumistähtaegu. Võttes arvesse aegumise kui õigusinstituudi eesmärgi, milleks on ühelt poolt kannatanute huvide kaitse ning teiselt poolt piiratud menetlusressursi otstarbekas kasutus, siis on oluline aegumise süsteemi kui terviku analüüsimisel leida ning säilitada tasakaal nende kohati vastandlike eesmärkide saavutamisel.

Eeltoodust tuleneb käesoleva magistritöö uurimisprobleem, milleks on selguse puudumine küsimuses, kas Eestis kehtiv kuritegude aegumise regulatsioon on tervikuna kooskõlas põhiõigustega ning aegumise eesmärgiga. Magistritöö eesmärgiks on uurimisprobleemist tulenevalt leida, kas kõik aegumistähtaja kulgemist mõjutavad alused on kooskõlas erinevate põhiõigustega, kas aegumise regulatsioon on tervikuna kooskõlas aegumise eesmärgiga ning kas ja milline vajadus esineb kuritegude aegumise regulatsiooni täiendamiseks või muutmiseks. Magistritöö eesmärkide saavutamiseks püstitatakse järgmised uurimisküsimused:

- Kas ja millised on Eestis hetkel kehtiva kuritegude aegumise regulatsiooni probleemkohad?

⁵ Vt kriminaalasjas nr 1-19-11/110 kaitsja poolt esitatud argumente seoses taotlusega tunnistada KarS § 81 lg 5 p 1 vastuolus olevaks PS § 12 lg-ga 1 (TlnRnKm 21.01.2020 asjas nr 1-19-11/110) ning kaitsja argumente kriminaalasjas nr 1-15-10916/100 tunnistada KarS § 81 lg 5 p 2 PS § 12 I lausega ning PS § 13 viimase lausega vastuolus olevaks (TlnRnKm 16.02.2017 asjas nr 1-15-10916/100, p 4). Hiljem on kaitsjad taotlenud KarS § 81 lg 5 p 1 tunnistamist põhiseadusega vastuolus olevaks ka asjas nr 1-19-705 (vt RKKKo 14.03.2025. a asjas nr 1-19-705).

⁶ Vt KarSK: Karistusseadustik. Komm vlj. Koost Sootak, J., Pikamäe, P. 5. vlj. Tallinn: Juura 2021; Sootak, J. Karistusõigus. Üldosa. Tallinn: Juura 2018 ja Pikamäe, P. Karistusõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2025. Erandiks on S. Eelmaa poolt ajakirjas Juridica avaldatud artikkel, milles analüüsitakse kohtute tõlgenduspraktikat KarS § 81 lg 5 p 5 kohaldamisel ja mida käsitakse täpsemalt käesoleva töö sisulises osas. Vt Eelmaa, S. Mõned mõtted kuriteo aegumise katkemisest KarS § 81 lõike 5 punkti 5 tähenduses. – Juridica VII/2023.

- Kas ja kuidas erinevad Eesti ning teiste valitud Euroopa riikide kuritegude aegumise regulatsioonid?
- Kas ja milline vajadus esineb Eestis kehtiva kuritegude aegumise regulatsiooni täiendamiseks või muutmiseks?

Magistritöö koosneb kahest suuremast peatükist ning on üles ehitatud vastavalt püstitatud uurimisküsimustele. Magistritöö esimeses peatükis vastatakse esimesele uurimisküsimusele. See tähendab, et esmalt antakse ülevaade aegumise kui õigusinstituudi teoreetilistest lähtealustest, Eesti kuritegude aegumise regulatsioonist ning seda regulatsiooni mõjutavast rahvusvahelisest õigusest ja praktikast. Lõppeks analüüsitakse kriitiliselt Eesti kohtupraktikat, tuues välja võimalikud probleemkohad kehtivas õiguses. Magistritöö teises peatükis vastatakse teisele ja kolmandale uurimisküsimusele. Esmalt tuvastatakse erinevusi ja sarnasusi Eestis hetkel kehtiva regulatsiooni ja teiste valitud Euroopa riikide regulatsioonide vahel. Viimaks leitakse teises peatükis vastus küsimusele, et kas ja milline vajadus esineb Eesti kuritegude aegumise regulatsiooni täiendamiseks või muutmiseks.

Kuritegude aegumine on üldiselt rahvusvaheliselt vähereguleeritud valdkond – seetõttu on võrdlus teiste Euroopa riikidega igati asjakohane.⁷ Eesti õiguskirjanduses on leitud, et võrdleva õiguse tähtsust Eesti õiguse kujunemisel on raske üle hinnata ning et õigusteaduses on teistes riikides kasutusele võetud õiguslike lahendustega tutvumine küllaltki tavapärane.⁸ Võrdlusriikidena on autor välja valinud Saksamaa, Soome ja Rootsi. Esimese nimetatud riigi valikut põhjendab autor eelkõige sellega, et nimetatud riik oli Eesti karistusseadustiku nn eeskujuriik.⁹ Üks karistusseadustiku eelnõu autoritest on märkinud, et karistusseadustiku loomise protsessis oleks võinud analüüsida ka Soome õigust, mis on tugevalt mõjutatud Saksa õigusest.¹⁰ Just seetõttu kõrvutab autor Eestis kehtivat regulatsiooni Soome kuritegude aegumise regulatsiooniga. Ka Rootsi karistusõigus on eeskuju võtnud Saksa õigusest, kuid

⁷ Nt on Rooma statuudi ratifitseerinud riikidel kohustus art-st 29 tulenevalt lugeda osad kuriteod aegumatuteks. Samuti on nt genotsiidi ja agressioonikuriteo aegumatus tunnustatud rahvusvahelise tavaõigusena. Vt selles osas Seletuskiri karistusseadustiku ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 554 SE juurde, lk 39. (554 SE, Riigikogu XI koosseis).

⁸ Värvi, A. Välisriigi õiguse roll Eesti õiguse kohaldamisel kohtute poolt. – Juridica 4-5/2023. Artiklis märgitakse ka, et 2011. aastal vastu võetud hea õigusloome ja normitehnika eeskiri (HÕNTE) lausa suunab teiste riikide kogemusi arvestama nii seaduseelnõu väljatöötamiskavatsuse (§ 1 lg 1 p 5) kui ka seaduseelnõu (§ 43 lg 1 p-d 6–7) koostamisel. Vt hea õigusloome ja normitehnika eeskiri. – RT I, 22.05.2025, 8.

⁹ Seletuskiri karistusseadustiku eelnõu 119 SE juurde, lk 73.

¹⁰ Vt Eesti õigusteadlaste päevad 100 paneeli „Riigikohus karistusõiguse tõlgendajana“, alates 13.56. <https://utvv.ee/naita?id=33738&keel=eng> (19.08.2025).

tänapäeval on nii Soomes kui Rootsis karistusõigus ümber kujundatud võttes arvesse riikide eripärasid. Soome ja Rootsi regulatsioonide võrdlemine on asjakohane ka seetõttu, et mõlemad riigid paiknevad Eestile geograafiliselt lähedal ning on kultuuriruumi mõttes Eestiga sarnased.

Magistritöös kasutatakse nii Eesti- kui välismaist õiguskirjandust ja kohtupraktikat, samuti rahvusvahelisi õigusakte ja Euroopa Inimõiguste Kohtu (EIK) praktikat. Eestis kehtinud ning kehtiva regulatsiooni uurimisel on oluliseks õigusaktid ja eelnõude seletuskirjad. Teistes Euroopa riikides kehtivate regulatsioonide uurimisel kasutatakse välisriikide õigusakte ja kohtupraktikat. Käesolev magistritöö on õigusdogmaatiline, s.t kvalitatiivne teoreetiline õigusaktide ja kohtupraktika analüüs. Teiste riikide regulatsioonide analüüsimisel kasutatakse täiendavalt võrdlevat uurimismeetodit.

Varem kaitstud üliõpilastöodes ei ole käsitletud kuritegude aegumisega seotud probleemistikku karistusseadustikus, vaid nt aegumist täitemenetluses.¹¹ Kuritegude aegumist on kehtivast regulatsioonist ülevaate andmisel käsitletud ajakirjas *Juridica*¹², samuti karistusseadustiku kommenteeritud väljaandes¹³, karistusõiguse üldosa õpikus¹⁴ ja P. Pikamäe hiljuti ilmunud teoses „Karistusõiguse üldosa“¹⁵. Kehtiva kuritegude aegumise õigusliku regulatsiooni ja kohtupraktika kriitilise analüüsi senine piiratud käsitus õiguskirjanduses muudab teema aktuaalseks. Käesoleva magistritöö uudsus seisneb ühelt poolt kohtupraktikas tõusetunud probleemide argumenteeritud kaardistamises, kuid ka ilmnenud probleemidele võimalike lahenduste väljapakkumises. Töö uudsus väljendub ka töös kasutatavas meetodis, s.o teiste valitud riikide õiguslike regulatsioonide kõrvutamises Eesti regulatsiooniga.

Käesolevat magistritööd kõige enam iseloomustavad märksõnad on karistusõigus, kriminaalmenetlus ja süüteo aegumine.

¹¹ Vt nt Potter, H. Karistusõiguslike nõuete ja täitekulude aegumine täitemenetluses. Magistritöö. Juhendaja Anneli Alekand ja Raul Narits. Tartu: Tartu Ülikool 2012.

¹² Hansen, V., Sootak, J. Süüteo aegumine ja otsuse täitmise aegumine. – *Juridica* V/2008.

¹³ Pikamäe, P. KarSK: Karistusseadustik. Komm vlj. Koost Sootak, J., Pikamäe, P. 5. vlj. Tallinn: Juura 2021, § 81 komm.

¹⁴ Sootak (viide 1).

¹⁵ Pikamäe, P. Karistusõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2025.

1. KURITEGUDE AEGUMISEST EESTI JA RAHVUSVAHELISES ÕIGUSES NING PRAKTIKAS

1.1. Aegumise kui õigusinstituudi õiguslik olemus ja selle teoreetilised lähtealused

Karistusõiguses on aegumine õigusinstituut, mis on Eestis sätestatud karistusseadustikus, kuid mis praktikas evib menetlusõiguslikke tagajärgi.¹⁶ Kuna aegumist tuntakse tegelikult kõigis kolmes suures õigusvaldkonnas – eraõiguses, avalikus õiguses ja karistusõiguses – siis on kirjanduses utreerides väidetud, et aegumine kui selline ei ole iseseisev õigusinstituut, vaid materiaaõiguse eri valdkondades esinevate institutute üldnimetus.¹⁷ Karistusõiguses lähtub aegumine arusaamast, et aja möödudes kaob toimepanija karistamise vajadus, kuid säilib teo karistusväärsus.¹⁸ Kui isik on pärast süüteo toimepanemist väga pikalt seaduskuulekalt elanud, siis ei tuleks tema puhul karistuseesmärkide saavutamist taotleda.¹⁹

Kolme samba teooria räägib materiaalsest karistusõigusest, formaalsest karistusõigusest ehk kriminaalmenetlusõigusest ja kriminaaltäitevõigusest.²⁰ Kuritegude menetlemist reguleerib kriminaalmenetluse seadustik²¹ (KrMS). Kuna kuritegude aegumist on Eestis reguleeritud karistusseadustikus, siis võiks sellest järeldada, et Eestis on aegumise institutut materiaaõiguslik institutut. Tegelikult ei ole aegumise instituudi liigitamine materiaa- või menetlusõiguslikuks institutudiks sugugi selge ning õigusteadlased ei ole selles osas tänapäevani üksmeelele jõudnud.²² Saksamaal on valitseva arvamuse kohaselt aegumine menetlusõiguslik institutut.²³ Nimetatut põhjendatakse mh sellega, et seadusandja poolt vastu võetud aegumistähtjad ei anna vihjet seadusandja hinnangule mingi teo taunitavuse kohta – aegumistähtaeg seab vaid menetlusliku takistuse riiklikule süüdistajale, kes teatud aja möödudes teo toimepanemisest süüdistust esitada ei saa.²⁴

¹⁶ Pikamäe, P. KarSK, § 81/1.

¹⁷ Sootak (viide 1), lk 129.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Pikamäe, P. KarSK, § 81/1.

²⁰ Sootak (viide 1), lk 44.

²¹ Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 22.12.2025, 3.

²² *Ibidem*. Õiguskirjanduses öeldakse, et aegumise puhul ei olegi selge, kas see on materiaa- või menetlusõiguslik.

²³ U. Kindhäuser, U. Neumann, H.-U. Paeffgen, F. Saliger (Hrsg.) Strafgesetzbuch. Nomos Kommentar. 6. Auflage. Baden-Baden: Nomos 2023, Vorbemerkungen zu §§ 78–79b/3–4. Seda vaatamata faktile, et ka Saksamaal paikneb kuritegude aegumise regulatsioon karistusseadustikus, mitte menetlusseadustikus.

²⁴ *Ibidem*.

Samas ei ole aegumise instituudi liigitamine materiaal- või menetlusõiguslikuks instituudiks sugugi pelgalt teoreetiline arutus. Nimetatust sõltub näiteks see, millisest seaduse redaktsioonist tuleb konkreetsetes situatsioonides lähtuda. Kui kriminaalmenetluses kohaldatakse menetlustoimingu ajal kehtivat kriminaalmenetlusõigust (KrMS § 3 lg 2), siis karistus mõistetakse teo toimepanemise ajal kehtinud seaduse järgi (KarS § 5 lg 1). Kui lugeda aegumist materiaalõiguslikuks instituudiks, siis tuleb selle kohaldamisel arvestada võimaliku leevendava seaduse tagasiulatuvat jõudu (KarS § 5 lg 2) ning isiku olukorda halvendava seaduse tagasiulatuva jõu keeldu (KarS § 5 lg 3). Eesti Vabariigi Riigikohus lähtub viimasest seisukohast ning on leidnud, et süüteo aegumise üle otsustamisel tuleb kohaldada isikule kõige soodsamat aegumise regulatsiooni alates teo toimepanemisest kuni kohtuotsuse tegemiseni, s.t et arvesse tuleb võtta kõiki aegumise peatumise ja katkemise aluseid ning neis tehtud muudatusi.²⁵ Põhiseaduse²⁶ (PS) § 23 lg 1 ning lg 2 I lause sätestavad *nulla poena sine lege*-põhimõtte²⁷ ning raskendava karistusseaduse tagasiulatuva jõu keeld on mh üheks elemendiks sellest õigusriiklikult olulisest karistusõiguse põhimõttest. Muuhulgas seetõttu, et Eestis paikneb aegumise instituut karistusseadustikus, ongi Eesti kohtupraktikas süütegude aegumist peetud *nulla poena sine lege*-põhimõtte esemelisse kaitsealasse kuuluvaks ning seetõttu on seni raskendavat aegumistähtaega kohaldava seaduse tagasiulatuvat toimet peetud välistatuks.²⁸

Aegumine kui õigusinstituut baseerub erinevatel teoreetilistel lähtealustel. Seda õigusinstituuti õigustavad lähtealused on Saksa õiguskirjanduse kohaselt seotud tõendite kadumisega ajas, õiguskaitseasutuste potentsiaalse tegevusetusega, sh menetlusressursi otstarbeka kasutamisega, kuid ka õiguskindluse põhimõttega.²⁹

Õiguskindluse põhimõte on kompleksne põhiseaduse aluspõhimõte, mis sisaldab mitmeid alampõhimõtteid, nt õiguse avalikkuse ja arusaadavuse nõuded, tagasiulatuva mõju keeld ja õiguspärase ootuse ning usalduse kaitse põhimõte.³⁰ Kõige üldisemalt loob õiguskindluse põhimõte kindluse kehtiva õigusliku olukorra suhtes, s.t nii selgust kehtivate õigusnormide sisu

²⁵ Pikamäe, P. KarSK § 81/2.1 ning seal viidatud kohtupraktika: RKKK 3-1-1-114-02 p 6.3; 3-1-1-72-10 p 12; 3-1-1-50-16 p 25; 3-1-1-92-16 p-d 26–27; 1-17-4243/30 p 11; 1-15-11032/308 p 43.

²⁶ Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 11.04.2025, 2.

²⁷ S.t pole karistust ilma seaduseta.

²⁸ Kergandberg, E., Laos, S., Sepp, H. PSK § 23/10. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 5. vlj. Tallinn: Juura 2020. Vt nt RKKKm 28.03.2001, 3-1-1-31-01; RKKKm 16.05.2008, 3-1-1-20-08, p 10; RKKKo 08.02.2018, 1-17-4243/30, p 11.

²⁹ U. Kindhäuser, U. Neumann, H.-U. Paeffgen, F. Saliger (viide 23), Vorbemerkungen zu §§ 78–79b/6.

³⁰ Kalmo, H., Kask, O., PSK § 10/46.

osas kui ka kindlust kehtestatud normide püsijäämise suhtes.³¹ Karistusõigusteaduses peetakse aegumist, s.o isiku õigust mõistliku aja jooksul teada saada, kas mingeid õiguslikke järelemeid tema suhtes rakendatakse või mitte, osaks õiguskindluse põhimõttest.³²

Ühelt poolt kaitseb kuritegude aegumise instituut isikut, keda kahtlustatakse või süüdistatakse kuriteo toimepanemises. Samas on ilmne, et põhiseadus ei sätesta põhiõigust isiku poolt toimepandud kuriteo aegumisele. Aegumine ei kujuta endast põhiõigust – see on eelkõige menetlusressursi otstarbeka kasutamise küsimus.³³ Seda, et aegumine seondub õiguskindluse põhimõttega, on otseselt mainitud – tõsi, pigem tsiviilõiguslike nõuete aegumise kontekstis – Eesti Vabariigi põhiseaduse kommentaarides, kus leitakse, et aegumine on hädavajalik õiguskindluse saavutamiseks ning selleks, et hüvitusnõuetega seotud riskid ei jääks kahju tekitajat kummitama aastakümneteks ja et kannatanu ei laseks kahjul lõpmatult suurenedä.³⁴ Teatud reservatsioonidega saab autori hinnangul aga sedastada, et ka kuriteo toime pannud isikutel on õigustatud ootus, et nende poolt toime pandud kuritegusid ei saaks lõputult menetleda. Aegumise üks põhiideedest on see, et mida kergem on tegu, seda kiiremini see ka ununeb ja seda vähem on rahu taastamiseks vajalik õiguslikult reageerida.³⁵ Ka EIK on viidanud, et süütegude aegumise regulatsioon on oluline osa osalisriikide õigussüsteemidest, mis mh täidab õiguskindluse tagamise eesmärki.³⁶

Kuriteo aegumise instituudist saab leida positiivset nii konkreetse kannatanu kui ka laiemalt ühiskonna jaoks. PS § 13 lg 1 I lause sätestab, et igaühel on õigus riigi ja seaduse kaitsele. Nimetatud säte on seotud ka teiste põhiseaduse sätetega, mis käsitlevad õigusriiklikke põhimõtteid ning põhiõiguste kaitse ja tagamise kohustust. PS § 14 kohaselt on õiguste ja vabaduste tagamine seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu ning kohaliku omavalitsuse kohustus. Aegumise instituudi olemasolus saab näha uurimisasutustele ja prokuratuurile suunatud norme, mis kohustavad neid teatud aja jooksul tegutsema, et kuriteo ohvriks langenud

³¹ RKPJKo 31.01.2007, 3-4-1-14-06, p 23.

³² Sootak (viide 1), lk 129.

³³ Seletuskiri konkurentsiseaduse muutmise ja sellega seondvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 609 SE juurde, lk 38. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/0c6b9566-1692-4776-a828-f9e54c559737/> (28.08.2025).

³⁴ Jäätma, J., Pilving, I., PSK § 25/42.

³⁵ Sootak (viide 1), lk 129.

³⁶ EIKo 18.06.2020, 7523/10. *Antia ja Khupenia vs. Gruusia*, § 39.

isik ei jääks kaitseta ning et näidata, et kuriteo toime pannud isikuga tegeletakse. Aegumise instituut suunab neid asutusi menetlusressursi otstarbekalt kasutama.³⁷

Ka tõendite kadumine ajas on üks lähtealus, millest aegumise instituudi sätestamisel lähtutakse. Tuleb tõdeda, et kuigi tehnoloogia areng, mis seisneb kasvõi näiteks uuenduslikes DNA-analüüsides, võimaldab tänapäeval lahendada ka väga kaua aega tagasi toimepandud kuritegusid, siis inimese mälu see muutnud ei ole. Teadagi on kriminaalmenetluses üheks tõendiks tunnistaja ütlused. On üldteada, et aja möödudes võib inimene mäletada asjaolusid valesti või unustada need sootuks. Et vältida inimeste süüdistamist ning süüdi tunnistamist asjades, milles on arvestatav tõenäosus, et lähtutakse valedest asjaoludest, ongi seadusandjad ennetavalt vähendanud riikliku süüdistaja võimalust süüdistuse esitamiseks ehk kehtestanud kuritegude aegumistähtjad. Erandi nimetatud põhimõttest moodustavad aegumatud kuriteod, mille suhtes aegumistähtja kohaldamata jätmist õigustab see, milliseid õigushüvesid need kuriteokoosseisud on mõeldud kaitsma, nt rahvusvaheline julgeolek ja inimelu, kuid ka selliste kuritegude eriline taunitavus ühiskonnas.

Kokkuvõttes on aegumise instituudi liigitamine materiaal- või menetlusõiguslikuks instituudiks oluline võttes arvesse võimaliku leevendava seaduse tagasiulatuvat jõudu ning isiku olukorda halvendava seaduse tagasiulatuva jõu keeldu. Eesti õiguse järgi on aegumine materiaalsoiguslik instituut. Aegumist kui õigusinstituuti õigustavad lähtealused on seotud tõendite kadumisega ajas, õiguskaitseasutuste potentsiaalse tegevusetusega, sh menetlusressursi otstarbeka kasutamise, kuid ka õiguskindluse põhimõttega. Tulenevalt nimetatud lähtealustest on aegumise eesmärgiks suunata menetlusasutusi kuritegusid menetlema, kaitsta seeläbi kannatanute huvisid, kuid ka tagada, et kuriteo toime pannud isik ei peaks vähemalt tavakuritegude puhul jääma määramata ajaks teadmatusse, kas tema suhtes mingeid õiguslikke järelemeid rakendatakse või mitte.

1.2. Kuritegude aegumise reguleerimisest karistusseadustikus – enne ja nüüd

Ajaloolise konteksti andmiseks, kehtiva regulatsioonini viinud põhjuste selgitamiseks ning kehtiva regulatsiooni mõtte ja eesmärgi avamiseks antakse käesolevas alapeatükis ülevaade, milline on Eestis kuritegude aegumise regulatsioon olnud karistusseadustikus selle

³⁷ Vt ka seletuskiri konkurentsiseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 609 SE juurde, lk 38.

jõustumisjärgselt, milliseid muudatusi ja miks on seadusandja vahepealsel ajal teinud ning kuidas on kuritegude aegumist reguleeritud karistusseadustikus praegusel hetkel. Eesti õiguses on seatud kuriteo aegumistähtaeg sõltuvusse kuriteo raskusastmest, v.a aegumatud kuriteod. Karistusseadustikus on kuriteod jagatud I ja II astme kuritegudeks (KarS § 4 lg 1). Esimese astme kuritegu on süütegu, mille eest on karistusseadustikus füüsilisele isikule raskeima karistusena ettenähtud tähtajaline vangistus üle 5 aasta või eluaegne vangistus (KarS § 4 lg 2 I lause).³⁸ Teise astme kuritegu on süütegu, mille eest on karistusena ette nähtud tähtajaline vangistus kuni 5 aastat või rahaline karistus (KarS § 4 lg 3). KarS § 81 lg 1 järgi aegub I astme kuritegu 10 aasta möödudes (KarS § 81 lg 1 p 1) ja II astme kuritegu 5 aasta möödudes (KarS § 81 lg 1 p 2). Kusjuures absoluutne aegumistähtaeg on I astme kuriteo puhul 15 aastat ja II astme kuriteo puhul 10 aastat (KarS § 81 lg 6 II lause).

Karistusseadustik võeti vastu 06.06.2001 ning see jõustus 01.09.2002. Kuritegude aegumise regulatsiooni on karistusseadustiku jõustumisjärgselt korduvalt muudetud. Esimesed suuremad KarS §-i 81 puudutanud muudatused jõustusid 15.03.2007.³⁹ Kui varem reguleeris kuriteo aegumise katkemist KarS § 81 lg 5, mis sätestas nii kuriteo aegumise katkemise alused, tagajärjed kui ka absoluutse aegumistähtaja, siis alates 15.03.2007 reguleerib KarS § 81 lg 5 kuriteo aegumise katkemise aluseid, samas KarS § 81 lg 6 sätestab aegumise katkemise tagajärjed ning absoluutse aegumistähtaja. Kui varem katkes kuriteo aegumine isiku suhtes tema kriminaalasjas menetlustoimingu tegemise või uue kuriteo toimepanemisega, siis 15.03.2007 jõustunud muudatustega kehtestas seadusandja ammendava loetelu, milliste menetlustoimingute tegemisega kuriteo aegumine katkeb.⁴⁰

Samuti jäeti 15.03.2007 jõustunud muudatustega välja varem kehtinud kuriteo aegumise katkemise alus, s.o uue kuriteo toimepanemine. See muudatus on tihedalt seotud kuriteo absoluutse aegumistähtajaga, millega seoses tuleb märkida järgmist. Enne 15.03.2007 jõustunud muudatusi sätestas KarS § 81 lg 5, et isikut ei tohi kuriteo toimepanemises süüdi mõista ega karistada, kui selle toimepanemisest kuni selle kohta tehtud kohtuotsuse

³⁸ Juriidilise isiku süütegu on esimese astme kuritegu, kui sama teo eest on füüsilisele isikule raskeima karistusena ette nähtud tähtajaline vangistus üle viie aasta või eluaegne vangistus (KarS § 4 lg 2 II lause).

³⁹ Autoriõiguse seaduse, patendiseaduse, kasuliku mudeli seaduse, tööstusdisaini kaitse seaduse, mikrolülituse topoloogia kaitse seaduse, rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse, korruptsioonivastase seaduse, konkurentsiseaduse, karistusseadustiku, relvaseaduse, alkoholiseaduse, maksukorralduse seaduse, väärtetoimetluse seadustiku, karistusseadustiku rakendamise seaduse ja elektrituruseaduse muutmise seaduse eelnõu. 931 SE. – www.riigikogu.ee (27.04.2026).

⁴⁰ Aegumistähtaja kulgemist mõjutavate aluste sisustamisest Eesti kohtupraktikas vt käesoleva magistritöö ptk 1.6.

jõustumiseni on möödunud tavatähtajast viie aasta võrra pikem aeg ja kuriteo aegumine ei ole uue kuriteo toimepanemise tõttu katkenud. Teisisõnu nägi seadus ette, et absoluutne aegumistähtaeg kohaldub vaid siis, kus isik ei ole toime pannud uut kuritegu. See tõi kaasa aga olukorra, kus teatud juhul – kui isik paneb toime uue kuriteo – katkeb aegumine uuesti ja hakkab kulgema algusest. Seletuskirjas märgitakse, et üldist lõpptähtaega ehk absoluutset aegumistähtaega sellisel juhul seadus üldse ette ei näegi.⁴¹ Seadusandja nägi sellist olukorda probleemina, märkides, et taoline olukord võib tekitada põhiseadusega vastuolus oleva mõistliku menetlusaja printsiibi rikkumise.⁴² Seetõttu muudeti seadust selliselt, et eelviidatud sättest eemaldati lauseosa „ja kuriteo aegumine ei ole uue kuriteo toimepanemise tõttu katkenud“. Nimetatud muudatusest alates saabub absoluutne aegumistähtaeg konkreetse kuriteo puhul edaspidi alati sõltumata sellest, kas isik on selle ajaperioodi jooksul toime pannud uue kuriteo või mitte.

Süütegude aegumise peatumisega seoses tuleb märkida seda, et kui enne 15.03.2007 jõustunud muudatusi reguleeris kuritegude aegumise peatumist KarS § 81 lg 6 ja väärtegude aegumise peatumist KarS § 81 lg 7, siis muudatuse järgselt sätestas KarS § 81 lg 7 nii kuritegude kui ka väärtegude aegumise peatumise alused. Pärast 15.03.2007 jõustunud muudatusi sätestab KarS § 81 lg 8, et KarS § 81 lg 7 p-s 1 ja 2 sätestatud juhtudel ei uuene aegumine, kui kuriteo toimepanemisest on möödunud 15 aastat või väärteo toimepanemisest on möödunud 3 aastat. Ka siin tuleb rõhutada seda, et varasemalt ei uuenenud kuriteo aegumine vaid olukorras, kus kuriteo aegumine ei olnud uue kuriteo toimepanemise tõttu katkenud. Pärast muudatusi aegumise uuenemine aga uue kuriteo toimepanemisest ei olene.

Järgmised suuremad süütegude aegumist puudutavad muudatused jõustusid 01.01.2015.⁴³ Kui varasemalt algas süüteo aegumistähtaaja kulgumine toimepanemise hetkest, siis alates 01.01.2015 jõustunud muudatusest loetakse süüteo aegumistähtaaja kulgumist süüteo lõpuleviimise hetkest. Seega seadis seadusandja muudatusega edasiselt süüteo aegumistähtaaja kulgumise alguse sõltuvusse eriosa vastava koosseisu spetsiifikast.⁴⁴

⁴¹ Vt seletuskiri karistusseadustiku ja selle muutmise seaduse eelnõu juurde, 931 SE. – <https://www.riigiteataja.ee/oigusuudised/eelvaadeseadusuudis/278#2> (31.07.2025), kus märgitakse, et kui pannakse toime uus kuritegu, siis katkeb aegumine uuesti ja hakkab kulgema algusest, kusjuures üldist lõpptähtaega sellisel juhul sätestatud ei ole.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 554 SE. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/78433b29-8b2f-4281-a582-0efb9631e2ad/> (31.07.2025).

⁴⁴ Seletuskiri karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 554 SE juurde, lk 39. (554 SE, Riigikogu XI koosseis).

01.01.2015 jõustunud muudatusega muudeti ka KarS § 81 lg-t 2. Varem sätestas nimetatud karistusseadustiku säte, et aegumatud süüteod on süüteod, mille eest on ette nähtud eluaegne vangistus, samuti süütegu inimsuse vastu ja sõjasüütegu. Muudatusega lisati nimetatud kataloogi ka genotsiid ja agressioonikuritegu. 01.01.2015 jõustunud muudatusega asendati ka sättes sõna „süütegu“ sõnaga „kuritegu“. Seadusandja igati loogiline põhjendus sellele oli, et kõik karistusseadustikus sätestatud inimsusevastased ja sõjasüüteod on nagunii kuriteod ja isegi, kui peaks tulevikus osutuma vajalikuks muuta mõni sõjasüütegu karistatavaks väärteona, ei oleks sellistele tegudele aegumatuse põhimõtte kohaldamine proportsionaalne.⁴⁵ Samas esineb autori hinnangul KarS § 81 lg-s 2 tarbetu kordus. Nimelt näeb seadusandja ette, et kuriteod, mille eest on võimalik karistada eluaegse vangistusega, ei aegu. Kui agressioonikuriteo, genotsiidikuriteo ja inimsusevastase kuriteo eest on seadusandja nagunii ette näinud eluaegse vangistuse, siis on autori hinnangul vähemalt põhjendatud küsida, miks on vaja neid kuritegusid sättes eraldi nimetada. Autor leiab, et selline lähenemine võib olla põhjendatud eeskätt sellega, et nimetatud kuritegude aegumatuks lugemise kohustus tuleneb Eestile rahvusvahelisest õigusest ning nende eraldi sättes nimetamine näitab selgelt ja pikema analüüsita, et Eesti on omale rahvusvaheliselt võetud kohustuse täitnud.⁴⁶ 01.01.2015 jõustunud muudatusega lisati karistusseadustikku ka uus säte: KarS § 81 lg 6¹. Sisult välisviiteline paragrahv sätestab, et kuriteo aegumise peatumise erisused seoses Riigikogu liikme immuuniteediga on sätestatud Riigikogu liikme staatuse seaduse⁴⁷ §-s 18¹.

06.07.2017 jõustunud muudatusega lisati karistusseadustikku kaks uut väärteo aegumise katkemisega seotud sätet: need on KarS § 81 lg 4¹ ja lg 4². Kuigi käesoleva magistritöö fookuses on kuritegude aegumine, siis on nimetatud väärteo aegumise katkemise alusega sarnase täiendava kuriteo aegumise katkemise aluse sätestamise potentsiaalset vajadust silmas pidades asjakohane analüüsida ka nimetatud väärtegude aegumise regulatsioonis tehtud muudatust. KarS § 81 lg 4¹ sätestab seni ainsa väärteo aegumise katkemise aluse: s.o väärteomenetluse seadustiku⁴⁸ (VTMS) § 166¹ lõikes 1 sätestatud taotluse esitamine. KarS § 81 lg 4² täpsustab, et kui väärteo aegumine katkeb, siis algab aegumine uuesti nimetatud taotluse esitamisest arvates. Seletuskirjas⁴⁹ märgitakse, et nimetatud muudatuse tingis olukord,

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ Vt täpsemalt käesoleva magistritöö ptk 1.3: „Eesti kuritegude aegumise regulatsiooni mõjutavast rahvusvahelisest õigusest“.

⁴⁷ Riigikogu liikme staatuse seadus. – RT I, 30.12.2024, 19.

⁴⁸ Väärteomenetluse seadustik. – RT I, 05.07.2025, 19.

⁴⁹ Seletuskiri tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 404 SE juurde, lk 19. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/8b2930a3-efeb-4b9f-9858-3a5c0074f0ec/> (31.07.2025).

kus Riigikohus võib pidada konkreetses väärteloasjas põhjendatuks nõuandva arvamuse taotlemist, kuid juba taotluse esitamise ajal oleks ilmne, et EIK ei jõuaks taotlust enne väärtelo aegumise tähtaega menetleda. Samuti põhjendatakse sellise aegumise katkemise aluse sätestamist sellega, et väärtelo aegumise tähtajad on lühemad kuriteo aegumise tähtaegadest.⁵⁰ Kuigi muudatuse vastuvõtmisel oli see tõesti nii, siis käesolevaks ajaks on seadusandja sätestanud, et osade väärtelude aegumistähtaeg on sama pikk kui II astme kuriteo aegumistähtaeg, s.o 5 aastat (vt nt konkurentsiseaduse⁵¹ § 73¹⁸ lg 2). Kuivõrd EIK-ilt nõuandva arvamuse küsimine ei pruugi tõusetuda vaid väärtelomenetluses, vaid ka kriminaalmenetluses, siis on sisult VTMS §-iga 166¹ identne säte ka kriminaalmenetluse seadustikus (vt KrMS § 352¹). Seni ei ole aga seadusandja näinud EIK-ilt nõuandva arvamuse küsimist aegumise katkemise alusena ette kriminaalmenetluse puhul. Võttes arvesse, et sellise EIK-ilt nõuandva arvamuse saamiseks võib üldteada olevalt kuluda kaua aega, võib sellise arvamuse küsimine kaasa tuua ka kuriteo aegumistähtaaja möödumise.

Lisaks EIK-ilt nõuandva arvamuse küsimisele võib Eestis toimetatavas kriminaalmenetluses tõusetuda Eesti kohtul Euroopa Liidu toimimise lepingu⁵² (ELTL) art-st 267 tulenevalt vajadus, teatud juhtudel aga lausa kohustus, küsida eelotsust Euroopa Liidu Kohtult. Autori teada on selleks seni osutunud Eesti kohtutel vajadus kolmes kriminaalasjas.⁵³ Kuigi seni ei ole eelotsuse taotlemine aegumise kontekstis probleemiks osutunud, siis ei ole välistatud, et kui tulevikus tekib taas vajadus taotleda Euroopa Kohtult eelotsust, siis võib eelotsuse taotlemine kaasa tuua ka kuriteo aegumise, sest üldteada olevalt võib ka Euroopa Liidu Kohtult eelotsuse saamisele kuluda kaua aega.

06.07.2017 jõustunud muudatusega⁵⁴ täiendati ka KarS § 81 lg 7 p-s 3 sätestatud kuritegude kataloogi. Muudatuse põhjendusena tuuakse seletuskirjas välja, et nende tegude, mille osas sätet täiendati, korral nõuab Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ Konkurentsiseadus. – RT I, 18.11.2025, 2.

⁵² Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioonid (2016/C 202/01). – ELT C 202, 07.06.2016, lk 1-388.

⁵³ RKKKo 26. aprill 2024 asjas nr 1-20-1599. Nimetatud asjas tegi Riigikohus esialgu osaotsuse, millega lahendas süüdistatavate süüküsimuse, märkides seejuures, et Euroopa Kohtu otsuse äraootamine pikendaks süüdistatavate süüküsimuses õigusrahu saabumist oluliselt (vt selles osas RKKKo 20. mai 2022 asjas nr 1-20-1599). Samuti on eelotsust küsitud kriminaalasjades nr 1-16-6179 ja 1-17-4972, vt RKKKo 18. juuni 2021 asjas nr 1-16-6179 ja RKKKm 20. mai 2020 asjas nr 1-17-4972.

⁵⁴ Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 385 SE. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f9a7291c-8c46-4ad8-a740-4e1c55c83964/> (31.07.2025).

ennetamise ja tõkestamise konventsiooni⁵⁵ ehk nn Istanbuli konventsiooni art 58 aegumise erandlikku kohaldamist, kuna need teod pannakse sageli toime alla 18-aastaste isikute suhtes.⁵⁶

Kokkuvõttes on kuritegude aegumistähtajad püsinud samad alates karistusseadustiku jõustumisest 2002. aastal.⁵⁷ Suurim vaid kuritegude aegumist puudutanud muudatus jõustus 2007. aastal, kui seadusandja tõi seadusesse ammendava loetelu menetlustoimingutest, mis katkestavad kuriteo aegumise. Sama muudatusega kaotati uue kuriteo toimepanemine aegumise katkemise alusena. Nimetatud muudatusega kaasas käinud eelnõu seletuskirjas peeti oluliseks eraldi rõhutada, et kuritegude aegumistähtaegu *hetkel* /autori kursiiv/ ei muudeta.⁵⁸ Kas see osa seletuskirjas oli juhuslik sedastus või märk sellest, et seadusandja on mingil hetkel vähemalt kaalunud kuritegude aegumistähtaegade muutmist, seletuskirjast järeldada ei ole võimalik.

1.3. Eesti kuritegude aegumise regulatsiooni mõjutavast rahvusvahelisest õigusest

Kuritegude aegumise regulatsioonist rääkides ei saa tähelepanuta jätta seda mõjutavaid rahvusvahelise õiguse norme. PS § 3 lg-st 1 tulenevalt on rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtted ja normid Eesti õigussüsteemi lahutamatu osa. Seetõttu võib ka kehtivast karistusseadustiku regulatsioonist leida sätteid, mille kujunemise aluseks on rahvusvaheline õigus.

Eesti õiguse aegumatute kuritegude loetelu lähtub paljuski Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudist⁵⁹, mille art 29 sätestab, et aegumistähtaegu sisaldavat seadust ei saa kohaldada Rahvusvahelise Kriminaalkohtu jurisdiktsiooni alla kuuluvate kuritegude suhtes. Statuudi art 5 lg 1 kohaselt on kohtul jurisdiktsioon genotsiidikuriteo, inimsusevastase kuriteo, sõjakuriteo ja agressioonikuriteo suhtes. Seega kattub karistusseadustikus loetletud aegumatute kuritegude loetelu statuudis toodud loeteluga ühe erandiga. Nimelt on Eesti seadusandja rahvusvahelist kohustust omamata aegumatuks kuriteoks lugenud ka sellise kuriteo, mille eest

⁵⁵ Naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon. – RT II, 26.09.2017, 2.

⁵⁶ Seletuskiri karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 385 SE juurde, lk 3.

⁵⁷ Tegelikult oli Eestis I astme kuriteo aegumistähtaeg 10 aastat ning II astme kuriteo aegumistähtaeg 5 aastat sätestatud ka enne karistusseadustiku jõustumist kehtinud kriminaalkoodeksis (KrK). Kriminaalkoodeks. – RT 1992, 20, 288.

⁵⁸ Vt seletuskiri karistusseadustiku ja selle muutmise seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde, 931 SE. – <https://www.riigiteataja.ee/oigusuudised/eelvaadeseadusuudis/278#2> (31.07.2025).

⁵⁹ Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuut. – RT II 2002, 2, 5.

seadus näeb ette eluaegse vangistuse. Tegemist ei ole ainulaadse nähtusega, s.t, et samamoodi on sätestanud ka mõnede teiste võrdluse all olevate riikide seadusandjad.⁶⁰

Kuritegude aegumise regulatsiooni mõjutab ka Istanbuli konventsioon. Eesti seadusandja ongi mh nimetatud välislepingule tuginedes KarS § 81 lg 7 p-s 3 sätestanud, et tahtevastase abielu, naise suguelundite sandistava moonutamise, raseduse ebaseadusliku katkestamise ning seksuaalse enesemääramise vastase kuriteo korral noorema kui 18-aastase isiku suhtes peatub süüteo aegumine kuni kannatanu 18-aastaseks saamiseni, kui kriminaalmenetluse ajend ei ilmnenud enne tema poolt nimetatud vanuse saavutamist.

EL on kehtestanud miinimumnõuded kuritegude definitsioonile ja karistustele konkreetsetes valdkondades, nt terrorism, inimkaubandus ja rahapesu, kuid aegumistähtaegasid seni nendes valdkondades EL õiguse tasandil ühtlustatud ei ole. Kuigi EL-is üldiselt ei ühtlustata kuritegude aegumistähtaegu, s.t aegumise regulatsiooni kujundamine on suures osas liikmesriigi ainupädevuses, siis teatud valdkondlike kuritegude, mis tulenevad EL õigusest, puhul on liikmesriikidele ka direktiividega ette nähtud nn aegumise miinimumstandardid. Sellised EL õigusest tulenevad kuriteod on nt keskkonnakuriteod, mille aegumistähtaegasid on reguleeritud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2024/1203⁶¹ art-s 11. Direktiivi art 11 lg 2 näeb ette minimaalsed aegumistähtajad sõltuvalt ähvardava karistuse raskusest, s.t nt et liikmesriigil tuleb teo eest, mille eest karistatakse maksimaalselt vangistusega 10 aastat, kehtestada vähemalt 10-aastane aegumistähtaeg (art 11 lg 2 p a). Direktiivist 2024/1203 tuleneb, et erandina võivad liikmesriigid kehtestada aegumistähtaja, mis on lühem kui 10 aastat, ent mitte lühem kui 5 aastat, tingimusel, et selle aegumistähtaja kulgemist on võimalik teatavate toimingute korral katkestada või peatada (art 11 lg 4). Ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2024/1226⁶² art 11 paneb liikmesriikidele sarnased kohustused. Samamoodi

⁶⁰ Näiteks on eluaegse vangistusega karistatavad teod aegumatud nii Soome kui ka Rootsi õiguse kohaselt, vt Soome RL ptk 8 § 1 lg 1 ja Rootsi BRB ptk 35 § 10 lg 1 p 1.

⁶¹ 11. aprilli 2024. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2024/1203, mis käsitleb keskkonna kaitsmist kriminaalõiguse kaudu ning millega asendatakse direktiivid 2008/99/EÜ ja 2009/123/EÜ. – ET L, lk 1-28 (eestikeelne eriväljaanne: 30.04.2024, lk 1-28).

⁶² 24. aprilli 2024. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2024/1226 mis käsitleb liidu piiravate meetmete rikkumisega seotud kuritegude määratlemist ja nende eest mõistetavaid karistusi ning millega muudetakse direktiivi (EL) 2018/1673. – ELT L, lk 1-16 (eestikeelne eriväljaanne: 29.04.2024, lk 1-16).

üldisemalt on aegumist reguleeritud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 2017/1371⁶³, mis käsitleb võitlust liidu finantshuve kahjustavate pettuste vastu kriminaalõiguse abil.

Kõigele käesolevas alapeatükis mainitule lisaks tuleb kuritegude aegumise regulatsiooni kehtestamisel arvesse võtta Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist⁶⁴ (EIÕK) tulenevaid inimõigusi ja põhivabadusi. Eestis kehtivat kuritegude aegumise regulatsiooni arvesse võttes on oluline viidata EIÕK art 7 lg-st 1 tulenevale õiguskindluse põhimõttele ja EIÕK art-st 14⁶⁵ tulenevale diskrimineerimiskeelule, mis on tihedalt seotud PS § 12 lg-st 1 tuleneva võrdsuspõhiõigusega.

Kokkuvõttes tuleb sedastada, et kuigi EL on erinevate direktiividega andnud liikmesriikidele suuniseid kuritegude aegumise regulatsiooni kehtestamisel, siis on need suunised vähemalt seni olnud pigem üldisemad, nähes liikmesriikidele ette nõ aegumise miinimumstandardid. Need standardid seisnevad minimaalsetes aegumise tähtaegade kehtestamises aga mitte näiteks kohustuses kehtestada konkreetset aegumistähtaaja kulgemist mõjutavad alused. Vastupidi, direktiivide sõnastusest tuleneb, et aegumise ja peatumise alused ei ole üldse vajalikud, kui aegumistähtaeg on ise piisavalt pikk. Rahvusvahelisest õigusest tuleneb nõue tunnistada teatud kuriteod aegumatuteks, samuti võimaldada menetluse alustamist teatud kuritegude puhul pärast ohvri täisealiseks saamist. Aegumise regulatsiooni kehtestamisel tuleb arvesse võtta rahvusvahelises õiguses sätestatud inimõigusi ja põhivabadusi.

1.4. Kuritegude aegumisest Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas

EIK on rahvusvaheline kohus, mis otsustab konventsioonis sätestatud õiguste väidetavate rikkumiste üle. Seega on EIK seisukohad konventsiooni, mis Eesti suhtes jõustus 1996. aastal, tõlgendamisel olulisel kohal. EIK tõlgenduspraktikast lähtuvad ka Eesti siseriiklikud kohtud, mh Riigikohus. Et konventsioon, nagu ka muud õigusallikad, jätavad ruumi tõlgendustele, on asjakohane vaadata, kuidas on EIK sisustanud kuritegude aegumisega seotud konventsioonisätteid. EIK defineerib aegumist kui instituuti, mille mõtteks on see, et teo toime pannud isiku vastu ei saa esitada süüdistust või anda teda kohtu alla, kui teo toimepanemisest

⁶³ 5. juuli 2017. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2017/1371, mis käsitleb võitlust liidu finantshuve kahjustavate pettuste vastu kriminaalõiguse abil. – ELT L 198/129, lk 1-13 (eestikeelne eriväljaanne: 28.07.2017, lk 1-13), art 12.

⁶⁴ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.

⁶⁵ EIÕK art 14 sätestab, et konventsioonis sätestatud õiguste ja vabaduste kasutamine tagatakse ilma mingi diskrimineerimiseta selliste tunnuste alusel nagu sugu, rass, nahavärvus, keel, usutunnistus, poliitilised või muud veendumused, rahvuslik või sotsiaalne päritolu, rahvusvähemusse kuuluvus, varanduslik, sünni- või muu seisund.

on möödunud teatud kindel ajavahemik.⁶⁶ Nimetatu on vahetult seotud EIÕK art 7 lg-st 1 tuleneva õiguskindluse põhimõttega, mis on vaieldamatult oluline osa iga konventsiooni ratifitseerinud Euroopa Nõukogu liikmesriigi õigusest.

EIK praktikas on analüüsitud, kas aegumine kui õigusinstituut on materiaaõigusesse kuuluv või menetluslik instituut. EIÕK art 7 lg 1 sätestab, et kedagi ei või tunnistada süüdi kuriteos, mis selle toimepanemise ajal kehtinud riigisisese või rahvusvahelise õiguse järgi ei olnud kuritegu ning ei luba kohaldada raskemat karistust kui kuriteo toimepanemise ajal ettenähtu. EIK on seni leidnud, et aegumist reguleerivad normid on menetluslikud normid, kuna need ei määratle süütegusid ja karistusi ning neid saab tõlgendada eeltingimusena kriminaalasja läbivaatamiseks.⁶⁷ Asjas *Previti vs. Itaalia* ei tuvastanud EIK art 7 rikkumist olukorras, kus Itaalia seadusandja oli muutnud aegumistähtaegu isikule soodsamas suunas, kuid Itaalia kohus ei kohaldanud neid kaebajale, sest tema asjas oli käimas juba kassatsioonimenetlus.⁶⁸

Samas on EIK selgelt väljendanud, et olukorras, kus aegumistähtaeg on möödunud, ei saa enam tulla kõne alla süüdistuse esitamine.⁶⁹ Kui isikud sellele vaatamata tegudes süüdi tunnistatakse on tegemist art 7 rikkumisega.⁷⁰ Põhimõtteliselt teisel seisukohal on EIK aga asjades, kus menetletavateks kuritegudeks on rahvusvahelise õiguse alusel karistatavad teod, nt agressioonikuritegu, genotsiidikuritegu, inimsusevastane kuritegu ja sõjakuritegu. Sellistes kuritegude puhul on EIK korduvalt viidanud, et rahvusvahelise õiguse alusel karistatavate tegude aegumistähtaaja küsimus tuleb otsustada rahvusvahelise õiguse valguses ning mitte siseriiklikule regulatsioonile tuginedes.⁷¹ Kui teo toimepanemise ajal vastav rahvusvaheline regulatsioon aga puudus, ei tähenda see EIK praktika järgi seda, et tegu oleks aegunud – rahvusvahelise õiguse alusel karistatavad teod on aegumatud sõltumata sellest, kas tegude toimepanemise ajal selline regulatsioon oli olemas või mitte.⁷²

⁶⁶ EIKo 22.10.1996, 22083/93 ja 22095/93. *Stubbings ja teised vs. Ühendkuningriigid*, § 5 ja EIKo 22.06.2000, 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 ja 33210/96. *Coëme ja teised vs. Belgia*, § 146.

⁶⁷ EIKo 12.02.2013, 1845/08. *Previti vs. Itaalia*, §-d 80-84; EIKo 22.09.2015, 55959/14. *Borcea vs. Rumeenia*, § 64 ja EIKo 29.01.2019, 45849/13. *Orlen Lietuva Ltd. vs. Leedu*, § 97.

⁶⁸ EIKo 12.02.2013, 1845/08. *Previti vs. Itaalia*, §-d 82-85.

⁶⁹ EIKo 18.06.2020, 7523/10. *Antia ja Khupenia vs. Gruusia*, §-d 38-43.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ Vt nt EIKo 17.05.2010, 36376/04. *Kononov vs. Läti*, §-d 229–233; EIKo 17.01.2006, 23052/04 ja 24018/04. *Kolk ja Kislyiy vs. Eesti* ja EIKo 24.01.2006, 14685/04. *Penart vs. Eesti*.

⁷² *Ibidem*.

Lisaks on EIK pidanud aegumistähtaaja kulgemist mõjutavaid aluseid, s.o aegumise katkemise ja peatumise aluseid, legitiimseks osaks terviklikust aegumise regulatsioonist. Aegumine tohib aga EIK praktika kohaselt katkeda või peatuda aga ainult siis, kui n-ö algne aegumistähtaeg ei ole aegumise katkemist või peatumist kaasa toonud toimingu hetkeks juba möödunud. Vastupidiselt, kui algne aegumistähtaeg on siseriikliku õiguse järgi toimingu hetkeks möödunud, siis rikub kriminaalmenetluse alustamine või jätkamine EIÕK art 7 lg-st 1 tulenevat õiguskindluse põhimõtet.⁷³

Kokkuvõttes on EIK leidnud, et aegumist reguleerivad normid on menetluslikud normid, kuna need ei määratle süütegusid ja karistusi ning neid saab tõlgendada eeltingimusena kriminaalasja läbivaatamiseks.⁷⁴ Samas ei keela konventsioon liikmesriigil aegumist kui õigusinstituuti käsitada materiaalsoigusesse kuuluva instituudina, mida on teinud ka Eesti Vabariigi Riigikohus. Nimetatu annab võimaluse kohtutel arvesse võtta süüdistatavale soodsamat seaduse redaktsiooni ning välistab olukorda raskendava redaktsiooni kohaldamise. EIK on pidanud aegumistähtaaja kulgemist mõjutavaid aluseid legitiimseks osaks terviklikust aegumise regulatsioonist, kuid on viidanud, et aegumine võib katkeda või peatuda ainult siis, kui algne aegumistähtaeg ei ole aegumise katkemist või peatumist kaasa toonud toimingu hetkeks juba möödunud. EIK seisukohad on olulised aegumisega seotud konventsioonisätete tõlgendamisel, aga ka aegumise eristamisel mõistliku menetlusaja põhimõttest, mida järgnevalt ka täpsemalt käsitatakse.

1.5. Aegumise seosest mõistliku menetlusajaga

EIÕK art 6 lg 1 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta⁷⁵ art 47 lg 3 sätestavad süüdistatava õiguse kohtumenetlusele temale esitatud süüdistuse üle otsustamiseks mõistliku aja jooksul. Tegemist on süüdistatava ühe keskse õigusega kriminaalmenetluses. Kuigi õigust menetlusele mõistliku aja jooksul pole otseselt kirjas põhiseaduses, on Riigikohus tuletanud selle õiguse PS §-st 14, mis sätestab seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu ning kohalike omavalitsuste ülesande tagada isikute õigused ja vabadused.⁷⁶ Eesti õiguskirjanduses on rõhutatud, et õigus menetlusele mõistliku aja jooksul peab kindlustama, et isiku ebakindel õiguslik olukord, milles

⁷³ EIKo 22.06.2000, 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 ja 33210/96. *Coëme ja teised vs. Belgia*, § 149.

⁷⁴ EIKo 12.02.2013, 1845/08. *Previti vs. Itaalia*, §-d 80-84; EIKo 22.09.2015, 55959/14. *Borcea vs. Rumeenia*, § 64 ja EIKo 29.01.2019, 45849/13. *Orlen Lietuva Ltd. vs. Leedu*, § 97.

⁷⁵ Euroopa Liidu põhiõiguste harta. 2010/C 83/02. – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:12010P/TXT&from=PL> (28.08.2025).

⁷⁶ RKÜKo 22.03.2011. a asjas nr 3-3-1-85-09, p 80.

ta viibib tema vastu esitatud süüdistuse tõttu, lõpetatakse mõistliku aja jooksul.⁷⁷ Nii mõistliku menetlusaja kui ka aegumise instituudi ühiseks eesmärgiks on seega tagada, et isiku ebakindel õiguslik olukord ei saaks kesta lõputult. See eesmärk tagab ka kannatanu ja ühiskonna huvisid laiemalt, sest üldiselt levinud ootus on, et kuritegu ei jääks karistuseeta ning et selle mõistmine toimuks mõistliku aja jooksul. Samas on mõistliku menetlusaja ning aegumise instituudil mitmeid erinevusi. Käesoleva töö autori hinnangul seisnevad need erinevused instituudi allikas ja lähtealustes, aegumise ja mõistliku menetlusaja kulgema hakkamise algushetkes, tähtaja pikkuses ning kaasneda võivas tagajärjes.

Aegumistähtjad on sätestatud siseriiklikes seadustes, kuid mõistliku menetlusaja nõue tuleneb peamiselt konventsioonist ning hartast.⁷⁸ Kui aegumistähtaja lähtealused on seotud tõendite kadumisega, õiguskaitseasutuste potentsiaalse tegevusetusega, sh menetlusressursi otstarbeka kasutamisega ja õiguskindluse põhimõttega, siis mõistliku menetlusaja nõue keskendub kahtlustatava või süüdistatava isikule, kellel on õigus temale esitatud kriminaalsüüdistuse üle otsustamisel kohtumenetlusele mõistliku aja jooksul.

Esimene erinevus seisneb aegumise ja mõistliku menetlusaja kulgema hakkamise algushetkes. Kuriteo aegumistähtaeg hakkab kulgema karistusseadustiku järgi kuriteo lõpuleviimisest (KarS § 81 lg 1). Mõistlik menetlusaeg seevastu hakkab kulgema hetkest, mil menetlus isikut sisuliselt mõjutama hakkas.⁷⁹ Selliseks algushetkeks võib EIK praktika kohaselt olla nii isiku vahistamise kuupäev⁸⁰ kui ka isiku kodu läbiotsimise aeg⁸¹, kuid isik võib menetlusest teada saada ja see võib teda mõjutama hakata ka alles siis, kui temale esitatakse kahtlustus või tema vastu esitatakse süüdistus.⁸² Seetõttu saab öelda, et kui kuriteo aegumistähtaeg hakkab kulgema igal juhul kuriteo lõpuleviimisest,⁸³ siis mõistliku menetlusaja algushetk sõltub konkreetsest kriminaalmenetlusest. See hetk võib olla samal päeval, kui isik on kuriteo lõpuni viinud, kuid ei pruugi.

⁷⁷ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Tallinn: Juura 2019, lk 223.

⁷⁸ Eesti Vabariigi Riigikohus on mõistliku menetlusaja põhimõtte tuletanud ka PS §-st 14. Vt RKÜKo 22.03.2011. a asjas nr 3-3-1-85-09, p 80.

⁷⁹ Vt nt EIKo 22.05.1998, *Hozee vs. Holland*, § 43.

⁸⁰ EIKo 15.07.1982, *Eckle vs. Saksamaa*, § 73.

⁸¹ EIKo 23.10.2003, *Diamantides vs. Kreeka*, § 21.

⁸² EIKo 27.06.1968, *Neumeister vs. Austria*, § 18.

⁸³ Kuriteo lõpuleviimise aeg sõltub koosseisutüübist, nt teodelikti korral hakkab aegumistähtaeg kulgema teo toimepanemisest, aga tagajärjedelikti korral tagajärje saabumisest.

Teine erinevus seisneb tähtaja pikkuses. Kuriteo aegumistähtjad on seaduse tasandil kindlaks määratud ning need on karistusseadustikus täpselt sätestatud.⁸⁴ Mõistlikku menetlusaega ei ole võimalik aga täpselt määratleda ning see sõltub mitmetest kriteeriumidest – seega on see kaasusepõhine ja subjektiivne. EIK praktika kohaselt sõltub mõistliku menetlusaja pikkus kohtuasja keerukusest, kaebuse esitaja käitumisest menetluses, menetlusega seotud võimude käitumisest ning teatud juhul ka süüdistatava jaoks kaalul olevatest õigushüvedest.⁸⁵ Nimetatud kriteeriumidest lähtub mõistliku menetlusaja kindlaksmääramisel ka Riigikohus.⁸⁶ Mõistliku menetlusaja määratlematusest annab aimu tõik, et osades kaasustes on EIK pidanud mõistliku menetlusaja piiridesse jäävaks ligi viie aastast menetlust, mis kätkes endas nii rahvusvahelist elementi kui ka keerulisi õigusküsimusi⁸⁷ kui ka 7 aastat ja 4 kuud väldanud menetlust, mis oli eriti kompleksne süüdistatavate arvu ja rahvusvaheliste küsimuste poolest.⁸⁸ Teisest äärmusest saab tuua aga näiteid, kus EIK on pidanud mõistlikku menetlusaega ületavaks viis ja pool aastat kestnud menetlust⁸⁹, millest 2 aastat ja 9 kuud kulus kohtuotsuse kuulutamisest motiveeritud kohtuotsuse koostamiseni ning 5 aastat ja 11 kuud kestnud menetlust,⁹⁰ kus kohtueelne menetlus kestis ametivõimude passiivsuse tõttu veidi üle 5 aasta.

Kolmanda erinevusena saab tuua välja aegumistähtaja ning mõistliku menetlusaja möödumisega kaasnevad tagajärjed. Kuriteo aegumistähtaja möödumine on kriminaalmenetlust välistav asjaolu KrMS § 199 lg 1 p 2 mõttes. See tähendab, et kriminaalmenetlus tuleb kohtueelses menetluses uurimisasutuse määruse alusel ja prokuratuuri loal või prokuratuuri määruse alusel KrMS § 200 järgi lõpetada, kui kriminaalmenetluse jätkamist ei taotleta rehabiliteerimise eesmärgil KrMS § 199 lg 3 alusel. Kui kriminaalmenetlust ei ole veel alustatud, siis välistab kuriteo aegumistähtaja möödumine kriminaalmenetluse alustamise (KrMS § 199 lg 1 p 2 ja § 200). Kui kriminaalasi on kohtumenetluses, siis on kohtul KrMS § 274 lg 1 alusel kohustus kriminaalmenetlus lõpetada määrusega kohtuistungil, kui kuriteo aegumistähtaja möödumine tuvastatakse kohtuliku arutamise käigus. Seega tuleb Eesti õiguse järgi kuriteo aegumistähtaja möödumisel kriminaalmenetlus lõpetada olenemata menetlusstaadiumist. Mõneti teistsugused tagajärjed

⁸⁴ Selles osas vt täpsemalt käesoleva töö ptk 1.2.

⁸⁵ Vt nt EIKo 25.11.1992, *Abdoella vs. Holland*, § 24 ning EIKo 10.08.2011, *Finger vs. Bulgaaria*, § 94.

⁸⁶ Vt nt RKHKo 14.09.2016. a asjas nr 3-3-1-32-16. Vt nimetatud kriteeriumide sisustamise osas ka Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Tallinn: Juura 2019, ptk 10.1.2.1-10.1.2.3.

⁸⁷ EIKo 03.06.2022, *Shorazova vs. Malta*, § 136-139.

⁸⁸ EIKo 27.06.1968, *Neumeister vs. Austria*, § 21.

⁸⁹ EIKo 28.03.1990, *B. Vs. Austria*, § 48-55.

⁹⁰ EIKo 06.04.2004, *Rouille vs. Prantsusmaa*, § 29.

kaasnevad aga mõistliku menetlusaja möödumisel. Riigikohus on mõistliku menetlusaja möödumisega kaasneda võivaid tagajärgi analüüsinud mitmetes lahendites.⁹¹ Mõistliku menetlusaja möödumise korral võidakse rikkumise heastamiseks mõista isikule välja rahaline hüvitis süüteomenetluses tekitatud kahju hüvitamise seaduse⁹² § 5 lg 1 p 6 või lg 4 alusel, kergendada isiku karistust või isik karistusest vabastada KrMS § 306 lg 1 p 6¹ alusel.⁹³ Erinevalt kuriteo aegumistähtaja möödumisest on kriminaalmenetluse lõpetamine mõistliku menetlusaja nõude rikkumisele reageerimisel viimane ja erandlik abinõu ning enne selle kasuks otsustamist peavad eelnimetatud abinõud olema end ammendanud.⁹⁴

Kokkuvõttes erinevad aegumine kui õigusinstituut ja mõistliku menetlusaja põhimõtte üksteisest õigusallika, lähtealuste, kulgema hakkamise algushetke, tähtaja pikkuse ning kaasneda võiva tagajärje osas. Aegumine kui õigusinstituut on mõistliku menetlusaja põhimõtte kõrval oluline osa demokraatliku riigi õigussüsteemist, mis erinevalt mõistliku menetlusaja põhimõttest tagab ka kannatanute huvide kaitse läbi selle, et suunab menetlusasutusi kindlaks määratud aja jooksul tegutsema.

1.6. Kuritegude aegumisest Eesti kohtupraktikas

1.6.1. Kuritegude aegumise katkemise alustest

Riigikohus on rõhutanud, et kehtiva õiguse kohaselt ei katkesta kuriteo aegumist mistahes formaalne menetlustoiming ning viidanud, et seadusandja on seadnud aegumise katkemise sõltuvusse KarS § 81 lg 5 p-des 1-5 loetletud toimingute tegemisest, mis näitavad riigi sisulist tegevust kriminaalasja menetlemisel.⁹⁵ Riigikohus on aegumise katkemise aluseid käsitades välja toonud, et mitmete aegumise katkemise aluste tõlgendamise puhul on oht, et süüdistatavaid koheldakse põhjendamatult ebavõrdselt. Järgnevalt analüüsitakse, kuidas on Riigikohus ja madalama astmete kohtud erinevates kriminaalasjades tõlgendanud karistusseadustikus sätestatud kuriteo aegumistähtaja kulgemist mõjutavaid aluseid. Karistusseadus, sh karistusseadustikus sisalduv aegumise regulatsioon, peab olema kooskõlas põhiõigustega.⁹⁶ Kohtupraktikas tõusetunud probleemkohti arvesse võttes antakse käesolevas

⁹¹ Vt hiljutisest praktikast nt RKKKm 16.06.2025. a asjas nr 1-24-6623, p 19; RKKKo 14.03.2025. a asjas nr 1-19-705, p 203; RKKKo 28.06.2024. a asjas nr 1-20-3101, p 45 ja RKKKo 20.06.2022. a asjas nr 1-20-9006, p 17.

⁹² Süüteomenetluses tekitatud kahju hüvitamise seadus. – RT I, 11.03.2023, 12.

⁹³ RKKKo 28.06.2024. a asjas nr 1-20-3101/99, p 45.

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ RKKKo 14.03.2025 asjas nr 1-19-705, p 165. Vt ka karistusseadustiku ja selle muutmisega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu nr 931 SE seletuskiri, Riigikogu X koosseis.

⁹⁶ Õigusi ja vabadusi tohib piirata ainult kooskõlas põhiseadusega (PS § 11 I lause).

alapeatükis süsteemne hinnang Eesti kuritegude aegumise regulatsiooni kooskõlale erinevate põhiõigustega.

1.6.1.1. Kuriteo aegumise katkemine kahtlustatavale või süüdistatavale tõkendi kohaldamisega või tema vara või rahapesu objektiks oleva vara arestimisega

Riigikohus eristab tõkendi kohaldamist ja tõkendi muutmist.⁹⁷ Tõkendi kohaldamine (KrMS § 127 lg 1) tähendab tõkendi esmakordset rakendamist isiku suhtes, kellele varem tõkendit kohaldatud ei ole. Tõkendi muutmine (KrMS § 127 lg 2) hõlmab aga olukordi, kus olemasolevat tõkendit kergendatakse, raskendatakse või asendatakse.⁹⁸ Kuigi Riigikohus eristab tõkendi kohaldamist ja tõkendi muutmist, siis ollakse seisukohal, et laiemas mõttes saab mõlemal juhul rääkida tõkendi kohaldamisest, sest nii tõkendi esmakordsel valimisel kui ka muutmisel peab tuvastama tõkendi kohaldamise eeldused.⁹⁹ Samas on Riigikohtu kriminaalkolleegium KarS § 81 lg 5 p 1 tõlgendades seisukohal, et tõkendi kohaldamine aegumise katkemise alusena tähendab kas tõkendi esmakordset või uut kohaldamist, samuti raskendamist, kuid mitte kergema asendustõkendi kohaldamist.¹⁰⁰ Tallinna Ringkonnakohus leidis samas asjas, et aegumine katkeb KarS § 81 lg 5 p 1 alusel ka kergema asendustõkendi kohaldamisega.¹⁰¹

Magistritöö autor leiab, et Tallinna Ringkonnakohtu tõlgendus KarS § 81 lg 5 p 1 alternatiivist 1 loob olukorra, kus kahtlustata vaid või süüdistata vaid koheldakse põhjendamatult ebavõrdselt. KarS § 81 lg 5 p 1 alt-s 1 sätestatud aegumise katkemise aluse kohaldamise esimeseks eelduseks ning võrdsuspõhiõiguse mõttes ühisosaks on see, et isik on kriminaalasjas kahtlustatav või süüdistatav. Erinevus seisneks üksnes selles, et ühe kahtlustatava või süüdistatava, kes on õiguskuulekalt käitunud, suhtes kohaldatakse kergemat asendustõkendit, kuid kaassüüdistatava, kelle osas kergemat asendustõkendit ei kohaldata, aegumine ei katke. Ringkonnakohtu tõlgendusest lähtudes oleks süüdistataval mõistlik jätkata raskema tõkendiga, et aegumine tema suhtes ei katkeks. Käesoleva magistritöö autori hinnangul puudub aga igasugune ratsionaalne põhjendus, et mitte eristada süüdistatavat, kes on õiguskuulekalt käitunud kaassüüdistatavast, kes seda teinud ei ole. Seetõttu on töö autori hinnangul

⁹⁷ RKKKo 14.03.2025 asjas nr 1-19-705, p 167.

⁹⁸ *Ibidem*.

⁹⁹ *Ibidem*.

¹⁰⁰ *Ibidem*, p 168.

¹⁰¹ TlnRnKo 29.05.2024. a asjas nr 1-19-705, p 8.2 (lk 170). Vt ka p 9.1 (lk 173), kus kohus väljendas selgelt seisukohta, et KarS § 81 lg 5 p 1 järgi on aegumist katkestav toime igasugusel tõkendi kohaldamisel.

ringkonnakohtu tõlgendus KarS § 81 lg 5 p 1 alt-st 1 vastuolus võrdsuspõhiõigusega. Riigikohus on sätet tõlgendanud aga nii, et kergema asendustõkendi kohaldamine aegumise katkemist kaasa ei too. Teisiti öeldes on autori hinnangul Riigikohus tõlgendanud sätet põhiseaduskonformselt ja sellise tõlgenduse puhul ei saa autori hinnangul rääkida sätte vastuolust võrdsuspõhiõigusega, sest puudub ebavõrdne kohtlemine.

KarS § 81 lg 5 p 1 kontekstis on kohtupraktikas analüüsitud seda, et kas aegumise toob kaasa tõkendi kohaldamine, kui tõkendi kohaldamise määrus hiljem tühistatakse.¹⁰² Tallinna Ringkonnakohtu seisukoha järgi ei või olukorras, kus tõkendi kohaldamise määrus hiljem tühistatakse, lugeda aegumistähtaega katkenuks põhjendusega, et tegelikult on isiku suhtes tõkendit kohaldatud.¹⁰³ Riigikohus on uuemas praktikas leidnud, et aegumise katkemine ei sõltu sellest, kas hilisema menetluse käigus tühistatakse varasem määrus, nt kaebemenetluses vara arest, või mitte.¹⁰⁴

Riigikohus on tõlgendanud ka süüdistatava või kahtlustatava vara arestimist kui kuriteo aegumise katkemise alust.¹⁰⁵ Ka nimetatud lahendis tõlgendas Riigikohus seadust kitsendavalt ning leidis, et kahtlustatava või süüdistatava kinnisasjale kohtuliku hüpoteegi seadmine ei ole tema vara arestimine KarS § 81 lg 5 p 1 mõttes.¹⁰⁶ Vara arestimine ei võrdu varalise nõude tagamisega, s.t et vara arestimine on vaid üks varalise nõude tagamise vahend ning igasugune varalise nõude tagamine ei tähenda selle vara arestimist (KrMS § 141⁴ lg 1). Varalist nõuet on võimalik tagada ka kohaldades muid TsMS §-s 378 sätestatud hagi tagamise abinõusid. TsMS § 378 lg 1 p-s 10 kasutatud sõna „muu“ viitab loetelu mitteammendavusele. Nimetatud kriminaalasjas sedastas Riigikohus, et kuna kohtulik hüpoteek on piiratud asjaõigus, millega ei kaasne hüpoteegiga koormatud kinnisasja käsutamise keeldu, siis ei ole kohtuliku hüpoteegi näol tegemist vara arestimisega, mis tooks kaasa kuriteo aegumise katkemise KarS § 81 lg 5 p 1 järgi.¹⁰⁷

¹⁰² TlnRnKm 11.11.2014 asjas nr 1-14-6547/31.

¹⁰³ TlnRnKm 11.11.2014 asjas nr 1-14-6547/31, p 8. Vt ka TrtRnKo 05.09.2018 asjas nr 1-15-11032/287, p 610 jj, kus kohus leiab, et konkreetsetes asjas oli tõkend õiguspärane ja tõi kaasa aegumise katkemise.

¹⁰⁴ RKKKo 14.03.2025 asjas nr 1-19-705, p 171.

¹⁰⁵ RKKKo 18.06.2020 asjas nr 1-17-4309. Vt TlnRnKm 21.01.2020 asjas nr 1-19-11/110, p 19, kus Tallinna Ringkonnakohtu on samasugust arvamust avaldanud enne nimetatud Riigikohtu lahendit.

¹⁰⁶ RKKKo 18.06.2020 asjas nr 1-17-4309, p 26.

¹⁰⁷ RKKKo 18.06.2020 asjas nr 1-17-4309, p 26.

Samuti on kohtupraktikas vaieldud selle üle, et mis hetke seisuga saab lugeda vara arestituks ja seega aegumise katkenuks KarS § 81 lg 5 p 1 mõttes. Näiteks on kaitsja leidnud, et kui isiku pangakonto on arestitud, kuid selle kohta pole koostatud vara arestimise protokoll, siis ei saa lugeda vara arestimist seaduse kohaselt lõpule viiduks ja aegumist katkenuks.¹⁰⁸ Tartu Ringkonnakohus leidis, et vara arestimine KarS § 81 lg 5 p 1 mõttes tähendab vara arestimise määruse tegemist, kuid mitte selle määruse täitmist ning märkis, et vara arestimise määrus jõustub selle tegemisest (KrMS § 408 lg 5).¹⁰⁹ Käsutuskeelu kehtivus ei sõltu KrMS § 142 lg-s 5–9 sätestatud toimingute tegemisest ega vara arestimise protokoll (KrMS § 143) koostamisest.¹¹⁰ Kokkuvõtvalt jäi kohus seega seisukohale, et kuna vara arestimise protokoll olemasolu ega koostamise aeg ei mõjuta vara arestimisel tekkiva käsutuskeelu kehtivust, pole sellel tähendust ka KarS § 81 lg 5 p 1 kohaldamise seisukohalt.¹¹¹

Kohtupraktikas on esitatud ka argumendid seoses taotlusega tunnistada KarS § 81 lg 5 p 1 vastuolus olevaks PS § 12 lg-ga 1, milles see näeb ette aegumise katkemise elukohast lahkumise keelu kohaldamisel.¹¹² Kaitsja hinnangul puudub igasugune arusaadav põhjus, miks peetakse isiku karistamise tarvidust suuremaks isiku suhtes, kellele tõkendit on kohaldatud võrreldes isikuga, kellele tõkendit ei ole kohaldatud.¹¹³ Kaitsja leiab, et ebavõrdset kohtlemist ei oleks, kui KarS § 81 lg 5 p 1 näeks aegumise katkemise alusena ette nt kahtlustuse esitamise.¹¹⁴ Ringkonnakohus leidis selles asjas, et aegumise katkemine isiku suhtes, kelle suhtes on tõkendit kohaldatud ning tema erinev kohtlemine isikutest, kelle suhtes tõkendit ei ole kohaldatud, on põhjendatud.¹¹⁵ Kohtu hinnangul välistab tõkendi kohaldamine olukorra, kus olenemata riigi soovist ning valmisolekust mitte lasta kriminaalasjal aeguda, võib isiku tegevus viia vastupidisele tulemusele ning leidnud, et olukorras, kus isikut iseloomustavate andmete pinnalt on alus arvamuseks, et ta võib takistada menetluse käiku, on põhjendatud tema suhtes tõkendi kohaldamine ning tema erinev kohtlemine võrreldes isikuga, kelle puhul seda ohtu ei tuvastata.¹¹⁶

¹⁰⁸ TrtRnKo 09.01.2020 asjas nr 1-15-6497/743, p 332.

¹⁰⁹ TrtRnKo 09.01.2020 asjas nr 1-15-6497/743, p 333.

¹¹⁰ *Ibidem*.

¹¹¹ *Ibidem*.

¹¹² TlnRnKm 21.01.2020 asjas nr 1-19-11/110.

¹¹³ TlnRnKm 21.01.2020 asjas nr 1-19-11/110, p 9.

¹¹⁴ *Ibidem*.

¹¹⁵ TlnRnKm 21.01.2020 asjas nr 1-19-11/110, p 17.

¹¹⁶ *Ibidem*.

Eelmises lõigus toodud seisukohale jõudmisel viitab ringkonnakohus oma argumentatsioonis mh sellele, et KarS § 81 lg 5 näeb ette, et aegumine katkeb menetlustoimingute puhul, mis nõuavad konkreetset kahtlustatavat või süüdistavat ning millest kahtlustatav koheselt teadlikuks saab.¹¹⁷ Samas on ringkonnakohus jätnud tähelepanuta, et nt tagaselja vahistamisest (KrMS § 134 lg 4) või ka vara arestimisest (KrMS § 142) ei saa kahtlustatav koheselt teadlikuks. Käesoleva magistritöö autor leiab, et KarS § 81 lg 5 p 1 kooskõla põhiseadusega, täpsemalt võrdsuspõhiõigusega, ei ole nii ilmne nagu seda on leidnud ringkonnakohus. Nagu toodud, sätestab PS § 12 üldise võrdsuspõhiõiguse. Kontrollimaks KarS § 81 lg 5 p 1 kooskõla PS § 12 lg-ga 1, lähtub autor Eesti õiguskirjanduses ja kohtupraktikas väljakujunenud võrdsuspõhiõiguse üldisest kontrolliskeemist, mille esimesel tasandil tuleb moodustada võrdlusgrupid ning tuvastada ebavõrdne kohtlemine ning mille teisel tasandil tuleb hinnata ebavõrdse kohtlemise põhiseaduspärasust.¹¹⁸

KarS § 81 lg 5 p-s 1 sätestatud aegumise katkemise aluse kohaldamise esimeseks eelduseks on see, et isik on kahtlustatav või süüdistatav. Seega on nende isikute ühisosaks see, et nad on kriminaalasjas kas kahtlustatavad või süüdistatavad. Erinevus seisneb üksnes selles, et ühe kahtlustatava või süüdistatava osas kohaldatakse tõkendit või arestitakse tema vara, kuid teise süüdistatava osas seda ei tehta – see tähendab, et neid koheldakse ebavõrdselt. Kui ühe kaassüüdistatava, kelle suhtes kohaldatakse tõkendit või arestitakse tema vara, suhtes katkeb aegumine, siis teise kaassüüdistatava, kelle suhtes nimetatud toiminguid ei tehta, aegumine ei katke.

Nagu öeldud, tuleb teisel tasandil hinnata ebavõrdse kohtlemise põhiseaduspärasust. PS § 12 lg-s 1 sätestatud üldine võrdsuspõhiõigus on lihtsa seadusreservatsiooniga, seega piiratud igal põhiseadusega kooskõlas oleval põhjusel.¹¹⁹ Võrdsuspõhiõiguse riive põhjus peab olema mõistlik ja asjakohane. Mõistlik ja asjakohane on põhjus juhul, kui see on kohases tasakaalus tekitatud erineva olukorra raskusega.¹²⁰ KarS § 81 lg 5 p 1 eesmärk on kaasa tuua aegumise katkemine siis, kui riik on näidanud sisulist tegevust kriminaalasja menetlemisel – isiku suhtes kohaldatakse tõkendit või arestitakse tema vara. Samas ei ole autori hinnangul sellise aegumise katkemise aluse sätestamine vajalik ega kitsamas mõttes proportsionaalne. Vajalik on meede

¹¹⁷ *Ibidem*.

¹¹⁸ Kivioja, A., Muller, K., Oja, L., PSK § 12/20-26.

¹¹⁹ RKPJKo 31. jaanuar 2025. a asjas nr 5-24-26/18, p 63.

¹²⁰ RKPJKo 30. september 2008. a asjas nr 3-4-1-8-08, p 32.

siis, kui puudub isiku põhiõigusi vähem riivavam, kuid vähemalt sama efektiivne alternatiivne meede.

Autor leiab, et kaassüüdistatavate ebavõrdne kohtlemine seetõttu, et ühe süüdistatava osas kohaldatakse tõkendit või arestitakse tema vara, teise suhtes aga mitte, ei ole meetmena vajalik. Esiteks toob aegumise katkemise kaasa ka näiteks süüdistatava kohtu alla andmine ja tema kohtulikul arutamisel üle kuulamine (KarS § 81 lg 5 p-d 2 ja 4). Tõsi, seadus näeb ette võimaluse lõpetada kriminaalmenetlus ka nt otstarbekuse kaalutlusel (KrMS § 202) ning sellisel juhul nimetatud aegumise katkemise alusteni ei jõuta. Seega võiks olla argumendiks, et vara aresti ja tõkendit on võimalik kohaldada varasemas menetlusfaasis. Samas ei ole autori hinnangul põhjendatud sellele vaatamata isikuid selliselt eristada. Autori hinnangul puudub mõistlik põhjus, miks süüdistatavat, kelle suhtes katkeb aegumine vara arestimise tõttu, kohelda erinevalt kaassüüdistatavast, kellel vara ei ole ja vara aresti aegumise katkemise alusena kohaldada ei saa.

Teiseks on tõkendi kohaldamine või vara arestimine alati seotud mingil määral menetleja suvaotsusega, s.t, et seaduse sõnastuse järgi „võib“ isiku suhtes kohaldada tõkendina vahistamist või arestida tema vara, kuid see ei ole kohustuslik.¹²¹ Autori hinnangul võiks aegumise katkemise kaasa tuua näiteks kahtlustatava ülekuulamine, s.t temale kahtlustuse esitamine. Nimetatud menetlustoiming ei eristaks kahtlustatavaid mh varalise seisundi järgi, mida otsesõnu keelab PS § 12 lg-s 1 ja EIÕK art-s 14 sätestatu. Samuti on sellisel juhul olemas konkreetne kahtlustatav ning ülekuulamist teostatakse iga kahtlustatava suhtes – s.t, et kahtlustatav „tuleb“ igal juhul viivitamata pärast kinnipidamist üle kuulata.¹²² Seetõttu ei jääks ruumi menetleja suvaotsusele, sest menetlusseadustikust tuleneb kohustus kahtlustatav üle kuulata. Seega leiab käesoleva töö autor kokkuvõttes, et KarS § 81 lg 5 p 1 tuleks seadusandja poolt kriitilise pilguga üle vaadata, eelkõige seetõttu, et analüüsida, kas sättes nimetatud aegumise katkemise alus tagab isikute võrdse kohtlemise või oleks mõistlik kaaluda mõne muu alternatiivse menetlustoimingu sätestamist aegumist katkestava menetlustoiminguna.

¹²¹ Vt KrMS § 130 lg 2.

¹²² Vt KrMS § 217 lg 7.

1.6.1.2. Kuriteo aegumise katkemine süüdistatava kohtu alla andmisega

KarS § 81 lg 5 p 2 sätestab, et kuriteo aegumine katkeb süüdistatava kohtu alla andmisega. Riigikohus on seisukohal, et KarS § 81 lg 5 p 2 mõttes peetakse süüdistatava kohtu alla andmisena silmas süüdistatava kohtu alla andmist kriminaalmenetluse seadustiku tähenduses.¹²³ Seega loetakse süüdistatava kohtu alla andmine KarS § 81 lg 5 p 2 mõttes toimunuks ja kuriteo aegumine katkenuks, kui süüdistatav on kriminaalmenetluse seadustiku kohaselt kohtu alla antud. Kohtu alla andmine toimub KrMS § 257 lg 1 kohaselt kohtumäärusega, mitte aga näiteks süüdistusakti laekumisega maakohtule.¹²⁴ Riigikohtust läbi käinud kaasuses leidsid kaitsjad ning kaitsjatega nõustuvalt ka ringkonnakohus, et kohtu alla andmise määrus on konkreetset juhul õigusvastane ning sellisel juhul ei saa aegumine katkeda.¹²⁵ Riigikohus leidis kokkuvõttes, et maakohus ei rikkunud kohtu alla andmise määruse tegemisel kriminaalmenetlusõigust ja menetletava kuriteo aegumine siiski katkes KarS § 81 lg 5 p 2 alusel.¹²⁶ Vastuseta jäi küsimus, kas olukorras, kus kohtu alla andmise määrus on õigusvastane, see aegumist ei katkesta. Paralleeli tuues Tallinna Ringkonnakohtu seisukohaga, tuleks õigusvastase kohtu alla andmise määruse korral kuriteo aegumise katkemist eitada.¹²⁷ Autori hinnangul ei saa sellise ringkonnakohtu seisukohaga tulenevalt värskest Riigikohtu praktikast, mille kohaselt aegumise katkemine ei sõltu sellest, kas hilisema menetluse käigus tühistatakse mingi määrus, nt kaebemenetluses vara arest, nõustuda.¹²⁸

Ka KarS § 81 lg 5 p 2 puhul on kohtule esitatud taotlus tunnistada see säte vastuolus olevaks põhiseadusega. Nimelt esitas kaitsja ühes kohtule taotluse tunnistada KarS § 81 lg 5 p 2 PS § 12 esimese lausega ning PS § 13 viimase lausega vastuolus olevaks.¹²⁹ Kaitsja hinnangul annab

¹²³ RKKKm 20.06.2016 asjas nr 3-1-1-38-16, p 43.

¹²⁴ TlnRnKm 11.11.2014 asjas nr 1-14-6547/31, p 7.

¹²⁵ *Ibidem*, p 29 jj. Vt ka p 44, mille kohaselt heitsid ringkonnakohus ja kaitsjad eeskätt maakohtule ette seda, et süüdistatavad anti kohtu alla enne kõigi eelmenetluses lahendatavate küsimuste otsustamist, sh enne kaitseaktide esitamiseks ja täiendamiseks antud lisatähtaja möödumist ja kaitsjate kõigi taotluste lahendamist, samuti seda, et kohtu alla andmise määrus ei sisaldanud kõiki KrMS §-s 263 loetletud andmeid.

¹²⁶ *Ibidem*, p 67. Vt ka p 47, kus Riigikohus väljendab varasemat seisukohta (RKKKm 30.05.2016 asjas nr 3-1-1-22-16, p 37), et kui kriminaalasja kohtualluvus on õige, süüdistusakt vastab nõuetele ja puudub alus kriminaalmenetluse lõpetamiseks, siis on täidetud ka kõik süüdistatava kohtu alla andmise eeldused. /.../ Süüdistatava kohtu alla andmine ei tähenda kohtuliku eelmenetluse lõppu ja eelmenetluslike küsimuste lahendamise võib jätkuda ka pärast süüdistatava kohtu alla andmise määruse koostamist (RKKKm asjas nr 3-1-1-22-16, p-d 32–37).

¹²⁷ TlnRnKm 11.11.2014 asjas nr 1-14-6547/31, kus kohus leidis, et olukorras, kus tõkendi kohaldamise määrus hiljem tühistatakse, ei saa lugeda aegumistähtaega katkenuks põhjendusega, et tegelikult on isiku suhtes tõkendit kohaldatud.

¹²⁸ RKKKo 14.03.2025 asjas nr 1-19-705, p 171.

¹²⁹ TlnRnKm 16.02.2017 asjas nr 1-15-10916/100, p 4.

riik, seades aegumise sõltuvaks kohtu alla andmisest, üksikisiku enda täielikku meelevalda. Kaitsja leiab, et KarS § 81 lg 5 p 2 kehtestab riigi omavoli ja süüdistatavate ebavõrdsuse.¹³⁰ Kuivõrd kaitsja nimetatud taotlus sisaldus määruskaebusele esitatud seisukohas ja mitte määruskaebuses endas, jättis ringkonnakohus selle tähelepanuta, viidates, et tulenevalt KrMS § 390 lg-st 2 lahendab ringkonnakohus asja määruskaebuse piires.¹³¹

Järgnevalt analüüsib magistr töö autor KarS § 81 lg 5 p 2 kooskõla põhiseadusega. Autori hinnangul ei ole KarS § 81 lg 5 p 2 vastuolu põhiseadusega sedavõrd ilmne nagu seda on KarS § 81 lg 5 p 1 puhul. Autori hinnangul ei ole KarS § 81 lg 5 p 2 vastuolus võrdsuspõhiõigusega või riigi omavoli keeluga, ja seda kokkuvõtlikult järgmistel põhjustel. Nimelt saab kohtu alla süüdistatava anda vaid kohus, kellele on prokuratuurist laekunud kokkulepe või süüdistusakt lühi- või üldmenetluses. Töö autor leiab, et kohtu alla andmine aegumist katkestava toiminguna ei sea süüdistatavat riigi meelevalda. Autori hinnangul piisab eelmises lõigus toodud kaitsja tõdemuse kummutamisest vaid viitest KarS §-le 310. Nimelt on Eestis kriminaliseeritud prokuröri poolt teadvalt süütule isikule süüdistusakti koostamine või temaga kokkuleppemenetluses kokkuleppe sõlmimine. Nimetatu peaks autori hinnangul menetlejaid piisavalt heidutama, et välistada üksikisiku riigi meelevalda sattumine, s.t et välistada nt kokkuleppe sõlmimist eesmärgiga tuua kaasa aegumise katkemine isiku kohtu alla andmisega.

Nagu öeldud, siis annab süüdistatava kohtu alla kohus, kellele on prokuratuurist laekunud kokkulepe või süüdistusakt lühi- või üldmenetluses. Sellises olukorras, kus kohtule on laekunud kokkulepe või süüdistusakt, ei saa autori hinnangul rääkida ohust, et riik lähtuks oma suvast. Kohtu ülesanne on tagada ausa kohtumenetluse põhimõtete järgimine ja menetlusosaliste õiguste kaitse. Kohus ei luba menetlusosalistel end eksitada ega menetlusõigusi kuritarvitada (KrMS § 266 lg 1). Kui kohtunik või kohtukoosseis tahtlikult venitab kohtu alla andmisega, et tuua kaasa kuriteo aegumine, võib tegemist olla distsiplinaarsüüteo. Sellise süüteo eest on võimalik karistada distsiplinaarkaristusega, mis omakorda heidutab kohtul oma suvast lähtumist.

¹³⁰ *Ibidem*. Kaitsja leidis kokkuvõtlikult, et süüteo aegumine ei tohiks sõltuda õigustatud poole (riigi) suvast ning sellest, kas ja millal isiku suhtes peetakse või ei peeta vajalikuks kohaldada tõkendit, kas ja millal anda teda kohtu alla jmt. Kaitsja oli seisukohal, et kehtiva seaduse kohaselt sõltub inkrimineeritava süüteo ja vastutuse aegumine riigi omavolist ja suvast, tuues näite, et kui ühiselt toimepandud kuriteo üks isik antakse kohtu alla, teise osas kriminaalmenetlus eraldatakse ja kohtu alla andmine viibib, siis võib riik mõista ühe isiku süüdi ja karistada teda, teise aga jätta karistamata.

¹³¹ TlnRnKm 16.02.2017 asjas nr 1-15-10916/100, p 18.

1.6.1.3. Kuriteo aegumise katkemine kohtuliku arutamise edasilükkamisega süüdistatava ilmumata jäämise korral

Süüdistatava osavõttu kohtulikust arutamisest reguleerib KrMS § 269. Kriminaalasja arutatakse reeglina süüdistatava osavõtul ning tema ilmumata jäämise korral lükatakse kohtulik arutamine edasi (KrMS § 269 lg 1). Nimetatud aegumise katkemise alusele ei ole kohtupraktikas viidatud üheski lahendis ning seega ei ole tõstatud ka küsimust nimetatud sätte võimalikust vastuolust mõne põhiõigusega. Ka magistritöö autor ei näe, et KarS § 81 lg 5 p 3 võiks olla vastuolus mõne põhiõigusega.

Samas on magistritöö autori hinnangul põhjendatud lähemalt analüüsida, kas nimetatud aegumise katkemise alus on kooskõlas selle aegumise katkemise aluse sätestamise eesmärgiga. Nimelt oli aegumise katkemise aluse sätestamise eesmärgiks näidata riigi sisulist tegevust kriminaalasja menetlemisel. Magistritöö autor kahtleb selles, kas ja kuidas näitab süüdistatava ilmumata jäämine riigi sisulist tegevust kriminaalasja menetlemisel. Karistusseadustiku kommentaarides märgitakse, et süüdistatava ilmumata jäämine toob kaasa kohtuliku arutamise võimatuse konkreetsetel hetkel, mis toob kaasa kohtu menetlusotsustuse, milleks on üldjuhul uue kohtuistungiga aja määramine.¹³² Autori hinnangul on vaieldav, kas sellise menetlusotsustuse tegemine, mis seisneb pelgalt uue kohtuistungiga aja määramises, näitab riigi sisulist tegevust kriminaalasja menetlemisel. Kuivõrd kohtuliku arutamise edasilükkamine eeldab siiski määrusega tehtud sisulist otsustust (KrMS § 273 lg 1), tuleb selle aluse puhul jaatada riigi sisulist tegevust kriminaalasja menetlemisel.

Täiendavalt võiks argumenteerida, et kuivõrd karistusseadustikus on olemas aegumise peatumise alus, mis seisneb süüdistatava kohtust kõrvalehoidumises (vt KarS § 81 lg 7 p 1), siis miks on vaja eraldi ette näha analüüsitavat aegumise katkemise alust. Autor leiab, et kuivõrd isiku menetlusest kõrvalehoidumine ning isiku mitteilmumine on siiski erinevalt sisustatavad mõisted, s.t, et kõrvalehoidumine seisneb praktikas isiku tahtlikes käitumisaktides, et kriminaalmenetlust vältida, siis mitteilmumine võib olla põhjustatud ka näiteks isiku haigestumisest. Seega ei saa väita, et need aegumistähtaja kulgemist mõjutavad alused oleks kuidagi üksteist dubleerivad.

¹³² Pikamäe, P. KarSK, § 81/6.2.4.

1.6.1.4. Kuriteo aegumise katkemine kohtulikul arutamisel süüdistatava ülekuulamisega

KarS § 81 lg 5 p 4 kohaselt katkeb aegumine kohtulikul arutamisel süüdistatava ülekuulamisega. Süüdistatava ülekuulamist reguleerib KrMS § 293. Süüdistatav on isik, kelle kohta prokuratuur on koostanud süüdistusakti või kellele on esitatud süüdistusakt kiirmenetluses või isik, kellega on kokkuleppemenetluses sõlmitud kokkulepe (KrMS § 35 lg 1). Kuivõrd tulenevalt KrMS § 35 lg-st 2 on süüdistataval kahtlustatava õigused ja kohustused, siis näeb seadus ette võimaluse, et süüdistatav ei anna kohtus ütlusi.¹³³ Tallinna Ringkonnakohus on leidnud, et süüdistatava keeldumine ütluste andmisest ei ole käsitatav tema ülekuulamisena ja seega ei saa seda arvestada kuritegude aegumise katkemise alusena KarS § 81 lg 5 p 4 tähenduses.¹³⁴ Riigikohus on aga KarS § 81 lg 5 p 4 tõlgendanud nii, et aegumise katkemise toob kaasa nii see, kui süüdistatav annab ütlusi kui ka see, kui süüdistatav keeldub ütluste andmisest.¹³⁵ Riigikohtu tõlgenduse kohaselt tuleb süüdistatava ülekuulamise all mõista KrMS §-s 293 sätestatud menetlustoimingut tervikuna – see tähendab nii ülekuulamise rakendamist KrMS § 293 lg 2 mõttes kui ka sellele järgnevat küsitlemist KrMS § 293 lg 3 ja 4 järgi.¹³⁶ Riigikohtu seisukoha järgi on aegumise katkemise üle otsustamisel tähtis KrMS §-s 293 kirjeldatud menetlustoimingule allutamise fakt ning kuriteo aegumise saab lugeda katkenuks ka siis, kui kohtulikul arutamisel toimus ülekuulamise rakendamine, kuid süüdistatav sisulisi ütlusi ei andnud.¹³⁷

KarS § 81 lg 5 p 4 vastuolust võrdsuspõhiõigusega võiks kõnelda siis, kui sätet tõlgendada nii nagu seda tegi Tallinna Ringkonnakohus kriminaalasjas nr 1-18-158. KarS § 81 lg 5 p-s 4 sätestatud aegumise katkemise aluse kohaldamise esimeseks eelduseks ning võrdsuspõhiõiguse mõttes ühisosaks on see, et isik on kriminaalasjas süüdistatav. Erinevus seisneks üksnes selles, et üks süüdistatav annab kohtumenetluses ütlusi, kuid teine mitte. Ringkonnakohtu tõlgendusest lähtudes annab see aluse isikuid ebavõrdselt kohelda. Ebavõrdne kohtlemine seisneks selles, et kui süüdistatava, kes annab kohtumenetluses ütlusi, suhtes katkeb aegumine, siis teise kaassüüdistatava, kes ütlusi anda ei soovi, aegumine ei katkeks. Süüdistatava üks fundamentaalsemaid õigusi on teada süüdistuse sisu ja anda selle kohta ütlusi või keelduda

¹³³ KrMS § 34 lg 1 p 1 kohaselt on kahtlustataval õigus teada kahtlustuse sisu ja anda selle kohta ütlusi või keelduda ütluste andmisest.

¹³⁴ TlnRnKo 06.07.2023 asjas nr 1-18-158, p 11.7.

¹³⁵ RKKKo 14.03.2025 asjas nr 1-19-705, p 169.

¹³⁶ *Ibidem*.

¹³⁷ *Ibidem*.

ütluste andmisest (KrMS § 34 lg 1 p 1 ja § 35 lg 2). Ringkonnakohtu tõlgendusest lähtudes oleks süüdistataval aegumise katkemist silmas pidades mõistlik loobuda ütluste andmisest, sest siis ei katkeks aegumine. Käesoleva magistritöö autori hinnangul puudub aga igasugune ratsionaalne põhjendus, et eristada süüdistatavat, kes annab kohtumenetluses ütlusi kaassüüdistatavast, kes ütlusi ei anna. Seetõttu on ringkonnakohtu tõlgendus KarS § 81 lg 5 p-st 4 vastuolus võrdsuspõhiõigusega.

Riigikohus on KarS § 81 lg 5 p 4 tõlgendanud nii, et aegumise katkemise toob kaasa nii see, kui süüdistatav annab ütlusi kui ka see, kui süüdistatav keeldub ütluste andmisest. Teisiti öeldes on autori hinnangul Riigikohus tõlgendanud sätet põhiseaduskonformselt ja sellise tõlgenduse puhul ei saa autori hinnangul rääkida KarS § 81 lg 5 p 4 vastuolust võrdsuspõhiõigusega, sest puudub ebavõrdne kohtlemine. Teisisõnu katkeb aegumine süüdistatava osas, kes annab ütlusi, kui ka süüdistatava osas, kes kasutab oma fundamentaalset õigust keelduda ütluste andmisest.

1.6.1.5. Kuriteo aegumise katkemine kohtulikul arutamisel ekspertiisi või täiendavate tõendite kogumise määramisega

Viimase aegumise katkemise alusena sätestab KarS § 81 lg 5 p 5 kohtulikul arutamisel ekspertiisi või täiendavate tõendite kogumise määramise. Sellele aegumise katkemise alusele ei ole kohtupraktikas palju viidatud. See-eest on nimetatud aegumise katkemise aluse kohta avaldatud mõtteid ajakirjas *Juridica*.¹³⁸ KarS § 81 lg 5 p 5 kohaselt võib kuriteo aegumine katkeda kahel alternatiivsel alusel: kohtulikul arutamisel ekspertiisi määramisega või täiendavate tõendite kogumise määramisega. Eesti kohtupraktikas ja õiguskirjanduses on tõlgendatud nimetatud alustest viimast. Kohtupraktikas ei ole kordagi viidatud ekspertiisi määramisele kui kuriteo aegumise katkemise alusele.

Samas on õiguskirjanduses ja kohtupraktikas analüüsitud täiendavate tõendite kogumist kui kuriteo aegumise katkemise alust ning jõutud diametraalselt erinevate järeldusteni. Kohtupraktika ning valitseva arusaama kohaselt on täiendavate tõendite kogumine võrdsustatav täiendavate tõendite esitamisega.¹³⁹ 2023. aastal avaldatud artiklis on leitud, et

¹³⁸ Eelmaa, S. Mõned mõtted kuriteo aegumise katkemisest KarS § 81 lõike 5 punkti 5 tähenduses. – *Juridica* VII/2023.

¹³⁹ *Ibidem*, lk 599. Artiklis viidatakse, et tõendite esitamise samastamine tõendite kogumisega on sügavalt kohtupraktikasse juurdunud. Ka ammuses Riigikohtu praktikas sisulist eristamist ei toimu, vt RKKKo 26.09.2006. a asjas nr 3-1-1-67-06, p 7.2.

tõendi esitamine ei ole sama, mis tõendi kogumine ning et aegumise katkemise saab kaasa tuua vaid täiendava tõendi kogumise määramine, kuid mitte esitatud tõendi vastuvõtmine.¹⁴⁰

Ka kohtupraktikas on kaitsjad argumenteerinud, et olemasolevate tõendite esitamine ei ole samastatav täiendavate tõendite kogumisega ning ei saa kaasa tuua aegumise katkemist KarS § 81 lg 5 p 5 järgi.¹⁴¹ Selles asjas leidis ringkonnakohus pikema argumentatsioonita, et KarS § 81 lg 5 p-s 5 sätestatud täiendavate tõendite kogumise määramist saab samastada KrMS §-s 297 sätestatud täiendavate tõendite kogumisega kohtulikul uurimisel ning see toob kaasa kuriteo aegumise katkemise.¹⁴² Värskeemas Riigikohtu praktikas on õiguskirjanduses avaldatud seisukohad aga üheselt kummutatud.¹⁴³ Riigikohtu arvates on vastus küsimusele, kas süüdistusaktis nimetamata lisatõendite esitamise ja vastuvõtmise saab võrdsustada KrMS §-s 297 märgitud toimingute tegemisega, s.o täiendavate tõendite kogumisega, jaatav.¹⁴⁴ Kuivõrd kohtumenetluse pool saab koguda lisatõendi, samas aga võib ta taotleda sama menetlustoimingu määramist ka kohtult, siis KarS § 81 lg 5 p 5 kontekstis pole nende toimingute eristamine õigustatud ning seetõttu toob Riigikohtu seisukoha järgi kuriteo aegumise katkemise kaasa nii tõendi esitamine kui ka vastuvõtmine.¹⁴⁵

Käesoleva magistritöö autor leiab, et Riigikohtu praegune tõlgendus KarS § 81 lg 5 p 5 alt-st 2 võib olla vastuolus põhiõigustega ning vajab lähemat käsitlemist. Riigikohtu seisukoha järgi ei ole õigustatud nimetatud sätte kontekstis eristada tõendi esitamist (KrMS § 286¹) tõendi kogumisest (KrMS § 297). Magistritöö autor nõustub õiguskirjanduses märgituga, mille kohaselt paneb selline tõlgendus süüdistatava olukorda, milles ta peab valima õigustava tõendi esitamise ja seega aegumistähtaaja katkestamise või tõendi esitamata jätmise vahel, et aegumine ei katkeks.¹⁴⁶ Kuigi aegumine katkeks igal juhul täiendavate tõendite kogumise määramisega, siis kohtumenetluses tõendite kogumine ja tõendite esitamine ei ole sisult võrdväärased ning õiguskirjanduses on leitud, et olemasoleva kohtupraktika põhjal saab väita, et tõendite esitamise vajadus on kergem tekkima kui tõendi kogumise vajadus.¹⁴⁷

¹⁴⁰ Eelmaa, S. (viide 138), lk 600. Viitega RKKK 06.06.2014. a otsusele asjas nr 3-1-1-28-14 (p 18) märgitakse, et KrMS § 297 reguleerib täiendavate tõendite kogumist kohtulikul uurimisel ega käsitle olukorda, kus kohtumenetluse pool soovib kohtule esitada tal juba olemasolevat, kuid seni esitamata tõendit.

¹⁴¹ TlnRnKo 06.07.2023. a asjas nr 1-18-158/303, p 11.4.

¹⁴² *Ibidem*, p 11.8-11.9.

¹⁴³ RKKKo 14.03.2025 asjas nr 1-19-705.

¹⁴⁴ *Ibidem*, p 175.

¹⁴⁵ *Ibidem*, p 176.

¹⁴⁶ Eelmaa (viide 138), lk 602.

¹⁴⁷ *Ibidem*.

KarS § 81 lg 5 p 5 alt-s 2 sätestatud aegumise katkemise aluse kohaldamise esimeseks eelduseks ning võrdsuspõhiõiguse mõttes ühisosaks on see, et isik on kriminaalasjas süüdistatav. Erinevus seisneks üksnes selles, et üks süüdistatav esitaks end õigustava tõendi, mida ei ole kaitseaktis nimetatud, aga mille ta kohtumenetluses on kogunud, kuid kaassüüdistatav seda ei tee. Ebavõrdne kohtlemine seisneks selles, et kui süüdistatava, kes esitab täiendava tõendi, suhtes katkeb aegumine, siis teise kaassüüdistatava, kes täiendavat tõendit ei esita, suhtes aegumine ei katkeks. Süüdistatava üks fundamentaalsemaid õigusi on esitada tõendeid (KrMS § 34 lg 1 p 7 ja § 35 lg 2). Riigikohtu tõlgendusest lähtudes oleks süüdistataval aegumise katkemist silmas pidades mõistlik loobuda tõendi esitamisest, sest siis ei katkeks aegumine. Käesoleva magistritöö autori hinnangul puudub aga igasugune ratsionaalne põhjendus, et eristada süüdistatavat, kes soovib kohtumenetluses end õigustavat tõendit esitada, kaassüüdistavast, kes seda ei tee – seetõttu võib autori hinnangul KarS § 81 lg 5 p 5 alt 2 olla vastuolus võrdsuspõhiõigusega, sest puudub mõistlik põhjus ebavõrdseks kohtlemiseks. Võttes arvesse, et kriminaalmenetluse üheks eesmärgiks on ka objektiivse tõe väljaselgitamine, siis autor leiab, et sätte eesmärgiks ei tohiks olla suunata süüdistatavat passiivsusele ja tõendi või selle kogumise taotluse esitamata jätmisele, et aegumine ei katkeks.

Magistritöö autor leiab nõustuvalt õiguskirjanduses avaldatuga, et Riigikohtu tõlgendus KarS § 81 lg 5 p 5 alt-s 2 sätestatud aegumise katkemise alusest võib õigusselgusetuse tõttu olla vastuolus ka PS § 13 lg-s 2 sätestatud riigivõimu omavoli keeluga.¹⁴⁸ Aegumise regulatsiooni üheks eesmärgiks on sundida uurimisasutusi aktiivselt tegutsema, mitte püüda tagada menetlejale võimalust aegumise kohaldumisega manipuleerida.¹⁴⁹ Riigikohtu tõlgendus, mille kohaselt KarS § 81 lg 5 p 5 kontekstis pole õigustatud eristada tõendi esitamist tõendi kogumisest, viib aga just sellise olukorrani, kus riiklikul süüdistajal on võimalus ühe täiendava tõendi esitamisega katkestada aegumine vastavalt prokuratuuri suvale, näitamata seejuures sisulist aktiivsust aegumise regulatsiooni eesmärgi mõttes.¹⁵⁰ Kõrvutades KarS § 81 lg 5 p 5 alt 2 grammatilist tõlgendust, mille kohaselt toob aegumise katkemise kaasa ainult täiendavate tõendite kogumise määramine, mitte aga juba kogutud tõendi esitamine või vastuvõtmine, Riigikohtu tõlgendusega, siis küsitakse õiguskirjanduses õigustatult, et kuidas saab KarS § 81

¹⁴⁸ Eelmaa (viide 138), lk 602.

¹⁴⁹ *Ibidem*.

¹⁵⁰ Eelmaa (viide 138), lk 602. Tõsi, ka lisatõendeid ei tohi esitada meelevaldselt, aga nagu öeldud, saab olemasoleva kohtupraktika põhjal väita, et tõendite esitamise vajadus on kergem tekkima kui tõendi kogumise vajadus.

lg 5 p 5 alt 2 kontekstis koguda juba varem kogutud tõendit.¹⁵¹ Autor nõustub ka õiguskirjanduses avaldatuga, et koguda saab vaid veel kogumata tõendeid.¹⁵² Autor leiab, et KarS § 81 lg 5 p 5 alt 2 tuleks tõlgendada nii, et tõendi esitamine või vastuvõtmine ei võrdu tõendi kogumisega, sest praegune Riigikohtu tõlgendus KarS § 81 lg 5 p-st 5 võib olla vastuolus ka riigivõimu omavoli keeluga. Kui sätet tõlgendada nii, et aegumise toob kaasa ainult täiendavate kogumise määramine, siis viiks see aegumise kohaldumisega manipuleerimise võimaluse miinimumini, sest kohtupraktikast tulenevalt on tõendite esitamise vajadus palju kergem tekkima kui tõendi kogumise vajadus.

Teine küsimus, mida KarS § 81 lg 5 p 5 II alternatiivi kohaldamisel kohtupraktikas on analüüsitud, puudutab seda, milliste süüdistatavate suhtes täiendava tõendi kogumise määramine aegumise katkestab. Tallinna Ringkonnakohtu seisukohast kriminaalasjas nr 1-19-705 saab järeldada, et kui isikutele on esitatud süüdistus mitme erineva teo toimepanemises, aga esitatud tõend puudutab neist vaid üht kuritegu, siis katkeb ainult selle konkreetse kuriteo aegumine.¹⁵³ Samas asjas tehtud Riigikohtu lahendis kinnitas Riigikohus ringkonnakohtu seisukohta ning sedastas kõigepealt, et erinevalt enamikust kuriteo aegumist katkestavatest menetlustoimingutest ei sea KarS § 81 lg 5 p 5 aegumise katkemist sõltuvusse sellest, millise süüdistatava suhtes menetlustoiming tehti.¹⁵⁴ Riigikohtu seisukoha järgi katkestab mitmele süüdistatavale etteheidetava kuriteo korral seda tegu puudutavate lisatõendite vastuvõtmine või lisatõendite kogumise määramine aegumise kõigi selles kuriteos süüdistatavate suhtes.¹⁵⁵

Autor leiab, et olukorras, kus lisatõend ei puuduta ühte konkreetset kuritegu, vaid ühte konkreetset süüdistatavat, on asjaolud teisiti. Näiteks, kui esitatakse täiendava tõendina karistusregistri väljavõte, millest nähtub, et isik tuleks süüdi mõista ka korduvust ette nägeva karistusseadustiku sätte järgi. Riigikohtu seisukoha järgi ei sõltu aegumise katkemine KarS § 81 lg 5 p 5 järgi sellest, millise süüdistatava suhtes menetlustoiming tehti ning mitme süüdistatavaga kuriteo puhul katkeb aegumine kõigi süüdistatavate suhtes, kui lisatõend puudutab konkreetset kuritegu. Kui kohtule esitatakse ühe kaassüüdistatava karistusregistri väljavõte, ei tohiks kuriteo aegumine katkeda teiste kaassüüdistatavate suhtes ning Riigikohtu eelnimetatud seisukoha järgi see nii ka ei ole, sest karistusregistri väljavõte ei puudutagi ühte

¹⁵¹ Eelmaa (viide 138), lk 603.

¹⁵² *Ibidem*.

¹⁵³ TlnRnKo 29.05.2024 asjas nr 1-19-705, p 4.15.

¹⁵⁴ RKKKo 14.03.2025 asjas nr 1-19-705, p 177.

¹⁵⁵ *Ibidem*.

konkreetses tegu, vaid pigem ühte konkreetset süüdistatavat. Karistusregistri väljavõte iseloomustab isiku varasemat karistatust ning ei tõenda ühe konkreetse kuriteo asjaolusid.

1.6.2. Kuritegude aegumise peatumise alustest

Karistusseadustikus on sätestatud kolm erinevat süüteo aegumise peatumise alust. Seejuures käsitleb neist üks väärteotunnustega teo aegumise peatumist. Nimelt sätestab KarS § 81 lg 7 p 2, et süüteo aegumine peatub väärteo tunnustega teo kohta kriminaalmenetluse alustamisel kuni kriminaalmenetluse lõpetamiseni. Käesolevas alapeatükis keskendutakse sellele, milliste küsimustega on Riigikohus kuritegude aegumise peatumise aluste sisustamisel kokku puutunud.

KarS § 81 lg 7 p-s 1 sätestatud aegumise peatumise alusele on Riigikohus viidanud neljas lahendis. Tõsi, kaks neist on tehtud väärteoasjas, kuid sätte tõlgendamisel on lahendis esitatud seisukohad siiski olulised. Esimeses lahendis rõhutas Riigikohus, et aegumise peatumiseks KarS § 81 lg 7 p 1 alusel peavad kriminaalasja materjalidest nähtuma andmed, mille alusel saaks tõsikindlalt järeldada, et isik hoidis kohtueelsest menetlusest või kohtust kõrvale.¹⁵⁶ Järgmises, väärteoasjas tehtud lahendis, selgitas Riigikohus, mida tähendab süüteo aegumise peatumine.¹⁵⁷ Süüteo aegumise peatumine tähendab, et kriminaalmenetluse toimetamise aega ei võeta arvesse KarS § 81 lg-st 1 ja lg-st 3 tuleneva kuriteo ja väärteo aegumise tähtaja arvutamisel.¹⁵⁸ Kolleegium selgitas samuti, et aegumise uuenemine on seotud aegumise peatumise aluse äralangemise hetkega, mis tähendab seda, et kriminaal- või väärteomenetlust ei tohi alustada ega jätkata, kui menetluse alustamise või jätkamise hetkeks on möödunud KarS § 81 lg-s 8 sätestatud aeg.¹⁵⁹ Karistusseadustiku § 81 lg-s 8 sätestatud tähtaeg ei mõjuta aga kuriteo või väärteo aegumise tähtaega, kui kriminaal- või väärteomenetluse alustamine või jätkamine oli aegumise peatumise aluse äralangemisel lubatav. Sellisel juhul rakendub jätkuvalt KarS § 81 lg-s 1 või 3 sätestatud tähtaeg ja aegumise peatumise aeg jäetakse KarS § 81 lg 7 alusel aegumise tähtajast välja.¹⁶⁰

Riigikohus on juhtinud tähelepanu sellele, et selleks, et aegumine peatuks KarS § 81 lg 7 p 1 alusel, peavad kriminaalasja materjalidest nähtuma andmed, mille alusel saaks tõsikindlalt järeldada, et olles teadlik enda suhtes käivast kriminaalmenetlusest hoidis kahtlustatav

¹⁵⁶ RKKKo 14.12.2007. a asjas nr 3-1-1-30-07, p 13.5.

¹⁵⁷ RKKKo 31.10.2008. a asjas nr 3-1-1-57-08.

¹⁵⁸ *Ibidem*, p 9.1.

¹⁵⁹ *Ibidem*, p 9.2.

¹⁶⁰ *Ibidem*.

kohtueelsest menetlusest kõrvale.¹⁶¹ Viimases KarS § 81 lg 7 p 1 tõlgendamist puudutavas kohtuasjas alustas Riigikohus tõdemusest, et keeleliselt on KarS § 81 kontekstis õige rääkida süüteo, mitte süüteomenetluse aegumisest.¹⁶² Selles lahendis kordas Riigikohus, mida tähendab süüteo aegumise peatumine ning mida tähendab süüteo aegumise uuenemine. Riigikohus ühtlustas selle lahendiga suurel määral kohtupraktikat. Nimelt oli Riigikohtu lahendite pinnalt tekkinud kohtutel arusaam, et KarS § 81 lg-s 8 sätestatud tähtaeg on absoluutne aegumistähtaeg. Riigikohus möönis varasemates lahendites eksitavat sõnastust, kuid selgitas, et ei ole tegelikult praktikat muutnud.¹⁶³

KarS § 81 lg 7 p-s 3 toodud aegumise peatumise alusel on Riigikohus peatunud lühidalt kahes erinevas kriminaalasjas. Esimeses selgitas kolleegium, et konkreetsetes kaasuses ei saanud kohtud tugineda KarS § 81 lg 7 p-s 3 sätestatud aegumise peatumise alusele, sest sellist aegumise peatumise alust ei tundnud teo toimepanemise ajal kehtinud kriminaalkodeks ja kuna selle sätte tagasiulatuval kohaldamisel raskendataks seeläbi süüdistatava vastutust.¹⁶⁴ Teises KarS § 81 lg 7 p-i 3 käsitlevas lahendis ei viidata sättele kolleegiumi seisukoha osas, vaid asjaolude ja menetluse käigu jaotises.¹⁶⁵ Kokkuvõttes ei ole kohtupraktikas tõstatud küsimust aegumise peatumise aluste võimalikust vastuolust mõne põhiõigusega. Ka magistritöö autor ei näe, et mõni KarS § 81 lg-s 7 nimetatud aegumise peatumise alus võiks olla vastuolus mõne põhiõigusega või aegumise eesmärgiga.

1.7. Autori seisukoht Eesti kuritegude aegumise regulatsioonist kui süsteemsest tervikust

Kordamata Eesti kohtupraktikas tõusetunud kuritegude aegumistähtaja kulgemist mõjutavate aluste võimalikke probleemkohti, soovib töö autor välja tuua mõningad tähelepanekud Eesti kuritegude aegumine regulatsiooni kui süsteemse terviku kohta. Hindamaks regulatsiooni kooskõla aegumise eesmärkidega, tuleb arvesse võtta nii aegumistähtaja kulgemist mõjutavaid aluseid kui ka aegumistähtaegu. Aegumistähtajad ja aegumistähtaja kulgemist mõjutavad alused on omavahel korrelatsioonis: see tähendab, et mida vähem on seaduses sätestatud aegumistähtaja kulgemist mõjutavaid aluseid, siis selleks, et tagada kuritegude efektiivne lahendamine, seda pikem peab sellises olukorras olema aegumistähtaeg.

¹⁶¹ RKKKo 27.10.2010. a asjas nr 3-1-1-78-10, p 8.4.

¹⁶² RKKKo 27.10.2016. a asjas nr 3-1-1-50-16, p 20.

¹⁶³ *Ibidem*, p 22.

¹⁶⁴ RKKKo 08.02.2018. a asjas nr 1-17-4243, p 12.2.

¹⁶⁵ RKKKo 12.02.2021. a asjas nr 1-20-1301, p 2.1.

Ühelt poolt on aegumise eesmärgiks kannatanute huvide kaitse läbi selle, et aegumistähtajad survestavad uurimisasutusi teatud aja jooksul tegutsema. Teiselt poolt tuleb kriminaalmenetluste kontekstis alati arvesse võtta seda, et piiratud menetlusressurssi kasutatakse otstarbekalt. Konkreetse kannatanu huvides on, et tema vastu toime pandud kuritegu lahendataks kiiresti ning seda isegi siis, kui laiema ühiskonna vaates on tegemist vähetähtsa kuriteoga, nt jalgratta vargus. Legaliteedi printsiibist tulenevalt on kuriteo asjaolude ilmnemisel uurimisasutused kohustatud toimetama kriminaalmenetlust nii kaua kuni ilmneb mõni kriminaalmenetlust välistav asjaolu. Kui uurimisasutused on teinud toiminguid jalgrattavarga tuvastamiseks, kuid enne aegumistähtaja möödumist isikut leida ei ole õnnestunud ning kriminaalmenetlus tuleb aegumistähtaja möödumise tõttu lõpetada, siis saab riivata peamiselt konkreetse kannatanu õiglustunne.

Teisiti on lugu kriminaalasjades, kus on toimetatud pikki aastaid kestnud ja suure avalikkuse tähelepanu all olevas kriminaalasjas kohtueelset menetlust, tuvastatud teo toimepanijad, esitatud neile süüdistus, menetletud asja ka I astme kohtus ning jõutud seal ka kohtuotsuseni, kuid edasikaebemenetluses lõpetatakse kriminaalmenetlus aegumistähtaja möödumise tõttu. Magistritöö autor leiab, et kuigi arutleda võib eraldiseisvalt kuritegude aegumistähtaegade kulgemist mõjutavate aluste kooskõlale põhiõigustega ning aegumise eesmärgiga, siis olulisem on süsteemi kui terviku vastavus aegumise eesmärkidele. Kui suure avalikkuse tähelepanu all olev ja aastaid kestnud kriminaalmenetlus, mis on jõudnud I astme kohtus süüdimõistva otsuseni ning milleks on kulunud palju menetlusressurssi, lõpetatakse kõrgema astme kohtus aegumistähtaja möödumise tõttu, siis saab riivata kogu ühiskonna õiglustunne. Selliselt menetluse lõpetamine toob lisaks rahva õiglustunde riivamisele kaasa selle, et kulutatud on tarbetult palju menetlusressurssi ning lisaks tekib riigil kohustus hüvitada sadadesse tuhandetesse kui mitte miljonitesse eurodesse ulatuvaid menetluskulusid.

Magistritöö autor leiab kokkuvõttes, et Eesti kuritegude aegumise regulatsioon kui süsteemne tervik ei taga ühte aegumise olulisemat eesmärki, milleks on piiratud menetlusressursi otstarbekas kasutus. Autor teeb oma ettepanekud Eesti kuritegude aegumise regulatsiooni kui süsteemse terviku muutmiseks pärast teiste võrdlusaluste riikide, s.o Saksamaa, Soome ja Rootsi, kuritegude aegumise regulatsiooni analüüsimist.¹⁶⁶

¹⁶⁶ Vt töö autori ettepanekuid Eestis kehtiva regulatsiooni muutmiseks käesoleva magistritöö ptk-st 2.2.

2. KURITEGUDE AEGUMISEST TEISTES EUROOPA RIIKIDES JA VÕIMALIKUD MUUDATUSED EESTI ÕIGUSES

2.1. Kuritegude aegumisest teistes Euroopa riikides

2.1.1. Kuritegude aegumisest Saksamaal

Saksa õiguses sisaldub aegumise regulatsioon Saksa karistusseadustiku¹⁶⁷ (*strafgesetzbuch* – StGB) viiendas jaos (§ 78-79b).¹⁶⁸ StGB § 78 sätestab tavakuritegude aegumistähtajad.¹⁶⁹ Erinevalt Eesti õigusest, ei ole kõik eluaegse vangistusega karistatavad kuriteod Saksa õiguses aegumatud. StGB § 78 lg 3 p 1 sätestab, et kuritegude, mille eest on võimalik karistada eluaegse vangistusega, aegumistähtaeg on 30 aastat, v.a mõrv, mis on aegumatu. Kuritegude, mille eest on võimalik karistada üle 10-aastase vangistusega, aegumistähtaeg on 20 aastat (StGB § 78 lg 3 p 2). Kuritegude, mille eest on võimalik karistada vangistusega 5-10 aastat, aegumistähtaeg on 10 aastat (StGB § 78 lg 3 p 3). 5 aastat on aegumistähtaeg kuritegude puhul, mille eest on võimalik karistada vangistusega 1-5 aastat (StGB § 78 lg 3 p 4). Ülejäänud kuritegude aegumistähtaeg on 3 aastat (StGB § 78 lg 3 p 5).

Aegumistähtaja katkemist reguleerib StGB § 78c. Sarnaselt Eesti õigusele tähendab aegumise katkemine seda, et aegumine algab uuesti pärast aegumise katkemise aluse ilmnemist (StGB § 78c lg 3 I lause). Eestis algab aegumine uuesti KarS § 81 lg-s 5 sätestatud menetlustoimingu tegemisest, Saksa õiguses on aegumise katkemise alused sätestatud StGB § 78c lg 1 p-des 1-12. Nii Saksa kui ka Eesti õiguses on aegumise katkemise alused sätestatud ammendava loeteluna. Eestiga võrreldes on Saksa õiguses aegumise katkemise aluseid aga rohkem. Järgnevalt peatutaksegi neil täpsemalt.

StGB § 78c lg 1 p 1 sätestab, et aegumine katkeb kahtlustatava esimese ülekuulamisega, tema suhtes läbiviidava kohtueelse menetluse teatavakstegemisega või nimetatud ülekuulamise või teatavakstegemise korralduse määramisest. Sisuliselt sätestab StGB § 78c lg 1 p 1 neli erinevat aegumise katkemise alust. Nimetatud aegumise katkemise alused ei paikne kõik ühes ja samas

¹⁶⁷ *Strafgesetzbuch*. – StGB – nichtamtliches Inhaltsverzeichnis (21.10.2025), ingliskeelne versioon German Criminal Code (*Strafgesetzbuch – StGB*) (21.10.2025).

¹⁶⁸ StGB § 78-78c reguleerivad süütegude aegumisega seotut ning StGB § 79-79b süüteo otsuse täitmise aegumisega seotud küsimusi

¹⁶⁹ Erinevalt teistest riikidest on Saksa seadusandja koondanud rahvusvahelise õiguse vastu toimepandud kuriteod eraldi seadusesse, s.o rahvusvahelise õiguse vastaste kuritegude seadustikku (*Völkerstrafgesetzbuch – VStGB*). VStGB § 5 sätestab seejuures sarnaselt teiste võrdluse all olevate riikidega, et rahvusvahelise õiguse vastased kuriteod on aegumatud.

punktis juhuslikult.¹⁷⁰ Sellise õigustehnilise võtte eesmärgiks on näidata, et nimetatud alused moodustavad terviku selliselt, et need katkestavad aegumise ainult üks kord alternatiivselt ja ainult esimene toimingutest katkestab aegumise.¹⁷¹ Kui isikule on teatatud tema suhtes läbiviidavast kohtueelsest menetlusest, mis on üks StGB § 78c lg 1 p-s 1 sätestatud aegumise katkemise alus, siis ei saa aegumise katkemist enam kaasa tuua tema hilisem esimene ülekuulamine, mis on samuti StGB § 78c lg 1 p-s 1 sätestatud aegumise katkemise alus.¹⁷²

Esimese ülekuulamise kui mõiste sisustamisel on kohane pöörduda Saksa kriminaalprotsessi seadustiku (*Strafprozeßordnung* – StPO)¹⁷³ poole. StPO § 163a lg 1 sätestab, et kahtlustatav tuleb üle kuulata hiljemalt enne uurimise lõpetamist, välja arvatud juhul, kui menetlus lõpetatakse ning StPO § 136 lg-st 2 tuleneb, et ülekuulamise eesmärk on anda kahtlustatavale võimalus ümber lükata alused tema kahtlustamiseks ja esitada faktid, mis räägivad tema kasuks. Õiguskirjanduses leitakse, et aegumise katkemise seisukohalt ei ole oluline see, kas kahtlustatav annab sisulisi ütlusi või keeldub ütluste andmisest.¹⁷⁴ Saksamaa Liidukohus (*Bundesgerichtshof* – BGH) on leidnud, et kahtlustatava ülekuulamist võib läbi viia nii kohus, prokuratuur kui ka uurimisasutus, nt politsei või tolliamet.¹⁷⁵ Kahtlustatavat on võimalik üle kuulata nii suuliselt kui ka kirjalikult ning samas viidatakse, et kuna praktikas eelneb ülekuulamisele tavaliselt vastav korraldus, mis juba katkestab aegumistähtaaja, siis ülekuulamisel endal aegumist katkestavat toimet ei ole.¹⁷⁶ Nimelt kutsutakse StPO § 133 lg 1 kohaselt kahtlustatav ülekuulamisele kirjalikult ning selline kutse võib sisaldada hoiatust, et isik tuuakse kohtu ette ülekuulamisele mitteilumise korral (StPO § 133 lg 2).

Kahtlustatava suhtes läbiviidava kohtueelse menetluse teatavakstegemine teise StGB § 78c lg 1 p-s 1 sätestatud aegumise katkemise alusena eeldab, et kahtlustatav saab menetlusest teada. Seadusest ei tulene, millises vormis selline teade peab olema edastatud või mida see täpselt sisaldama peaks.¹⁷⁷ BGH on leidnud, et kuigi kriminaalmenetluse algatamisest teatamine ei

¹⁷⁰ U. Kindhäuser, U. Neumann, H.-U. Paeffgen, F. Saliger (viide 23), § 78c/39.

¹⁷¹ *Ibidem*.

¹⁷² *Ibidem*.

¹⁷³ *Strafprozeßordnung*. – StPO - nichtamtliches Inhaltsverzeichnis (21.10.2025), ingliskeelne versioon German Code of Criminal Procedure (*Strafprozeßordnung* – StPO) (21.10.2025).

¹⁷⁴ U. Kindhäuser, U. Neumann, H.-U. Paeffgen, F. Saliger (viide 23), § 78c/42.

¹⁷⁵ BGH 24.10.1989 - 5 StR 238-239/89 = BGHSt 36, 283 (285).

¹⁷⁶ U. Kindhäuser, U. Neumann, H.-U. Paeffgen, F. Saliger (viide 23), § 78c/42.

¹⁷⁷ U. Kindhäuser, U. Neumann, H.-U. Paeffgen, F. Saliger (viide 23), § 78c/43. Õiguskirjanduses leitakse näiteks, et teavituse saab teha ka telefoni teel, kuid et sisu poolest peab teatest tulenema, millises konkreetses kuriteos isikut kahtlustatakse, s.t ei piisa üldistest sedastustest uurimise algatamise kohta (samas).

nõua kindlat vormi ja sellise teate võib edastada nt ka volitatud kaitsjale, siis kuriteo aegumise katkemise kaasatoomiseks peab teatest siiski selguma, millises konkreetnes kuriteos isikut kahtlustatakse.¹⁷⁸ Seetõttu ei piisa isikule tehtud üldisest märkusest, et tema suhtes on algatatud kriminaalmenetlus. Samas tuleb tähele panna, et selline teavitamine võib toimuda ka mingi menetlustoimingu raames, nt kui isik tabatakse teo toimepanemisel või peetakse kahtlustatavana kinni.¹⁷⁹ Samas ülekuulamise või menetluse teatavakstegemise otsustuse määramine ehk vastavalt kolmas ja neljas StGB § 78c lg 1 p-s 1 sätestatud aegumise katkemise alus ei eelda aegumise katkemiseks seda, et kahtlustatav sellisest otsustusest teadlikuks saab. Sellise otsustuse adressaat peab olema siiski konkreetne isik kahtlustatavana, mis sest, et talle sellist otsustust aegumise katkemise kaasa toomiseks kätte toimetama ei pea.¹⁸⁰ Autori arvates saab nimetatud põhimõtte selgitamiseks siinkohal tuua paralleeli, et kui kohtueelses menetluses määratakse näiteks DNA-ekspertiis, et leida, kes on sündmuskohale oma DNA-d jätnud, siis selline ekspertiisi määramine ei saa kaasa tuua aegumise katkemist, sest puudub konkreetne kahtlustatav. Saksa kohtupraktikas ongi rõhutatud, et aegumise toob kaasa ainult selline toiming, – olgu see siis ekspertiisi määramine või StGB § 78c lg 1 p-s 1 sätestatud kolmas või neljas aegumise katkemise alus – mis on suunatud tuvastatud kahtlustatava vastu.¹⁸¹

StGB § 78c lg 1 p 2 kohaselt katkeb aegumine süüdistatava kohtuliku ülekuulamisega või selle määramisega. Süüdistavat võidakse kohtulikult üle kuulata korduvalt. See tähendab, et ka aegumine võib katkeda korduvalt sõltuvalt sellest mitu korda isikut kohtulikult üle kuulatakse.¹⁸² Kui esinevad mõlemad punktis nimetatud alused ehk nii ülekuulamise määramine kui ka ülekuulamine, siis mõlemad aegumist ei katkesta – ülekuulamise määramine ja ülekuulamine moodustavad terviku ning toovad aegumise kaasa ainult alternatiivselt, s.t kui aegumistähtaja kulgu katkestatakse määrusega, siis ei saa ülekuulamine uuesti aegumise katkemist kaasa tuua.¹⁸³ Ka StGB § 78c lg 1 p 2 kohaselt kehtib põhimõte, et aegumise katkemise seisukohalt ei ole oluline see, kas süüdistatav annab sisulisi ütlusi või keeldub ütluste andmisest.¹⁸⁴ Aegumist ei too kaasa selline ülekuulamine või ülekuulamise määramine, mille eesmärk ongi üksnes aegumise katkemise kaasatoomine – seega peab süüdistatava

¹⁷⁸ BGH 14.2.2002 - 4 StR 272/01 = NStZ 2002, 429.

¹⁷⁹ U. Kindhäuser, U. Neumann, H.-U. Paeffgen, F. Saliger (viide 23), § 78c/44.

¹⁸⁰ U. Kindhäuser, U. Neumann, H.-U. Paeffgen, F. Saliger (viide 23), § 78c/46.

¹⁸¹ BGH 29.1.2013 – 2 StR 510/12 = NStZ 2014, 144 (145).

¹⁸² U. Kindhäuser, U. Neumann, H.-U. Paeffgen, F. Saliger (viide 23), § 78c/48; BGH 01.02.1977 – 1 StR 741/76 = BGHSt 27, 110 (113).

¹⁸³ U. Kindhäuser, U. Neumann, H.-U. Paeffgen, F. Saliger (viide 23), § 78c/48

¹⁸⁴ U. Kindhäuser, U. Neumann, H.-U. Paeffgen, F. Saliger (viide 23), § 78c/49.

ülekuulamisel olema mingisugune menetlust edasiviiv eesmärk, sest vastasel juhul annaks see võimaluse sellist menetluslikku õigust kuritarvitada.¹⁸⁵

StGB § 78c lg 1 p 3 sätestab, et aegumine katkeb kohtuniku või prokuratuuri poolt ekspertiisi määramisega. Aegumise katkemine toimub nimetatud alusel aga ainult siis, kui isik on varasemalt kahtlustatavana üle kuulatud või talle on tema suhtes algatatud kriminaalmenetlusest teatatud. Ka BGH on rõhutanud, et ekspertiisi määramine ei too kaasa aegumise katkemist, kui isikut pole varasemalt kahtlustatavana üle kuulatud või talle pole tema suhtes algatatud kriminaalmenetlusest teatatud.¹⁸⁶ Selline eeldus on sätestatud selleks, et tagada, et kahtlustatava suhtes ei saaks aegumine ilma tema teadmata katkeda.¹⁸⁷ Sisult on säte sarnane KarS § 81 lg 5 p-s 5 sätestatuga, mille kohaselt katkeb aegumine kohtulikul arutamisel ekspertiisi või täiendavate tõendite kogumise määramisega. Samas on StGB § 78c lg 1 p-s 3 sätestatud aegumise katkemise alus märksa laiem, sest ekspertiisi võib määrata lisaks kohtule ka prokuratuur ning seega ei pea ekspertiisi määramine toimuma kohtulikul arutamisel, vaid ka kohtueelses menetluses. BGH on välja toonud, et oluline on just ekspertiisi määramine ning juba esitatud ekspertiisiakti selgitamine või ekspertiisiakti täiendamise taotlemine ja eksperdi ärakuulamine juba esitatud ekspertiisiakti kohta aegumist ei katkesta.¹⁸⁸ Kui eksperdile antakse ülesanne, mida esialgses ekspertiisimääruses ei olnud, on see sisuliselt uue ekspertiisi määramine ja see toob kaasa aegumise katkemise.¹⁸⁹ Arvesse tuleb aga võtta seda, et ekspertiisi määramise eesmärk ei saa olla ainult aegumistähtaaja katkemise kaasa toomine, vaid ekspertiisi määramine peab evima ka menetluse edasiviimise eesmärgi.¹⁹⁰

StGB § 78c lg 1 p 4 sätestab, et aegumine katkeb arestimis- või läbiotsimismääruse koostamisest või kohtu poolt nimetatu kinnitamisest. Ka Eestis katkeb aegumine kahtlustatava või süüdistatava vara või rahapesu objektiks oleva vara arestimisega. Samas läbiotsimiseks loa andmine Eestis kuriteo aegumise katkemist kaasa ei too. Selleks, et arestimis- või läbiotsimismäärus kuriteo aegumist katkestaks, peab määrus olema piisavalt konkretiseeriv. Kui määruses ei ole konkreetse juhtumi asjaolusid arvestades kuritegu piisavalt kirjeldatud, siis

¹⁸⁵ *Ibidem*.

¹⁸⁶ BGH 13.4.2021 – 5 StR 14/21, NStZ-RR 2021, 217.

¹⁸⁷ U. Kindhäuser, U. Neumann, H.-U. Paeffgen, F. Saliger (viide 23), § 78c/50.

¹⁸⁸ BGH 10.8.2017 – 3 StR 227/17 = NStZ 2018, 86.

¹⁸⁹ *Ibidem*.

¹⁹⁰ U. Kindhäuser, U. Neumann, H.-U. Paeffgen, F. Saliger (viide 23), § 78c/53.

aegumine ei katke.¹⁹¹ Üheks miinimumnõudeks, et määrus oleks piisavalt konkretiseeritud, saab pidada näiteks seda, et määrusest nähtuks kuriteo toimepanemise aeg.¹⁹²

StGB § 78c lg 1 p 5 kohaselt katkestavad aegumise ka erinevad tõkendid, nt vahistamismääruse koostamine (StPO § 114). Ka Eesti õiguse järgi katkeb aegumine kahtlustatavale või süüdistatavale tõkendi kohaldamisega (KarS § 81 lg 5 p 1). StGB § 78c lg 1 p 6 sätestab, et kuriteo aegumine katkeb süüdistuse esitamisega. Eesti sätestab sarnase aegumise katkemise aluse KarS § 81 lg 5 p 2, mille kohaselt aegumine katkeb süüdistatava kohtu alla andmisega. Samas tuleb tõdeda, et süüdistuse esitamise ja kohtu alla andmise vahele võib jääda teatud ajavahemik ning seega võib konkreetsetes kaasuses Eestis prokurör saata küll süüdistusakti kohtusse enne aegumistähtaega, aga kui kohus ei anna süüdistatavat piisavalt kiiresti kohtu alla, võib kuriteo aegumistähtaeg mööduda. BGH on sätet tõlgendades asunud seisukohale, et aegumine katkeb selle sätte alusel hetkel, mil süüdistusakt jõuab kohtusse.¹⁹³ Seega kui süüdistusakt on küll koostatud enne aegumistähtaaja möödumist, kuid see pole jõudnud kohtusse, siis aegumine ei katke.

Mõned spetsiifilisemad aegumise katkemise alused on sätestatud StGB § 78c lg 1 p-s 7-9.¹⁹⁴ StGB § 78c lg 1 p 10 järgi katkeb aegumine menetluse edasilükkumisega süüdistatava ilmumata jäämise korral. Samuti katkeb aegumine kohtu ja prokuratuuri toimingutega, mille eesmärk on süüdistatava asukoha kindlakstegemine või sellekohaste tõendite kogumine. Aegumise katkemine toimub selle sätte alusel ainult kohtumenetluses. Mitme süüdistatavaga kriminaalasjas katkeb aegumine ainult selle süüdistatava osas, kes on ilmumata jättnud.¹⁹⁵ StGB § 78c lg 1 p 11 järgi katkeb aegumine ka menetluse edasilükkamisega selle tõttu, et süüdistatav ei ole võimeline menetluses osalema, nt tervisliku seisundi tõttu. Samuti katkeb aegumine kohtuniku või prokuröri korraldusega, mille eesmärk on süüdistatava tervisliku seisundi kindlaksmääramine.

StGB § 78c lg 1 p 12 sätestab, et aegumine katkeb kohtuliku taotlusega uurimistoimingu läbiviimiseks välismaal. Menetluse etapp, milles taotlus esitatakse, ei ole oluline – seega võib

¹⁹¹ BGH 20.7.2021 – 4 StR 439/20 = NZV 2022, 25 (26, p 9).

¹⁹² *Ibidem*.

¹⁹³ BGH 2.9.1992 – 3 StR 110/92 = StV 1993, 71 ja BGH 9.4.1997 – 3 StR 584/96 = NStZ-RR 1997, 282.

¹⁹⁴ Nimetatu kohaselt katkeb aegumine StPO §-s 203 sätestatud põhikohtumenetluse algatamisega, põhiistungi aja kindlaksmääramisega, kuid kergemate süütegude puhul ka StPO § 407 kohase menetluse lõpetamise taotluse või määrusega.

¹⁹⁵ U. Kindhäuser, U. Neumann, H.-U. Paeffgen, F. Saliger (viide 23), § 78c/60-61.

see toimuda ka kohtueelses menetluses.¹⁹⁶ Et kuritegusid pannakse tänapäeval toime aina enam piiriülevalt ning et selliste kuritegude menetlemine võtab tavapärasest kauem aega, siis on ka mõistlik, et aegumine katkeks taotluse esitamisega uurimistoimingu läbiviimiseks välismaal. Üldteada olevalt võivad välisriikidesse saadetud uurimistoimingu taotluste lahendamised võtta kaua aega ning aegumistähtaaja möödumise vältimiseks on sellise aegumise katkemise aluse sätestamine autori hinnangul igati põhjendatud.

StGB § 78b lg 3 sätestab, et kui esimese astme kohtu otsus on tehtud enne aegumistähtaaja möödumist, siis ei aegu kuritegu enne, kui otsus on lõplikult jõustunud.¹⁹⁷ Säte teenib kahte suuremat eesmärki. Esimene eesmärk on vältida kuriteo aegumist, kui see on jõudnud juba esimeses kohtuastmes otsuseni. Teine eesmärk on vältida menetlusosaliste asjakohatuid ja muid venitamisele suunatud taotlusi, sest kui aegumine peatub pärast esimese astme kohtu otsust, ei aita selliste taotluste esitamine taotletavale eesmärgile kaasa.¹⁹⁸ Säte on ülimuslik StGB § 78c lg 3 II lauses sätestatud absoluutse aegumistähtaaja suhtes.¹⁹⁹ See tähendab, et kui asi on jõudnud esimeses kohtuastmes otsuseni ei saa menetlus aeguda ka absoluutse aegumistähtaaja möödumise tõttu.

Kuritegude absoluutne aegumistähtaeg on tuletatav StGB § 78c lg 3 II lausest. Selle kohaselt saab riiklik süüdistaja esitada süüdistuse, kuni ei ole möödunud kahekordne StGB §-s 78 sätestatud aegumistähtaeg. See tähendab seda, et kui konkreetse kuriteo aegumistähtaeg on näiteks 10 aastat, siis selle absoluutne aegumistähtaeg on 20. Aegumistähtaaja kulgemise algusaeg sõltub Saksamaal sarnaselt Eesti ja Soome õigusele sellest, millise koosseisutüübiga on konkreetse kuriteo puhul tegemist (StGB § 78a).

Kokkuvõttes ei erine Saksa õiguses sätestatud kuritegude aegumistähtaegade pikkused Eesti õiguses sätestatust oluliselt, v.a kuriteod, mille eest ei ole ette nähtud küll eluaegset vangistust, kuid mille eest on ette nähtud vangistus rohkem kui 10 aastat. See tähendab, et kui Eesti õiguses aegub kuni 15-aastase vangistusega karistatav kuritegu 10 aastaga, siis Saksamaal aegub selline kuritegu 20 aastaga. Kuritegude aegumistähtaegade pikkused on Saksa õiguses enam

¹⁹⁶ U. Kindhäuser, U. Neumann, H.-U. Paeffgen, F. Saliger (viide 23), § 78c/63.

¹⁹⁷ U. Kindhäuser, U. Neumann, H.-U. Paeffgen, F. Saliger (viide 23), § 78b/20.

¹⁹⁸ *Ibidem*.

¹⁹⁹ *Ibidem*.

diferentseeritud kui Eesti õiguses, s.t et Saksa õigus tunneb lisaks aegumatutele kuritegudele viit erinevat aegumistähtaega, aga Eesti õigus kahte, s.o I ja II astme kuriteo aegumistähtajad.

Seoses kuritegude aegumistähtaegade katkemise alustega tuleb märkida, et neid on Saksa õiguses oluliselt enam kui Eesti õiguses. Võrreldes Eestiga on Saksa õiguses rohkem sätestatud selliseid kohtueelses menetluses tehtavaid toiminguid, mis toovad kaasa aegumise katkemise. Erinevalt Eesti õigusest katkeb Saksa õiguse järgi aegumine ka nt kahtlustatava ülekuulamisega, kohtueelses menetluses ekspertiisi määramisega või läbiotsimismääruse koostamisega. Seetõttu katkeb aegumine Saksa õiguses ka nendes asjades, kus ei ole tingimata vajalik kahtlustatavale kohaldada tõkendit või tema vara arestida. Eesti õigus ei näe aegumise katkemise alusena ette muid kohtueelse menetluse toiminguid, kui vara arest ja tõkendi kohaldamine. See omakorda tähendab, et asjades, kus vara ei arestita või tõkendit ei kohaldata, aegumine kohtueelses menetluses ei katke. Käesoleva magistritöö autor leiab kokkuvõttes, et Saksa aegumise regulatsiooni plussiks on see, et mitmed kohtueelses menetluses tehtavad toimingud toovad kaasa aegumise katkemise. Miinusena näeb magistritöö autor tõlgendamisraskusi, mis erinevate katkemist kaasa toovate aluste korral tõusetuda võivad. Ka Saksa õiguskirjanduses on viidatud probleemile, et konkreetset toimingut, milleks menetluslikku vajadust tegelikult ei eksisteeri, kuid mis toob kaasa aegumise katkemise, võidakse proovida läbi viia ainult aegumise katkemise kaasa toomise eesmärgil.²⁰⁰ Teisisõnu annab aegumise katkemise aluste rohkus suurema valiku menetlejatele oma menetluslikke õigusi kuritarvitada.

2.1.2. Kuritegude aegumisest Soomes

Soome õiguses sisaldub kuritegude aegumise regulatsioon karistusseadustiku²⁰¹ (*rikoslaki* – RL) kaheksandas peatükis. RL ptk 8 § 1 sätestab kuritegude aegumistähtajad. RL ptk 8 § 1 lg 1 sätestab, et kuriteod, mille eest näeb seadus ette eluaegse vangistuse, ei aegu²⁰². Samuti ei ole seatud ajalist piiri süüdistuse esitamiseks tapmise eest (ptk 21 § 1), kuigi seadus selle teo eest eluaegset vangistust ette ei näe (ptk 8 § 1 lg 1 II lause). RL ptk 8 § 1 lg-s 2 nähakse ette

²⁰⁰ U. Kindhäuser, U. Neumann, H.-U. Paeffgen, F. Saliger (viide 23), § 78c/30-32.

²⁰¹ *Rikoslaki*. – https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1889/39-001#chp_1 (05.08.2025).

²⁰² Soome karistusseadustik sätestab kuritegudena, mille eest on võimalik mõista eluaegne vangistus ja mis on seetõttu aegumatud, genotsiidikuriteo (ptk 11 § 1), inimsusevastase kuriteo (ptk 11 § 3), raskendatud asjaoludel toime pandud inimsusevastase kuriteo (ptk 11 § 4), agressioonikuriteo (ptk 11 § 4 a), sõjakuriteo (ptk 11 § 5), raskendatud asjaoludel toime pandud sõjakuriteo (ptk 11 § 6), raskendatud asjaoludel toime pandud riigireetmise sõjaseisukorra ajal (ptk 12 § 4), raskendatud asjaoludel toime pandud spionaaži sõjaseisukorra ajal (ptk 12 § 6), raskendatud asjaoludel toime pandud riigireetmise (ptk 12 § 2), mõrva (ptk 21 § 2) ja terrorikuriteo (ptk 34 a § 1).

ülejäänud kuritegude aegumistähtajad. Nii sätestab RL ptk 8 § 1 lg 2 p 1, et kui kuriteo eest on võimalik karistada rohkem kui 8-aastase vangistusega, siis on kuriteo aegumistähtaeg 20 aastat. Soome karistusseadustiku järgi on kuriteo, mille eest on võimalik mõista 2-8 aastat vangistust, aegumistähtaeg 10 aastat (ptk 8 § 1 lg 2 p 2). Kuriteo, mille eest on võimalik mõista 1-2 aastat vangistust, aegumistähtaeg on 5 aastat (ptk 8 § 1 lg 2 p 3) ning kuriteo, mille eest on võimalik mõista maksimaalselt 1 aasta vangistust, aegumistähtaeg on 2 aastat (ptk 8 § 1 lg 2 p 4).

Erandid nimetatud tähtaegadest näeb ette RL ptk 8 § 1 lg 4. Näiteks on selle sätte I lause kohaselt sõltumata ähvardava karistuse raskusest, ametialaste kuritegude aegumistähtaeg vähemalt 5 aastat. Ametialaste kuritegude koosseisud on sätestatud Soome karistusseadustiku 40. peatükis. Näiteks on RL ptk 40 §-s 9 kriminaliseeritud ametikohustuse rikkumine, mille eest karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega. Kaasuses, kus isikule oli esitatud süüdistus mh ptk 40 § 9 järgi, rõhutaski Soome Ülemkohus, et kuigi üldjuhul on süüdistuse esitamise õigus aegunud, kui süüdistust ei ole esitatud 2 aasta jooksul, kui kõige raskem karistus on maksimaalselt üks 1 aasta vangistust või rahaline karistus (ptk 8 § 1 lg 2 p 4), siis ametialaste kuritegude puhul on erandina kuritegude aegumistähtaeg sõltumata ähvardava karistuse raskusest vähemalt 5 aastat (ptk 8 § 1 lg 4).²⁰³

Kuritegude aegumistähtaja kulgemist mõjutavad alused on Soome õiguses sätestatud RL ptk 8 §-s 3. Soome karistusseadustik näeb ette kaks kuriteo aegumistähtaja kulgemist mõjutavat alust: s.o süüdistatavale kohtukutse kättetoimetamine või tema suhtes süüdistuse esitamine kohtuistungil, kus süüdistatav isiklikult kohal viibib (ptk 8 § 3 lg 1). Soome Ülemkohus on kohtukutse kättetoimetamise kui aegumistähtaja kulgemist mõjutavat alust tõlgendades viidanud Soome kriminaalmenetluse seadustiku²⁰⁴ (*laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa*) ptk 5 §-ile 1 ning selgitanud kutse kättetoimetamise seost kriminaalasja algatamisega.²⁰⁵ Kriminaalasja algatamine võib toimuda kahel erineval viisil. Esiteks näeb Soome kriminaalmenetluse seadustiku ptk 5 § 1 ette, et prokurör esitab süüdistuse kirjaliku kohtukutse taotluse esitamisega *kärajakohtu*²⁰⁶ kantseleile. Sellisel juhul algatatakse kriminaalasi

²⁰³ Soome Ülemkohtu 20.12.2017. a otsus asjas nr KKO:2017:92, p 3. – HD:2017:92 | 20.12.2017 | Precedents | Supreme Court: | Finlex (05.08.2025).

²⁰⁴ *Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa*. – Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa | 689/1997 | Lainsäädäntö | Finlex (03.03.2026).

²⁰⁵ Soome Ülemkohtu 30.03.2015. a otsus asjas nr KKO:2015:25, p 5. – HD:2015:25 | 30.3.2015 | Precedents | Supreme Court: | Finlex (05.08.2025).

²⁰⁶ *Kärajakohtu* on Soome esimese astme kohus, mis arutab kriminaal- ja tsiviilasju. Täpsemalt Soome kohtusüsteemi ülesehitusest eestikeelses kirjanduses vt Ginter, J. Soome kohtusüsteem. – Juridica III/1995.

kohtukutse taotluse saabumisega kantseleisse. Teise variandina näeb seadus ette, et kohus võib ulatuses, mida ta peab sobivaks, määrata, et prokurör võib ka ise kutse väljastada (ptk 5 § 1 II lause). Sellisel juhul algatatakse kriminaalasi kutse süüdistatavale kättetoimetamisega. Süüdistuse esitamine I variandi korral ei eelda kohtukutse kättetoimetamist süüdistatavale kriminaalasja algatamise mõttes, kuid aegumistähtaja kulgemist mõjutab siiski vaid see, kui kohtukutse on isikule reaalselt kätte toimetatud.²⁰⁷ Aegumistähtaja kulgemist mõjutab see, kui kutse toimetatakse isikule isiklikult kätte. Kutse kättetoimetamine on üldiselt kohtu kohustus. Kriminaalasjas ei saa kohtukutset kätte toimetada asenduskättetoimetamisega vastavalt Soome kohtumenetluse seadustiku²⁰⁸ (*oikeudenkäymiskaari*) ptk 11 § 7 lg-le 4, isegi kui võib eeldada, et süüdistatav hoiab kättetoimetamisest kõrvale ega ka nimetatud seadustiku ptk 11 § 9 lg 2 kohaselt teadaande teel.²⁰⁹

Teise aegumistähtaja kulgemist mõjutava aluse, s.o süüdistuse esitamine kohtuistungil, kus süüdistatav isiklikult kohal viibib, tõlgendamisel on taas kohane vaadata Soome kriminaalmenetluse seadustiku poole. Nimelt on Soome karistusseadustikus aegumist puudutavate sätete reformimisel eelpool nimetatud aegumistähtaja kulgemist mõjutava aluse kohta märgitud, et see on seaduses ette nähtud eelkõige sellisteks juhtudeks, kus prokurör peab vajalikuks toetuda Soome kriminaalmenetluse seadustiku ptk 5 § 17 lg-s 1 sätestatule.²¹⁰ Soome kriminaalmenetluse seadustiku ptk 5 § 17 reguleerib süüdistuse muutmist. Nimetatud sätte kohaselt ei saa esitatud süüdistust muuta, kuid prokurör võib sama süüdistatava vastu esitatud süüdistust laiendada teise teoga, kui kohus peab seda esitatud tõendite ja muude asjaolude pinnalt sobivaks (ptk 5 § 17 lg 1). Seetõttu ongi just olukordadeks, kus riiklik süüdistaja peab vajalikuks süüdistust muuta, nähtud ette süüdistuse esitamine süüdistatava kohalolekul kohtuistungil aegumistähtaja kulgemist mõjutava alusena.²¹¹ Süüdistuse muutmine kohtuistungil süüdistatava kohalolekuta aegumistähtaja kulgemist ei mõjuta. Seega eeldavad mõlemad Soome õiguses sätestatud aegumistähtaja kulgemist mõjutavad alused seda, et isik oleks neist teadlikuks saanud. Kui üks nimetatud toimingutest tehakse enne aegumistähtaja möödumist, siis süüdistuse aegumine enam võimalik ei ole. See tähendab, et

²⁰⁷ Soome Ülemkohtu 30.03.2015. a otsus asjas nr KKO:2015:25, p 15. – HD:2015:25 | 30.3.2015 | Precedents | Supreme Court: | Finlex (05.08.2025).

²⁰⁸ *Oikeudenkäymiskaari*. – Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa | 689/1997 | Lainsäädäntö | Finlex (07.08.2025).

²⁰⁹ Soome Ülemkohtu 22.05.2013. a otsus asjas nr KKO:2013:40, lisatud eriarvamus. – HD:2013:40 | 22.5.2013 | Precedents | Supreme Court: | Finlex (05.08.2025).

²¹⁰ Soome valitsuse ettepanek parlamendile kriminaalkaristuste aegumistähtaja sätete reformimiseks nr HE 27/1999. – HE 27/1999 | Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeudellista vanhentumista koskevien säännösten uudistamiseksi | Hallituksen esitykset | Finlex (06.08.2025).

²¹¹ *Ibidem*.

süüdistuse aegumist arvutatakse kuni ühe nimetatud aegumistähtaja kulgemist mõjutava aluse saabumiseni.

Aegumistähtaja kulgemise algus sõltub sarnaselt Eestile ka Soomes koosseisutüübist. See tähendab, et nt teodelikti korral hakkab aegumistähtaeg kulgema teo toimepanemisest, aga tagajärjedelikti korral tagajärje saabumise hetkest (ptk 8 § 2 lg 1). Kui tegemist on tegevusetusdeliktiga, arvutatakse tähtaega sarnaselt Eestile alates ajast, mil isik oli õiguslikult kohustatud tegutsema (ptk 8 § 2 lg 1)²¹².

Eesti õiguskorra jaoks täiesti tundmatu instituudina on Soome õiguses sätestatud süüdistuse esitamise tähtaja pikendamise instituut (ptk 8 § 4). See võimaldab pikendada kohtueelses menetluses aega, mille jooksul riiklikul süüdistajal lasub võimalus süüdistus esitada. Sellise lisaaja saamine süüdistuse esitamiseks on ette nähtud konkreetses kriminaalasjas ühel korral ning tähtaega saab pikendada 1 aasta võrra (ptk 8 § 4 lg 1 I lause). Selline võimalus eeldab, et samaaegselt oleks täidetud järgmised eeldused. Esiteks peab alternatiivselt esinema üks ptk 8 § 4 lg 1 p-s 1-3 sätestatud alus.²¹³ Aegumistähtaja pikendamine eeldab lisaks, et olemas oleks oluline avalik huvi aegumistähtaja pikendamiseks. Aegumistähtaja pikendamise otsustab kohus taotluse alusel (ptk 8 § 5). Taotlus tuleb esitada enne aegumistähtaja möödumist.

Soome Ülemkohus on sisustanud eelmises lõigus nimetatud instituudi kohaldamise eeldusi kohtuasjas nr KKO:2013:40.²¹⁴ Selles asjas esitas prokurör 4. oktoobril 2012 *kärajakohtule* taotluse, milles taotles süüdistuse esitamise tähtaja pikendamist, kuna A-le pole saadud kätte toimetada kohtukutset. Teadupärast mõjutab kutse kättetoimetamine aegumistähtaja kulgemist. Soome Ülemkohus hindas seda, kas A on kõrvale hoidnud kohtukutse kättesaamisest viisil, mis võiks olla aluseks süüdistuse aegumistähtaja pikendamisele. Ülemkohus rõhutas, et süüdistuse esitamise tähtaja pikendamine on väga erandlik ning et seetõttu tuleb tõlgendada

²¹² Vt nt Soome Ülemkohtu 03.06.2013. a otsus asjas nr KKO:2013:43. – HD:2013:43 | 3.6.2013 | Precedents | Supreme Court: | Finlex (08.08.2025). Selles kaasuses jättis isik esitamata majandusaasta aruande. Ülemkohus rõhutas, et aegumistähtaeg hakkab kulgema alates ajast, kui isik oleks kõige hiljemalt pidanud majandusaasta aruande esitada. Konkreetses kaasuses toimetati isikule kohtukutse kätte aga pärast osade kuriteoepisoodide aegumistähtaja möödumist.

²¹³ (1) kohtueelne uurimine nõuab erilisi, aeganõudvaid uurimismeetmeid, mille läbiviimiseta oleks uurimine aegumistähtaja möödudes ilmselgelt mittetäielik, (2) kuriteo ajend on ilmnenu erakordselt hilja või (3) kuriteos süüdistatavana kutsutud isik on põgenenud ja seetõttu ei pruugita talle enne aegumistähtaja möödumist kohtukutset kätte toimetada.

²¹⁴ Soome Ülemkohtu 22.05.2013. a otsus asjas nr KKO:2013:40. – HD:2013:40 | 22.5.2013 | Precedents | Supreme Court: | Finlex (05.08.2025).

süüdistuse esitamise aegumistähtaaja pikendamise eeldusi kitsendavalt.²¹⁵ Ühe süüdistuse esitamise tähtaaja pikendamise alusena näeb ptk 8 § 4 lg 1 p 3 ette kuriteos süüdistatavana kutsutud isiku põgenemise, mille tõttu ei pruugita talle enne aegumistähtaaja möödumist kohtukutset kätte toimetada. Põgenemise sisustamisel viitas Soome Ülemkohus mh valitsuse ettepaneku põhjendustele, kus toodi põgenemise näitena põgenemise eesmärgil planeeritud välisreis.²¹⁶ Ülemkohus leidis, et põgenemisena saab käsitada ka olukorda, kus isik, teades, et süüdistuse esitamise õigus hakkab aeguma, annab oma asukoha kohta eksitavat teavet või võtab ette muid samme, et teda ei oleks võimalik enne aegumistähtaaja möödumist kätte saada.²¹⁷ Soome Ülemkohus hindas kaasuse faktilisi asjaolusid ning leidis kokkuvõttes, et konkreetses kaasuses ei olnud A käitumine selline, et seda saaks pidada kohtukutse kättetoimetamisest kõrvalehoidumiseks RL ptk 8 § 4 lg 1 p 3 mõttes.²¹⁸ Seetõttu ei hinnanud Soome Ülemkohus ka seda, kas oluline avalik huvi oleks nõudnud süüdistuse esitamise tähtaaja pikendamist.²¹⁹ Ülemkohus põhjendas otsustust sellega, et konkreetsel juhul ei võtnud ametivõimud ette kõiki võimalikke samme kutse kättetoimetamiseks. Kuigi prokurör avaldas, et A ei võtnud kutse kättetoimetamisega seoses ühendust, kuigi oli lubanud seda teha, siis Soome Ülemkohus vihjas, et isikutel ei olegi sellist aktiivset kohustust – kutse kättetoimetamisel peab aktiivsem pool olema kutse kättetoimetaja. Lisaks puudusid Soome Ülemkohtu hinnangul tõendid selle kohta, et A oleks olnud teadlik aegumistähtaaja saabumisest – seetõttu polnud võimalik tuvastada ka tahtlust kutse kättetoimetamisest eemale hoidmise osas.²²⁰

Kokkuvõttes näeb Soome õigus Eesti õigusega võrreldes ette küll vähem aegumistähtaaja kulgemist mõjutavaid aluseid, kuid selle kompenseerivad Soome õiguses ette nähtud pikemad kuritegude aegumistähtajad. Samuti on aegumistähtajad enam diferentseeritud kui Eesti õiguses. Soome õigus tunneb nelja erinevat aegumistähtaega, aga Eesti õigus kahte. Seoses aegumistähtaaja kulgemist mõjutavate alustega tuleb märkida, et Soome õiguse mõjutab aegumist süüdistatavale kohtukutse kättetoimetamine või tema suhtes süüdistuse esitamine

²¹⁵ *Ibidem*, p 7.

²¹⁶ *Ibidem*, p 11. Vt ka valitsuse ettepanek parlamendile kriminaalkaristuste aegumistähtaaja sätete reformimiseks nr HE 27/1999. – HE 27/1999 | Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeudellista vanhentumista koskevien säännösten uudistamiseksi | Hallituksen esitykset | Finlex (06.08.2025).

²¹⁷ Soome Ülemkohtu 22.05.2013. a otsus asjas nr KKO:2013:40, p 11. – HD:2013:40 | 22.5.2013 | Precedents | Supreme Court: | Finlex (05.08.2025).

²¹⁸ *Ibidem*, p 16.

²¹⁹ *Ibidem*.

²²⁰ *Ibidem*, p 12-15. Vt ka otsusele esitatud eriarvamust, kus leiti vastupidiselt enamusele, et A hoidis kohtukutse kättetoimetamisest kõrvale selliselt, et on täidetud RL ptk 8 § 4 lg 1 p 3 alus aegumistähtaaja pikendamiseks ning et esines ka äärmiselt oluline avalik huvi aegumistähtaaja pikendamiseks.

kohtuistungil, kus süüdistatav isiklikult kohal viibib. Erinevalt Eesti õigusest, kus aegumise katkestab ka nt tagaselja vahistamine, peab isik seega Soome õiguse järgi toimingust teada saama. Nimetatud aegumistähtaja kulgemist mõjutavate aluste puudus seisneb selles, et kui inimesel õnnestub kriminaalmenetlusest kõrvale hoiduda nii, et talle ei suudeta kohtukutset kätte toimetada või teda istungile toimetada, siis see aegumistähtaja kulgemist ei mõjuta. Magistritöö autor näeb Soome aegumise regulatsiooni plussina selle lihtsust ja õigusselgust selles mõttes, et regulatsioonis ei eksisteeri palju aegumistähtaja kulgemist mõjutavaid aluseid. Selle asemel on seadusandja kehtestanud pikemad aegumistähtjad.

2.1.3. Kuritegude aegumisest Rootsisis

Rootsi õiguses reguleeritakse kuritegude aegumist karistusseadustiku²²¹ (*brottsbalk* - BrB) peatükis 35. BrB ptk 35 § 1 eristab seejuures süüdistuse aegumist ja absoluutset aegumist. BrB ptk 35 § 2 sätestab süüdistuse esitamise tähtjad. BrB ptk 35 § 2 lg 1 p 1 sätestab, et süüdistuse esitamise tähtaeg kuriteo, mille eest on võimalik mõista maksimaalselt 1 aasta vangistust, on möödunud, kui kahtlustatavat ei ole vahistatud, talle ei ole esitatud süüdistust ega mõistetud karistust 2 aasta jooksul. Nimetatust järeldub ühtlasi, et kui kahtlustatav vahistatakse või isikule esitatakse süüdistus, siis süüdistuse aegumine enam kõne alla tulla ei saa, küll võib saabuda absoluutne aegumistähtaeg. Süüdistuse esitamise tähtaeg on kuriteo, mille eest on võimalik mõista 1-2 aastat vangistust, möödunud 5 aasta jooksul (ptk 35 § 2 lg 1 p 2). Kuriteo, mille eest on võimalik mõista raskem karistus kui 2 aastat vangistust, aga mitte rohkem kui 5 aastat vangistust, eest süüdistuse esitamise tähtaeg möödub 10 aasta möödudes (ptk 35 § 2 lg 1 p 3). Süüdistuse esitamise tähtaeg on kuriteo, mille eest on võimalik mõista raskem karistus kui 5 aastat vangistust, kuid mitte rohkem kui 8 aastat vangistust, möödunud 15 aasta jooksul (ptk 35 § 2 lg 1 p 4). Kuriteo, mille eest on võimalik mõista raskem karistus kui 8 aastat vangistust, eest süüdistuse esitamise tähtaeg möödub 25 aasta jooksul (ptk 35 § 2 lg 1 p 5).

Rootsi õiguses sätestatud süüdistuse esitamise tähtjad on küllaltki sarnased Soome õiguses sätestatud tähtaegadega. Erinevusena saab välja tuua selle, et kui Soome õiguses on neli erinevat aegumistähtaega, siis Rootsi õiguses on olenevalt ähvardava karistuse raskusest viis erinevat aegumistähtaega. Samuti näeb erinevalt Soome õigusest, kus aegumistähtaeg on 20 aastat kuriteo puhul, mille eest on võimalik mõista rohkem kui 8-aastane vangistus, Rootsi seadusandja ette 25-aastase tähtaja.

²²¹ *Brottsbalk*. – Brottsbalk (1962:700) | Sveriges riksdag (05.01.2026).

Sarnaselt Soome õigusele on kuriteod, mille eest Rootsis on võimalik karistada eluaegse vangistusega, aegumatud (ptk 35 § 10 lg 1 p 1). BrB ptk 35 § 10 lg 1 p 6 järgi ei aegu ka nimetatud kuritegude katsed. Samuti ei ole seatud ajalist piiri süüdistuse esitamiseks ptk 3 §-s 2 sätestatud teo, s.o tapmise, eest (ptk 35 § 10 lg 1 p 2), kuigi seadus näeb selle teo eest ette 6-10-aastase vangistuse. BrB ptk 35 § 10 lg 1 p 6 järgi ei aegu ka tapmiskatse. BrB ptk 35 § 1 lg 2 sätestab viitega ptk 35 §-le 10 erandid, milliste kuritegude puhul ülaltoodud aegumistähtaegu ei kohaldata.²²²

Kuritegude absoluutsed tähtajad on sätestatud BrB ptk 35 §-s 4. Kuriteo, mille eest on võimalik karistada vaid rahalise karistusega ja mille eest süüdistuse esitamise tähtaeg määratakse vastavalt ptk 35 § 2 lg 1 p-ile 1, absoluutne aegumistähtaeg on 5 aastat (ptk 35 § 4 p 1). Kuritegude, mille eest ei ole võimalik karistada rahalise karistusega, kuid mille eest ei saa mõista karistuseks pikemat karistust kui 2 aastat vangistust, absoluutne aegumistähtaeg on 15 aastat (ptk 35 § 4 p 2). Teiste, v.a karistusseadustiku ptk 35 § 4 p-s 1 ja 2 nimetatud kuritegude, absoluutne aegumistähtaeg on 30 aastat. Seega näeb Rootsi seadusandja juba selliste kuritegude eest, mille eest on võimalik karistada nt 3-aastase vangistusega, ette 30-aastase absoluutse aegumistähtaaja.

Sarnaselt analüüsitud Eesti, Soome ja Saksamaa õigusele sõltub aegumistähtaaja kulgemise algusaeg Rootsi õiguses sellest, millise koosseisutüübiga on konkreetse kuriteo puhul tegemist. Nii sätestab BrB ptk 35 § 5 lg 1, et süüdistuse esitamise ja absoluutse aegumise tähtaja algust arvutatakse teodelikti puhul kuriteo toimepanemise ajast, tagajärjedelikti korral arvutatakse tähtaega aga hetkest, mil tagajärg ilmnes.²²³ Aegumistähtaaja kulgema hakkamise algusaja erinevused on Rootsi õiguses sätestatud ptk 35 § 5 lg-s 2 ja §-s 6. Näiteks erineb aegumistähtaaja algusaja arvutamine raamatupidamisalaste kuritegude (ptk 35 § 5 lg 2) ja teatud kuritegude, mis on toime pandud alla 18-aastaste isikute suhtes (ptk 35 § 6). Viimasel juhul arvutatakse süüdistuse esitamise ja absoluutset aegumistähtaega päevast, mil kannatanu saab või oleks saanud 18-aastaseks.

²²² Ajalist piiri süüdistuse esitamiseks ei ole Rootsi seadusandja sätestanud ptk 6 § 1 lg-s 1 ja 3 sätestatud tegude, s.o vägistamise ja raskendatud asjaoludel toime pandud vägistamise eest, kui kuritegu pandi toime alla 18-aastase isiku suhtes, samuti ptk 6 §-s 4 sätestatud tegude, s.o lapse vägistamise ja raskendatud asjaoludel toime pandud lapse vägistamise eest ning ka naise suguelundite sandistava moonutamise seaduse (*lag om förbud mot könsstympning av kvinnor och oskuldsingrepp på kvinnor*) § 2 lg-s 1 ja 3 sätestatud tegude eest, kui tegu pandi toime alla 18-aastase isiku suhtes.

²²³ Rootsi Ülemkohtu 04.11.2016. a otsus asjas NJA 2016 s. 880 (kohtuasja nr B5605-14), p 17. – NJA 2016 s. 880 | lagen.nu (06.01.2026).

BrB ptk 35 § 3 järgi mõjutavad aegumistähtaaja kulgemist kahtlustatava vahistamine ja süüdistusakti teo toime pannud isikule kättetoimetamine.²²⁴ Kusjuures oluline on ka tõendada, et isik on süüdistusakti kätte saanud. Kuigi süüdistusakt tuleb Rootsi õiguse kohaselt isikule kätte toimetada isiklikult, siis Rootsi Ülemkohtu praktika järgi ei ole süüdistusakti kättesaamist võimalik tõendada vaid kviitungiga selle vastuvõtmise kohta, vaid piisab ka muudest dokumentidest, mida kogumis hinnates saab jõuda järeldusele, et isik on süüdistusakti kätte saanud.²²⁵ Samuti tuleb tähele panna, et aegumistähtaaja kulgemisele mõju avaldamiseks peab süüdistusakt lisaks süüdistuse aluseks olevatele faktilistele asjaoludele sisaldama ka teole antavat õiguslikku hinnangut, s.t et süüdistusaktist peab nähtuma millise karistusseaduse sätte järgi isiku tegu on kvalifitseeritud.²²⁶ Kui üks kahest toimingust tehakse enne süüdistuse esitamise tähtaaja möödumist, siis ei aegu kuritegu enne absoluutse aegumistähtaaja möödumist.

Kokkuvõttes näeb Rootsi õigus Eesti õigusega võrreldes ette küll vähem aegumistähtaaja kulgemist mõjutavaid aluseid, kuid selle kompenseerivad Rootsi õiguses ette nähtud pikemad kuritegude aegumistähtajad. Samuti on Rootsis sätestatud aegumistähtajad enam diferentseeritud kui Eesti õiguses. Rootsi õigus tunneb viit erinevat aegumistähtaega. Seoses aegumistähtaaja kulgemist mõjutavate alustega tuleb märkida, et Rootsi õiguse järgi mõjutab aegumist nii kahtlustatava vahistamine kui ka süüdistusakti teo toime pannud isikule kättetoimetamine. Erinevalt Eesti õigusest, kus aegumise katkestab ka nt tagaselja vahistamine, peab isik Rootsi õiguse järgi toimingust teada saama. Nimetatud aegumistähtaaja kulgemist mõjutavate aluste puudus seisneb sarnaselt Soome õigusele selles, et kui inimesel õnnestub kriminaalmenetlusest kõrvale hoiduda nii, et talle ei õnnestu süüdistusakti kätte toimetada või teda vahistada, siis see aegumistähtaaja kulgemist ei mõjuta. Magistritöö autor näeb ka Rootsi aegumise regulatsiooni plussina selle lihtsust ja õigusselgust selles mõttes, et regulatsioonis ei eksisteeri palju aegumistähtaaja kulgemist mõjutavaid aluseid, vaid aegumistähtajad on juba iseenesest pikemad.

²²⁴ Ka Rootsi Ülemkohus on rõhutanud, et selleks, et aegumistähtaega ei kohaldataks, peab kahtlustatav olema vahistatud või talle peab olema süüdistusakt kätte toimetatud teatud aja jooksul alates kuriteo toimepanemisest. Kui ühte kahest toimingust aegumistähtaaja jooksul ei tehta, ei mõjuta kahtlustatava hilisem vahistamine või talle süüdistusakti kättetoimetamine aegumistähtaaja kulgemist. Vt nt Rootsi Ülemkohtu 31.05.2021. a otsus asjas NJA 2021 s. 368 (kohtuasja nr Ö6057-20), p 15. – NJA 2021 s. 368 | lagen.nu (05.01.2026), samuti Rootsi Ülemkohtu 04.11.2016. a otsus asjas NJA 2016 s. 880 (kohtuasja nr B5605-14), p 17. – NJA 2016 s. 880 | lagen.nu (06.01.2026).

²²⁵ Vt nt Rootsi Ülemkohtu 23.05.2013. a otsus asjas NJA 2013 s. 364 (kohtuasja nr B5613-11), p 7 jj. – NJA 2013 s. 364 | lagen.nu (06.01.2026).

²²⁶ Rootsi Ülemkohtu 30.09.2011. a otsus asjas NJA 2011 s. 611 (kohtuasja nr B2105-10), p 18. – NJA 2011 s. 611 | lagen.nu (07.01.2026).

2.2. Autori seisukoht seoses võimalike muudatustega Eesti õiguses

Magistritöö autori hinnangul tuleb esiteks karistusseadustikust kaotada vara arestimine ja kohtulikul uurimisel täiendavate tõendite kogumise määramine aegumise katkemise alustena, sest need aegumise katkemise alused ei ole autori hinnangul kooskõlas võrdsuspõhiõigusega. Aegumistähtaaja kulgemist mõjutavate aluste kaotamise süsteemseks tagajärjeks on see, et suureneb võimalus, et kuriteod aegumise katkemise võimaluseta aeguvad. Selle probleemi lahendamiseks on autori hinnangul kaks põhimõtteliselt alternatiivset lahendust. Üks lahendus oleks Saksamaa eeskujul sätestada teisi ja täiendavaid aegumise katkemise aluseid, mis tagaks isikute võrdse kohtlemise. Selle lahenduse miinuseks on töö autori hinnangul uute aegumise katkemise aluste tõlgendamisraskused ja nendest tingitud ressursikulu suurenemine. Samuti võivad aegumise katkemise alused anda menetlejatele võimalusi teha erinevaid menetlustoiminguid ainult aegumise katkemise kaasa toomiseks ehk teisisõnu kuritarvitada oma menetluslikke õigusi. Teine ning autori hinnangul õigusselgem ning menetlusökonomilisem lahendus on Soome ja Rootsi eeskujul näha seaduses ette vähem aegumistähtaaja kulgemist mõjutavaid aluseid ja pikendada selle asemel kuritegude aegumistähtaegu. Aegumistähtaegade pikendamine kompenseerib töö autori hinnangul aegumistähtaaja kulgemist mõjutavate aluste kaotamist karistusseadustikust.

Aegumistähtaegade pikendamine ei lahenda autori hinnangul probleemi, et pika kohtumenetluse käigus kuritegu siiski kõrgema astme kohtumenetluses aegub. Aegumise kui õigusinstituudi eesmärke arvesse võttes tuleb autori hinnangul kaaluda seega lisaks aegumistähtaegade pikendamisele täiendavalt seda, kas I astme kohtus otsuseni jõudnud kriminaalasi peaks aeguma. Magistritöö autor leiab, et lahendus, mida kasutatakse Saksamaal ja mille kohaselt ei aegu I astme kohtus otsuseni jõudnud kriminaalasi enne kohtuotsuse jõustumist, tagab paremini aegumise regulatsiooni vastavuse aegumise eesmärkidele, milleks on mh menetlusressursi otstarbekas kasutus. Selline lahendus aitab vähendada kaitsjate venitamisele suunatud taotlusi kõrgema astme kohtus ja muudab edasikaebemenetluse efektiivsemaks. Autori hinnangul tagatakse süüdistatava õigused nimetatud lahenduse korral seeläbi, et isikule jääb alles võimalus tugineda mõistliku menetlusaja põhimõttele ning taotleda kohtus kriminaalmenetluse lõpetamist mõistliku menetlusaja möödumise tõttu.

Autor käsitles probleemina ohtu, et kuriteod võivad aeguda, kui Eesti kohtul tekib kriminaalasjas vajadus taotleda EIK-ilt nõuandvat arvamust või Euroopa Liidu Kohtult

eelotsust. Kuivõrd EIK-ilt saab nõuandvat arvamust taotleda Riigikohus (vt KrMS § 352¹), siis eelmainitud lahendus, mille kohaselt I astme kohtus otsuseni jõudnud kriminaalasi aeguda ei saa, lahendaks ka ohu, et kriminaalasi võib EIK-ilt nõuandva arvamuse küsimise tõttu Riigikohtu menetluses aeguda. Samas Euroopa Liidu Kohtult saab eelotsust taotleda ka maakohus. Autor leiab aga, et kui pikendada aegumistähtaegu, siis ei ole täiendavate aegumise katkemise aluste sätestamine vajalik, sest pikemad aegumistähtajad annavad riiklikule süüdistajale piisavalt aega asja kohtu ette viimiseks ning maakohtule otsuseni jõudmiseks.

Samas on hetkel kehtivad aegumise katkemise alused, mis tagavad isikute põhiõigused, vajalikud, sest neil on menetlust edasiviiv eesmärk. Teisisõnu suunavad need alused menetlejaid tegema aktiivselt toiminguid ja vähendavad menetlejate passiivseks jäämise ohtu. Kehtivate ja põhiõigustega kooskõlas olevate katkemise aluste säilitamine tähtaegade pikendamise kõrval on põhjendatud kui lähtuda autori teisest ettepanekust, et aegumistähtaega arvutatakse kuni I astme otsuseni. Kui lugeda aegumistähtaja kulgemist Soome eeskujul kuni kohtukutse kättetoimetamiseni või Rootsi eeskujul isiku vahistamise või talle süüdistuse esitamiseni, siis ei oleks KarS § 81 lg 5 p-s 2-5 sätestatud katkemise aluste säilitamine põhjendatud, sest nimetatud alustel saab aegumine katkeda ainult kohtumenetluses, mil Soome ja Rootsi mudeli järgi aegumistähtaeg enam ei kulge. Aegumistähtaja kulgemise arvutamine kuni kohtukutse kättetoimetamiseni või süüdistuse esitamiseni ei ole autori hinnangul aga põhjendatud, sest esiteks tagab aegumistähtaja kulgemise lugemine I astme menetluses efektiivse kohtumenetluse läbiviimist ning teiseks ei ole kutse kättetoimetamiseni või süüdistuse esitamiseni kulutatud nii palju ressursi, mis õigustaks isegi piiratud ressursi tingimustes aegumistähtaja kulgemise lõppemist nii varajases menetlusstaadiumis. Kui lähtuda autori ettepanekust, et lugeda aegumistähtaja kulgemist kuni I astme otsuseni, siis on aga vajalik säilitada kehtivad katkemise alused kohtumenetluses.

Samuti on põhjendatud säilitada kehtivad aegumise peatumise alused. KarS § 81 lg 7 p-s 1 sätestatud aegumise peatumise alus on süsteemis kehtivate katkemiste alustega vajalik, sest see tagab aegumise eesmärgi. Süüdistatava kõrvalehoidumise ajaks aegumise peatumine on eriti oluline kohtumenetluse vaates, sest süüdistatavata saab kohus asja arutada väga piiratud alustel (vt KrMS § 269). KarS § 81 lg 7 p-s 3 sätestatud aegumise peatumise alus on samuti süsteemsena vajalik, sest selle aluse sätestamise kohustus tuleneb Eestile Istanbuli konventsioonist ja kaitseb eriti haavatavate kannatanute õigusi.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö uurimisprobleemiks oli selguse puudumine küsimuses, kas Eestis kehtiv kuritegude aegumise regulatsioon on tervikuna kooskõlas põhiõigustega ning aegumise eesmärgiga. Magistritöö eesmärgiks seati uurimisprobleemist tulenevalt leida, kas kõik aegumistähtaja kulgemist mõjutavad alused on kooskõlas põhiõigustega, kas aegumise regulatsioon on tervikuna kooskõlas aegumise eesmärgiga ning kas ja milline vajadus esineb kuritegude aegumise regulatsiooni täiendamiseks või muutmiseks.

Uurimisprobleemi lahendamiseks analüüsis autor esmalt aegumise kui õigusinstituudi õiguslikku olemust ja selle teoreetilisi lähtealuseid. See tähendab, et vastamaks küsimusele, kas Eesti kehtiv kuritegude aegumise regulatsioon on tervikuna kooskõlas aegumise eesmärgiga, defineeris autor õiguskirjandusele tuginedes, millised üldse on aegumise kui õigusinstituudi eesmärgid. Autor leidis, et aegumise eesmärgiks on kaitsta kannatanute huvisid seeläbi, et võimalik kuriteo aegumine suunab menetlusasutusi kuritegusid menetlema, võttes samas arvesse menetlusökoonoomia põhimõtet. Autor leidis, et aegumise eesmärk on lisaks tagada, et kuriteo toime pannud isik ei peaks vähemalt tavakuritegude puhul jääma määramata ajaks teadmatusse, kas tema suhtes mingeid õiguslikke järelmeid rakendatakse või mitte.

Eestis kehtiva kuritegude aegumise regulatsioonini viinud põhjuste selgitamiseks ning kehtiva regulatsiooni mõtte ja eesmärgi avamiseks analüüsis autor seaduseelnõude seletuskirjasid ning tõi välja, milliseid muudatusi on seadusandja karistusseadustikus alates selle jõustumisest 2002. aastal kuni käesoleva hetkeni kuritegude aegumise regulatsioonis teinud. Autor järeldas, et kui kuritegude aegumistähtjad on püsinud samad alates karistusseadustiku jõustumisest 2002. aastal, siis aegumistähtaja kulgemist mõjutavaid aluseid on seadusandja korduvalt muutnud. 2007. aastal jõustunud muudatusega sätestas seadusandja karistusseadustikus ammendava loetelu menetlustoimingutest, mis katkestavad kuriteo aegumise. Sama muudatusega kaotati uue kuriteo toimepanemine aegumise katkemise alusena.

Magistritöö autor tõi seejärel välja, et kuidas mõjutab rahvusvaheline õigus ja Euroopa Liidu liikmelisus Eesti kuritegude aegumise regulatsiooni. Töö autor leidis, et Eestile tulenevad rahvusvahelisest- ja Euroopa Liidu õigusest teatud kohustused, mida Eesti seadusandja peab kuritegude aegumise regulatsiooni sätestamisel ja muutmisel silmas pidama. Kuigi EL on direktiividega andnud liikmesriikidele suuniseid kuritegude aegumise regulatsiooni

kehtestamisel, siis on need suunised vähemalt seni olnud pigem üldisemad. Rahvusvahelisest õigusest tuleneb Eestile nõue tunnistada teatud kuriteod aegumatuteks, samuti võimaldada menetluse alustamist mõnede kuritegude puhul pärast ohvri täisealiseks saamist.

Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale tuginedes analüüsis magistritöö autor, millised on aegumise kui õigusinstituudi ja mõistliku menetlusaja printsiibi põhimõttelised erinevused. Autor leidis, et aegumine kui õigusinstituut ja mõistliku menetlusaja põhimõtte erinevad üksteisest õigusallika, lähtealuste, kulgema hakkamise algushetke, tähtaja pikkuse ning kaasneda võiva tagajärje osas. Magistritöö autor järeldas, et aegumine kui õigusinstituut on mõistliku menetlusaja põhimõtte kõrval oluline osa demokraatliku riigi õigussüsteemist, mis erinevalt mõistliku menetlusaja põhimõttest tagab ka kannatanute huvide kaitse läbi selle, et suunab menetlusasutusi piiratud aja jooksul tegutsema.

Vastates küsimusele, et kas ja millised on Eestis hetkel kehtiva kuritegude aegumise regulatsiooni probleemkohad, jõudis magistritöö autor Eestis kehtiva õigusliku regulatsiooni ja kohtupraktika analüüsi tulemusel järgmiste põhijäreldusteni.

1. Eestis hetkel kehtivas kuritegude aegumise regulatsioonis on probleemkohti, mida ei ole võimalik ületada ainuüksi seaduse tõlgendamise teel ning mis seetõttu vajavad seadusandja tähelepanu.
2. KarS § 81 lg 5 p 1 alt-s 2 sätestatud aegumise katkemise alus, s.o vara arestimine, on vastuolus isikute võrdse kohtlemise põhimõttega.
3. KarS § 81 lg 5 p 5 alt-s 2 sätestatud aegumise katkemise alus, s.o kohtulikul arutamisel täiendavate tõendite kogumise määramine, on vastuolus isikute võrdse kohtlemise põhimõttega.
4. EIK-ilt nõuandva arvamuse või Euroopa Liidu Kohtult eelotsuse taotlemine võib kaasa tuua kuriteo aegumistähtaja möödumise, sest sellises olukorras puuduvad kompenseerivad meetmed.
5. Eesti kuritegude aegumise regulatsioon kui süsteemne tervik ei taga piiratud menetlusressursi otstarbekat kasutust, sest I astme kohtus otsuseni jõudnud kriminaalasi võidakse edasikaebemenetluses lõpetada kriminaalmenetluse aegumistähtaja möödumise tõttu.

Tõstatud probleemkohtadele lahenduste leidmisel võttis magistritöö autor arvesse Saksamaa, Soome ja Rootsi kuritegude aegumise regulatsioonide plusse ja miinuseid. Magistritöö autor

pakkus võrdlusriikide regulatsioonidele tuginedes välja järgmised võimalikud muudatused Eestis kehtivas kuritegude aegumise regulatsioonis.

1. Magistritöö autori hinnangul tuleb karistusseadustikust kaotada vara arestimine ja kohtulikul arutamisel täiendavate tõendite kogumise määramine aegumise katkemise alustena.
2. Aegumise katkemise aluste kaotamise kompenseerimiseks tuleb täiendavate aegumise katkemise aluste sätestamise asemel eelistada Soome ja Rootsi eeskujul aegumistähtaegade pikendamist. Aegumistähtaegade pikendamine lahendab magistritöö autori hinnangul ka probleemi, mis seisneb selles, et kuritegu võib aeguda, kui Eesti kohus taotleb Euroopa Liidu Kohtult eelotsust.
3. Kui kriminaalasi on I astme kohtus jõudnud kohtuotsuseni, siis ei tohiks kuritegu aegumise eesmärke arvesse võttes Saksamaa õiguse eeskujul aeguda enne seda, kui see otsus on lõplikult jõustunud. Nimetatud muudatus lahendab magistritöö autori hinnangul ka probleemi, mis seisneb selles, et kuritegu võib aeguda, kui Riigikohus peab vajalikuks taotleda Euroopa Inimõiguste Kohtult nõuandvat arvamust.

Eelmainitud kokku võttes saavutati magistritöö eesmärgid. See tähendab, et esiteks leiti uurimistöö tulemusel, et kõik aegumistähtaaja kulgemist mõjutavad alused ei taga isikute võrdset kohtlemist. Samuti leiti, et Eesti kuritegude aegumise regulatsioon kui süsteemne tervik ei taga ühte aegumise olulisemat eesmärki, milleks on piiratud menetlusressursi otstarbekas kasutus. Uurimise tulemusel järelitati sedagi, et esineb vajadus Eestis kehtiva kuritegude aegumise regulatsioon täiendamiseks ja muutmiseks ning magistritöö autor tegi ka vastavad muudatusettepanekud. Autor pakkus välja, et karistusseadustikust tuleks kaotada aegumistähtaegade kulgemist mõjutavad alused, mis on vastuolus võrdse kohtlemise põhimõttega. Aegumistähtaegade kulgemist mõjutavate aluste kaotamise kompenseerimiseks ning õigusselgema regulatsiooni loomiseks oleks mõistlik loobuda erinevate täiendavate aegumistähtaegade kulgemist mõjutavate aluste sätestamisest ning pikendada selle asemel aegumistähtaegu. Samuti tuleks kaaluda, kas I astme kohtus otsuseni jõudnud kriminaalasjas peaks edasikaebemenetluses võimaldama kuriteol aeguda või piisab süüdistatava õiguste ja huvide kaitseks ka mõistliku menetlusaja põhimõttest.

STATUTE OF LIMITATION OF CRIMINAL OFFENCES IN ESTONIA COMPARED TO OTHER EUROPEAN COUNTRIES.

Summary

The statute of limitations of criminal offences in Estonia is regulated by § 81 of the Penal Code of Estonia. This regulation consists not only of the limitation periods of criminal offences, which according to § 81 (1) are ten years in the case of a criminal offence in the first degree and five years in the case of a criminal offence in the second degree, but also of the grounds of modifications of the statute of limitations. The limitation period starts to run after the completion of the criminal offence and it runs until the entry into force of the corresponding court judgment. There are two types of modifications of the statute of limitations in Estonian law: grounds of restart and grounds of suspension of the limitation period. Estonian legislator has not changed the limitation periods of criminal offences since the entry into force of the Penal Code of Estonia on 1 September 2002. At the same time the modifications of the statute of limitations have been changed several times. The amendments of the Penal Code of Estonia that entered into force on 15 March 2007 introduced an exhaustive list of grounds of restart of the limitation period.

According to § 81 (5) of the Penal Code of Estonia the limitation period of a criminal offence is interrupted with the performance of the following procedural act in the criminal proceeding: 1) application of a preventive measure with regard to the suspect or accused, or seizure of his or her property, or property which is the object of money laundering; 2) the prosecution of the accused; 3) adjournment of the hearing of a matter in the case the accused fails to appear; 4) interrogation of the accused in the court hearing; 5) ordering of expert assessment or additional evidence in the court hearing.

These grounds of restart of the limitation period have been repeatedly criticised in Estonian case law. Defence counsels have drawn the courts' attention to the fact that the procedural acts restarting the limitation period fail to ensure equal treatment of individuals. According to the Supreme Court of Estonia judgment of 14 March 2025 in case No. 1-19-705 there are possible risks of unjustified unequal treatment of individuals arising from different interpretations of the restart grounds of limitation period. In the view of the author the Supreme Court of Estonia ensured equal treatment of individuals in the beforementioned case through a restrictive

interpretation of criminal law. The question however remains: do all of the grounds of restart of limitation period ensure equal treatment of individuals?

This question together with the fact that the Estonian regulation has in the view of the author not been critically analysed enough in legal literature, have created a need to assess whether the regulation as a system aligns with the purpose of this legal institution and whether all grounds of restart of limitation periods can be interpreted in a way that ensures equal treatment of individuals.

The research problem of this master's thesis was thereof the lack of clarity as to whether the regulation of statute of limitation of criminal offences in force in Estonia is as a whole in accordance with fundamental rights and with the objectives of the statute of limitation. The aim of the master's thesis was to examine whether all of the grounds of modifications of limitation periods are in accordance with fundamental rights, whether the regulation of statute of limitation of criminal offences as a whole is consistent with the objectives of statute of limitation, and whether, and to what extent, there is a need to amend the regulation of statute of limitation of criminal offences.

In order to achieve the aim of the master's thesis, the following research questions were addressed:

- What are the current problems in the regulation of statute of limitation of criminal offences in Estonia?
- Whether and how the regulation of statute of limitation of criminal offences in Estonia differs from other selected European countries?
- Whether, and to what extent, there is a need to amend the current regulation in force of statute of limitation of criminal offences in Estonia?

The master's thesis is divided into two main chapters and is structured in accordance with the research questions formulated. The first chapter addresses the first research question. It initially provides an overview of the theoretical foundations of statute of limitation as a legal institution, the regulation of statute of limitation of criminal offences in Estonia, and the international law and practice influencing Estonian regulation. The first chapter also includes a critical analysis of Estonian case law, identifying potential problems of the current regulation in force. The second chapter identifies similarities and differences between the regulation currently in force

in Estonia and other regulations of selected European countries. Finally, the second chapter addresses the question of whether, and to what extent, there is a need to amend the regulation of statute of limitation of criminal offences in Estonia.

This master's thesis is a qualitative theoretical analysis of legal norms and case law. In addition, a comparative research method is used in analysing the regulations of other countries. The author of this thesis has selected Germany, Finland and Sweden as the comparative countries. The choice of Germany is primarily justified by the fact that German law served as a model of the Penal Code of Estonia. Because of the fact that one of the authors of the Penal Code of Estonia has noted that in the process of drafting the Penal Code of Estonia, Finnish law, which is strongly influenced by German law, should have also been taken into account. For this very reason, the author compares the Estonian regulation with the Finnish regulation. Swedish criminal law has likewise gotten inspiration from German law. However, both Finland and Sweden have developed their criminal law systems further, taking into account their specific characteristics. The comparison with Finnish and Swedish regulation is also relevant due to the geographical situation and the broader similarities of their cultures with Estonian culture.

In order to solve the research problem, the author first analysed the legal nature of statute of limitation as a legal institution and its theoretical foundations. In other words, in order to answer the question whether the regulation of statute of limitation of criminal offences currently in force in Estonia is as a whole consistent with the objectives of limitation, the author defined, on the basis of legal literature, the objectives of statute of limitation as a legal institution.

The author concluded that the purpose of statute of limitation is to protect the interests of victims in the way of forcing the authorities to investigate criminal offences in a certain time period. At the same time the objective is also to take into account the principle of procedural economy. Furthermore, the author found that an additional objective of statute of limitation is to ensure that a person who has committed a criminal offence - at least in the case of ordinary offences - does not remain indefinitely in uncertainty as to whether any legal consequences will be imposed on him or her.

In order to explain the reasons leading to the regulation of statute of limitation of criminal offences currently in force in Estonia the author analysed the explanatory memos to legislative

drafts and identified the amendments made by the legislator to the regulation of statute of limitation of criminal offences in the Penal Code of Estonia from its entry into force in 2002 up to the present moment. The author concluded that, while the limitation periods of criminal offences have remained unchanged since the entry into force of the Penal Code of Estonia in 2002, the grounds of modification of the limitation periods have been amended repeatedly by the legislator. By an amendment that entered into force in 2007, the legislator introduced an exhaustive list of procedural acts that restart the limitation period of a criminal offence. By the same amendment, the commission of a new criminal offence was removed as a ground of restart of the limitation period.

The author of the master's thesis also examined how international law and membership of the European Union influence the regulation of statute of limitation of criminal offences in Estonia. The author concluded that Estonia is subject to certain obligations arising from international law and European Union law, which the Estonian legislator must take into account when amending the regulation of statute of limitation of criminal offences. Although the European Union has provided guidance to the Member States on the regulation of statute of limitation of criminal offences through directives, such guidance has remained relatively general in nature. International law imposes an obligation on Estonia to recognise certain categories of criminal offences as not subject to limitation and to allow the initiation of criminal proceedings of certain criminal offences after the victim has reached a certain age.

Relying on the case law of the European Court of Human Rights, the author of the master's thesis analysed the differences between statute of limitation as a legal institution and the principle of a reasonable time of proceedings. The author found that statute of limitation as a legal institution and the principle of a reasonable time differ from one another in terms of their legal source, purposes, the starting point of the running of the period, the length of the time-limit, and the legal consequences that may ensue. The author concluded that statute of limitation as a legal institution is an important component of the legal system of a democratic country. Unlike the principle of a reasonable time of proceedings, statute of limitation also ensures the protection of victims' interests by forcing procedural authorities to act within a limited period of time.

In answering the question of whether and what kind of problems exist in the regulation of statute of limitation of criminal offences currently in force in Estonia, the author of the master's thesis came to the following conclusions:

1. The regulation of statute of limitation of criminal offences currently in force in Estonia contains problematic aspects that cannot be solved solely through interpretation and which therefore require the attention of the legislator.
2. The ground for the restart of the limitation period laid down in § 81 (5) 1) of the Penal Code of Estonia, the seizure of property, is not in accordance with the principle of equal treatment of individuals.
3. The ground for the restart of the limitation period laid down in § 81 (5) 5) of the Penal Code of Estonia, the ordering of additional evidence in the court hearing, is not in accordance with the principle of equal treatment of individuals.
4. Requesting an advisory opinion from the European Court of Human Rights or a preliminary ruling from the Court of Justice of the European Union may result in the expiry of the limitation period of a criminal offence, as no compensatory measures exist in such situations.
5. The Estonian regulation of statute of limitation of criminal offences as a system does not ensure the efficient use of limited resources, as a criminal case that has reached a decision at first-instance court may be terminated in higher court due to the expiry of the limitation period of criminal offence.

To offer solutions to the identified problems, the author of the master's thesis took into account the advantages and disadvantages of the regulations on statute of limitation of criminal offences in Germany, Finland and Sweden. On the basis of the regulations of these countries, the author proposed the following possible amendments to the regulation of statute of limitation of criminal offences currently in force in Estonia:

1. In the view of the author the seizure of property and the ordering of additional evidence in the court hearing should be removed from the Penal Code of Estonia as grounds of restart of the limitation period.
2. In order to compensate the removal of grounds of restart of the limitation period the extension of limitation periods should be considered rather than the introduction of other additional grounds of restart of limitation period. In the view of the author extending limitation periods would also resolve the problem arising where a criminal

offence may become time-barred if Estonian court requests a preliminary ruling from the Court of Justice of the European Union.

3. If a criminal case has reached a judgment at first-instance court, the criminal offence should not, taking into account the objectives of statute of limitation, become time-barred before the judgment has become final. In the view of the author this amendment would also resolve the problem of a criminal offence becoming time-barred if the Supreme Court of Estonia finds it necessary to request an advisory opinion from the European Court of Human Rights.

In summary, the objectives of the master's thesis were achieved. First, the research showed that not all grounds affecting the running of limitation periods ensure equal treatment of individuals. Furthermore, it was found out that the regulation of statute of limitation of criminal offences in Estonia as a system fails to ensure one of the key objectives of limitation, namely the efficient use of limited resources. The research also led to the conclusion that there is a need to amend the regulation of statute of limitation of criminal offences currently in force in Estonia and the author proposed his suggestions.

The author suggested that grounds affecting the running of limitation periods that are not accordance with the principle of equal treatment of individuals should be removed from the Penal Code of Estonia. In order to compensate the removal of such grounds and to create a clearer legal framework, it would be reasonable to extend the limitation periods rather than introducing other additional grounds of restart of limitation period. In addition, in criminal cases that have reached a judgment at first-instance court, an offence should not become time-barred during proceedings in higher courts.

KASUTATUD LÜHENDID

BGH – *Bundesgerichtshof* (Saksamaa Liidukohus)

BrB – *brottsbalk* (Rootsi karistusseadustik)

RL – *rikoslaki* (Soome karistusseadustik)

StGB – *Strafgesetzbuch* (Saksamaa karistusseadustik)

StPO – *Strafprozessordnung* (Saksamaa kriminaalprotsessi seadustik)

VStGB – *Völkerstrafgesetzbuch* (rahvusvahelise õiguse vastaste kuritegude seadustik)

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Autoriõiguse seaduse, patendiseaduse, kasuliku mudeli seaduse, tööstusdisaini kaitse seaduse, mikrolülituse topoloogia kaitse seaduse, rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse, korruptsioonivastase seaduse, konkurentsiseaduse, karistusseadustiku, relvaseaduse, alkoholiseaduse, maksukorralduse seaduse, väärteomenetluse seadustiku, karistusseadustiku rakendamise seaduse ja elektrituruseaduse muutmise seaduse eelnõu. 931 SE. – <https://www.riigikogu.ee/> (27.04.2026).
2. Eelmaa, S. Mõned mõtted kuriteo aegumise katkemisest KarS § 81 lõike 5 punkti 5 tähenduses. – Juridica VII/2023.
3. Ginter, J. Soome kohtusüsteem. – Juridica III/1995.
4. Hansen, V., Sootak, J. Süüteo aegumine ja otsuse täitmise aegumine. – Juridica V/2008.
5. PSK. Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. Koost Madise, Ü., Kalmo, H., Kask, O., Pruks, P. 5. vlj. Tallinn: Juura 2020.
6. Karistusseadustiku eelnõu seletuskiri. 119 SE I. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/5c321fb1-dc00-3e2a-ae2f-a88bef6d0f5c/Karistusseadustik/> (27.08.2025).
7. Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. 554 SE. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/78433b29-8b2f-4281-a582-0efb9631e2ad/karistusseadustiku-ja-sellega-seonduvalt-teiste-seaduste-muutmise-seaduse-eelnou-554-se-ii/> (27.08.2025).
8. Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. 385 SE. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f9a7291c-8c46-4ad8-a740-4e1c55c83964/> (31.07.2025).
9. KarSK: Karistusseadustik. Komm vlj. Koost Sootak, J., Pikamäe, P. 5. vlj. Tallinn: Juura 2021.
10. Konkurentsiseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. 609 SE. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/0c6b9566-1692-4776-a828-f9e54c559737/> (28.08.2025).
11. Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Tallinn: Juura 2019.
12. Pikamäe, P. Karistusõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2025.
13. Potter, H. Karistusõiguslike nõuete ja täitekulude aegumine täitemenetluses. Magistritöö. Juhendaja Anneli Alekand ja Raul Narits. Tartu: Tartu Ülikool 2012.

14. Seletuskiri karistusseadustiku ja selle muutmisega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde, 931 SE. –
<https://www.riigiteataja.ee/oigusuudised/eelvaadeseadusuudis/278#2> (10.04.2026).
15. Seletuskiri karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 554 SE juurde. (554 SE, Riigikogu XI koosseis). –
<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/78433b29-8b2f-4281-a582-0efb9631e2ad/karistusseadustiku-ja-sellega-seonduvalt-teiste-seaduste-muutmise-seaduse-eelnou-554-se-ii/> (10.04.2026).
16. Seletuskiri karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 385 SE juurde. –
<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f9a7291c-8c46-4ad8-a740-4e1c55c83964/> (10.04.2026).
17. Seletuskiri konkurentsiseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 609 SE juurde. –
<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/0c6b9566-1692-4776-a828-f9e54c559737/> (10.04.2026).
18. Seletuskiri tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 404 SE juurde. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/8b2930a3-efeb-4b9f-9858-3a5c0074f0ec/> (31.07.2025).
19. Soome valitsuse ettepanek parlamendile kriminaalkaristuste aegumistähtaja sätete reformimiseks nr HE 27/1999. – HE 27/1999 | Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeudellista vanhentumista koskevien säännösten uudistamiseksi | Hallituksen esitykset | Finlex (06.08.2025).
20. Sootak, J. Karistusõigus. Üldosa. Tallinn: Juura 2018.
21. U. Kindhäuser, U. Neumann, H.-U. Paeffgen, F. Saliger (Hrsg.) Strafgesetzbuch. Nomos Kommentar. 6. Auflage. Baden-Baden: Nomos 2023.
22. Värvi, A. Välisriigi õiguse roll Eesti õiguse kohaldamisel kohtute poolt. – Juridica 4-5/2023.

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

Eesti õigusaktid

23. Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri. – RT I, 22.05.2025, 8.
24. Karistusseadustik. – RT I 2002, 86, 504...RT I, 22.12.2025, 2.
25. Konkurentsiseadus. – RT I, 18.11.2025, 2.

26. Kriminaalkodeks. – RT 1992, 20, 288.
27. Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 22.12.2025, 3.
28. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 11.04.2025, 2.
29. Riigikogu liikme staatuse seadus. – RT I, 30.12.2024, 19.
30. Süüteomenetluses tekitatud kahju hüvitamise seadus. – RT I, 11.03.2023, 12.
31. Väärteomenetluse seadustik. – RT I, 05.07.2025, 19.

Välisriikide õigusaktid

32. *Brottsbalk*. – Brottsbalk (1962:700) | Sveriges riksdag (05.01.2026).
33. *Lag om förbud mot könsstypning av kvinnor och oskuldsingrepp på kvinnor*. – Lag (1982:316) om förbud mot könsstypning av kvinnor och oskuldsingrepp på kvinnor | Sveriges riksdag (05.01.2026).
34. *Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa*. – 689/1997 | Lainsäädäntö | Finlex (05.08.2025).
35. *Oikeudenkäymiskaari*. – Oikeudenkäymiskaari | 4/1734 | Lainsäädäntö | Finlex (07.08.2025).
36. *Rikoslaki*. – Rikoslaki | 39-001/1889 | Lainsäädäntö | Finlex (05.08.2025).
37. *Strafgesetzbuch*. – StGB - nichtamtliches Inhaltsverzeichnis (21.10.2025).
38. *Strafgesetzbuch*. Ingliskeelne versioon. – German Criminal Code (Strafgesetzbuch – StGB) (21.10.2025).
39. *Strafprozeßordnung*. – StPO - nichtamtliches Inhaltsverzeichnis (21.10.2025).
40. *Strafprozeßordnung*. Ingliskeelne versioon – German Code of Criminal Procedure (Strafprozeßordnung – StPO) (21.10.2025).
41. *Völkerstrafgesetzbuch*. – VStGB - Völkerstrafgesetzbuch (14.11.2025).
42. *Völkerstrafgesetzbuch*. Ingliskeelne versioon. – Code of Crimes against International Law (Völkerstrafgesetzbuch – VStGB) (14.11.2025).

Rahvusvahelised õigusaktid

43. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.
44. Naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon. – RT II, 26.09.2017, 2.
45. Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuut. – RT II 2002, 2, 5.

Euroopa Liidu õigusaktid

46. 5. juuli 2017. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2017/1371, mis käsitleb võitlust liidu finantshuve kahjustavate pettuste vastu kriminaalõiguse abil. – ELT L 198/129, lk 1-13 (eestikeelne eriväljaanne: 28.07.2017, lk 1-13).
47. 11. aprilli 2024. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2024/1203, mis käsitleb keskkonna kaitsmist kriminaalõiguse kaudu ning millega asendatakse direktiivid 2008/99/EÜ ja 2009/123/EÜ. – ET L, lk 1-28 (eestikeelne eriväljaanne: 30.04.2024, lk 1-28).
48. 24. aprilli 2024. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2024/1226 mis käsitleb liidu piiravate meetmete rikkumisega seotud kuritegude määratlemist ja nende eest mõistetavaid karistusi ning millega muudetakse direktiivi (EL) 2018/1673. – ELT L, lk 1-16 (eestikeelne eriväljaanne: 29.04.2024, lk 1-16).
49. Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioonid (2016/C 202/01). – ELT C 202, 07.06.2016, lk 1-388.
50. Euroopa Liidu põhiõiguste harta. 2010/C 83/02. – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:12010P/TXT&from=PL> (28.08.2025).

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

Eesti kohtupraktika

51. RKHKO 14.09.2016. a asjas nr 3-3-1-32-16.
52. RKKKm 28.03.2001. a asjas nr 3-1-1-31-01.
53. RKKKm 22.11.2002. a asjas nr 3-1-1-114-02.
54. RKKKo 26.09.2006. a asjas nr 3-1-1-67-06.
55. RKKKo 14.12.2007. a asjas nr 3-1-1-30-07.
56. RKKKo 31.10.2008. a asjas nr 3-1-1-57-08.
57. RKKKm 16.05.2008. a asjas nr 3-1-1-20-08.
58. RKKKo 27.09.2010. a asjas nr 3-1-1-72-10.
59. RKKKo 27.10.2010. a asjas nr 3-1-1-78-10.
60. RKKKo 06.06.2014. a asjas nr 3-1-1-28-14.
61. RKKKm 30.05.2016 asjas nr 3-1-1-22-16.
62. RKKKm 20.06.2016. a asjas nr 3-1-1-38-16.
63. RKKKo 27.10.2016. a asjas nr 3-1-1-50-16.

64. RKKKm 16.02.2017. a asjas nr 3-1-1-92-16.
65. RKKKo 08.02.2018. a asjas nr 1-17-4243/30.
66. RKKKo 13.05.2019. a asjas nr 1-15-11032/308.
67. RKKKm 20.05.2020 asjas nr 1-17-4972.
68. RKKKo 18.06.2020. a asjas nr 1-17-4309.
69. RKKKo 12.02.2021. a asjas nr 1-20-1301.
70. RKKKo 18.06.2021 asjas nr 1-16-6179.
71. RKKKo 20.05.2022 asjas nr 1-20-1599.
72. RKKKo 20.06.2022. a asjas nr 1-20-9006.
73. RKKKo 26.04.2024 asjas nr 1-20-1599.
74. RKKKo 28.06.2024. a asjas nr 1-20-3101.
75. RKKKo 14.03.2025. a asjas nr 1-19-705.
76. RKKKm 16.06.2025. a asjas nr 1-24-6623.
77. RKPJKo 31.01.2007. a asjas nr 3-4-1-14-06.
78. RKPJKo 30.09.2008. a asjas nr 3-4-1-8-08.
79. RKPJKo 31.01.2025. a asjas nr 5-24-26/18.
80. RKÜKo 22.03.2011. a asjas nr 3-3-1-85-09.
81. TlnRnKm 11.11.2014. a asjas nr 1-14-6547/31.
82. TlnRnKm 16.02.2017. a asjas nr 1-15-10916/100.
83. TlnRnKm 21.01.2020. a asjas nr 1-19-11/110.
84. TlnRnKo 06.07.2023. a asjas nr 1-18-158/303.
85. TlnRnKo 29.05.2024. a asjas nr 1-19-705.
86. TrtRnKo 05.09.2018. a asjas nr 1-15-11032/287.
87. TrtRnKo 09.01.2020. a asjas nr 1-15-6497/743.

Välisriikide kohtupraktika

88. BGH 01.02.1977 – 1 StR 741/76 = BGHSt 27, 110 (113).
89. BGH 24.10.1989 - 5 StR 238-239/89 = BGHSt 36, 283 (285).
90. BGH 2.9.1992 – 3 StR 110/92 = StV 1993, 71.
91. BGH 9.4.1997 – 3 StR 584/96 = NStZ-RR 1997, 282.
92. BGH 14.2.2002 - 4 StR 272/01 = NStZ 2002, 429.
93. BGH 29.1.2013 – 2 StR 510/12 = NStZ 2014, 144 (145).

94. BGH 10.8.2017 – 3 StR 227/17 = NStZ 2018, 86.
95. BGH 13.4.2021 – 5 StR 14/21, NStZ-RR 2021, 217.
96. BGH 20.7.2021 – 4 StR 439/20 = NZV 2022, 25 (26, p 9).
97. Soome Ülemkohtu 22.05.2013. a otsus asjas nr KKO:2013:40. – HD:2013:40 | 22.5.2013 | Precedents | Supreme Court: | Finlex (05.08.2025).
98. Soome Ülemkohtu 03.06.2013. a otsus asjas nr KKO:2013:43. – HD:2013:43 | 3.6.2013 | Precedents | Supreme Court: | Finlex (08.08.2025).
99. Soome Ülemkohtu 30.03.2015. a otsus asjas nr KKO:2015:25. – HD:2015:25 | 30.3.2015 | Precedents | Supreme Court: | Finlex (05.08.2025).
100. Soome Ülemkohtu 20.12.2017. a otsus asjas nr KKO:2017:92. – HD:2017:92 | 20.12.2017 | Precedents | Supreme Court: | Finlex (05.08.2025).
101. Rootsi Ülemkohtu 30.09.2011. a otsus asjas NJA 2011 s. 611 (kohtuasja nr B2105-10). – NJA 2011 s. 611 | lagen.nu (07.01.2026).
102. Rootsi Ülemkohtu 23.05.2013. a otsus asjas NJA 2013 s. 364 (kohtuasja nr B5613-11). – NJA 2013 s. 364 | lagen.nu (06.01.2026).
103. Rootsi Ülemkohtu 04.11.2016. a otsus asjas NJA 2016 s. 880 (kohtuasja nr B5605-14). – NJA 2016 s. 880 | lagen.nu (06.01.2026).
104. Rootsi Ülemkohtu 31.05.2021. a otsus asjas NJA 2021 s. 368 (kohtuasja nr Ö6057-20). – NJA 2021 s. 368 | lagen.nu (05.01.2026).

Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika

105. EIKo 27.06.1968, 1936/63. *Neumeister vs. Austria*.
106. EIKo 15.07.1982, 8130/78. *Eckle vs. Saksamaa*.
107. EIKo 28.03.1990, 11968/86. *B. vs. Austria*.
108. EIKo 25.11.1992, 12728/87. *Abdoella vs. Holland*.
109. EIKo 22.10.1996, 22083/93 ja 22095/93. *Stubbings ja teised vs. Ühendkuningriigid*.
110. EIKo 22.05.1998, 21961/93. *Hozee vs. Holland*.
111. EIKo 22.06.2000, 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 ja 33210/96. *Coëme ja teised vs. Belgia*.
112. EIKo 23.10.2003, 60821/00. *Diamantides vs. Kreeka*.
113. EIKo 06.04.2004, 50268/99. *Rouille vs. Prantsusmaa*.

- 114. EIKo 17.01.2006, 23052/04 ja 24018/04. *Kolk ja Kislyiy vs. Eesti*.
- 115. EIKo 24.01.2006, 14685/04. *Penart vs. Eesti*.
- 116. EIKo 17.05.2010, 36376/04. *Kononov vs. Läti*.
- 117. EIKo 10.08.2011, 37346/05. *Finger vs. Bulgaaria*.
- 118. EIKo 12.02.2013, 1845/08. *Previti vs. Itaalia*.
- 119. EIKo 22.09.2015, 55959/14. *Borcea vs. Rumeenia*.
- 120. EIKo 29.01.2019, 45849/13. *Orlen Lietuva Ltd. vs. Leedu*.
- 121. EIKo 18.06.2020, 7523/10. *Antia ja Khupenia vs. Gruusia*.
- 122. EIKo 03.06.2022, 51853/19. *Shorazova vs. Malta*.

KASUTATUD MUUD ALLIKAD

- 123. Eesti õigusteadlaste päevad 100 paneel Riigikohus karistusõiguse tõlgendajana.
– <https://uttv.ee/naita?id=33738&keel=eng> (19.08.2025).

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Keio Laht,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose
„Kuritegude aegumisest Eestis ja võrdluses teiste Euroopa riikidega“,
mille juhendaja on PhD Laura Aiaots,
reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Keio Laht
29.04.2026